

ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ
ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ,
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ &
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΩΝ ΜΕΣΩΝ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ

ΤΙΤΛΟΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:

“Επιπτώσεις και Πολιτικές Αντιμετώπισης του Υπερτουρισμού.
Η περίπτωση της Σαντορίνης”

ΤΗΣ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑΣ: Γκανά Ι. Ειρήνη

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Ασπρογέρακας Ευάγγελος

ΒΟΛΟΣ 2024-25

Δήλωση

Βεβαιώνω ότι η παρούσα εργασία είναι δική μου, δεν έχει συγγραφεί από άλλο πρόσωπο με ή χωρίς αμοιβή, δεν έχει αντιγραφεί από δημοσιευμένη ή αδημοσίευτη εργασία άλλου και δεν έχει προηγουμένως υποβληθεί για βαθμολόγηση στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας ή αλλού. Βεβαιώνω ότι είμαι εν γνώσει των κανόνων περί λογοκλοπής του ΤΜΧΠΠΑ και ότι στο πλαίσιο αυτού έχουν τηρηθεί όλοι οι κανόνες κατά την ακαδημαϊκή δεοντολογία, σχετικά με αναφορές, βιβλιογραφία, κ.λπ., τόσο από έντυπες όσο και από ηλεκτρονικές πηγές. Σε περίπτωση λογοκλοπής αποδέχομαι όλες ανεξαιρέτως τις ποινές που προβλέπουν οι εκάστοτε Κανονισμοί του ΠΘ ή και του ΤΜΧΠΠΑ.

Ημερομηνία: 31-01-2025

Ονοματεπώνυμο: **ΓΚΑΝΑ ΕΙΡΗΝΗ**

Υπογραφή:

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	4
ABSTRACT	5
ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ	6
1.ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	7
1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
1.2 ΣΚΟΠΟΣ & ΚΥΡΙΑ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ.....	8
1.3 ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑΣ	8
1.4 ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗ ΑΞΙΑ & ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ.....	9
1.5 ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ	10
2.ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ	12
2.1 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ «ΥΠΕΡΤΟΥΡΙΣΜΟΥ» & ΦΕΡΟΥΣΑ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ	12
2.2 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΟΔΗΓΟΥΝ ΣΤΗΝ ΑΥΞΗΣΗ ΤΟΥ «ΥΠΕΡΤΟΥΡΙΣΜΟΥ».....	13
2.3 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ «ΥΠΕΡΤΟΥΡΙΣΜΟΥ».....	14
2.4 «ΥΠΕΡΤΟΥΡΙΣΜΟΣ» & ΝΗΣΙΩΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	15
2.5 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ DMOS ΣΤΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΟΡΙΣΜΩΝ	17
3. ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΟΥ «ΥΠΕΡΤΟΥΡΙΣΜΟΥ» ΑΠΟ ΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ.....	22
3.1 ΒΑΡΚΕΛΩΝΗ (ΙΣΠΑΝΙΑ).....	22
3.2 ΒΕΝΕΤΙΑ (ΙΤΑΛΙΑ).....	24
3.3 ΑΜΣΤΕΡΝΤΑΜ (ΟΛΛΑΝΔΙΑ).....	27
3.4 ΜΑΓΙΟΡΚΑ (ΒΑΛΕΑΡΙΔΕΣ ΝΗΣΟΙ, ΙΣΠΑΝΙΑ).....	30
3.5 BIG SUR (ΚΑΛΙΦΟΡΝΙΑ, ΗΠΑ).....	32
3.6 ΜΑΛΤΑ.....	35
3.7 ΜΑΔΕΡΑ (ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ)	37
4. ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ	41
5. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΜΠΕΙΡΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	49
5.1 ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ & ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ	49
5.2 ΜΕΘΟΔΟΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ	50
5.3 ΔΕΙΓΜΑ ΤΩΝ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ	56
5.4 ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	58
6. ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ: «ΥΠΕΡΤΟΥΡΙΣΜΟΣ» ΣΤΗ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗ.....	59
6.1 ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΥ.....	59
6.2 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ – ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	61
6.3 ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΦΙΞΕΩΝ – ΔΡΟΜΟΛΟΓΙΑ ΚΡΟΥΑΖΙΕΡΟΠΛΟΙΩΝ	62
7. ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ - ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΜΕ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ - ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΑ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ	64

7.1 ΠΟΙΕΣ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΑΝΤΙΑΛΗΨΕΙΣ ΤΩΝ ΤΟΠΙΚΩΝ ΕΜΠΛΕΚΟΜΕΝΩΝ ΦΟΡΕΩΝ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟΝ «ΥΠΕΡΤΟΥΡΙΣΜΟ» ΚΑΙ ΤΙΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥ ΣΤΗ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗ;	64
7.2 ΠΩΣ ΑΞΙΟΛΟΓΟΥΝ ΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΤΙΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ «ΥΠΕΡΤΟΥΡΙΣΜΟΥ» ΣΤΗ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗ;.....	67
7.3 ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ Η ΤΡΕΧΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΜΕΤΡΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ «ΥΠΕΡΤΟΥΡΙΣΜΟΥ» ΣΤΟ ΝΗΣΙ;	71
7.4 ΠΩΣ ΑΞΙΟΛΟΓΟΥΝ ΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΤΙΣ ΠΙΘΑΝΕΣ ΛΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΤΟΥ «ΥΠΕΡΤΟΥΡΙΣΜΟΥ» ΣΤΗ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗ;	73
7.5 ΠΩΣ ΑΝΤΙΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ ΟΙ ΤΟΠΙΚΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΤΗΝ ΕΜΠΛΟΚΗ ΚΑΙ ΤΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΑΛΛΟΥΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ «ΥΠΕΡΤΟΥΡΙΣΜΟΥ»;	78
7.6 ΠΟΙΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΜΕΤΡΑ ΘΕΩΡΟΥΝΤΑΙ, ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟΥΣ ΦΟΡΕΙΣ, ΟΙ ΠΙΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ ΣΕ ΒΑΘΟΣ ΧΡΟΝΟΥ;	81
8. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	85
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	90
ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ.....	90
ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ.....	91
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	100

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1: Το σχέδιο ΡΕΥΑΤ στη Βαρκελώνη για τη μείωση της τουριστικής πίεσης

Εικόνα 2: Η θέση της Σαντορίνης στην Ελλάδα

Εικόνα 3: Χάρτης της Σαντορίνης

Εικόνα 4: Σπουδαιότητα αρνητικών επιπτώσεων τουρισμού στη Σαντορίνη

Εικόνα 5: Σπουδαιότητα πιθανών πολιτικών αντιμετώπισης του «Υπερτουρισμού» στη Σαντορίνη

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Οι ρόλοι και οι συγκεκριμένες δραστηριότητες των DMOs

Πίνακας 2: Συμπεράσματα για τις Επιπτώσεις και τις Πολιτικές Αντιμετώπισης του «Υπερτουρισμού» από τα διεθνή παραδείγματα

Πίνακας 3: Επισκόπηση ερευνητικών εργασιών σχετικά με τον «Υπερτουρισμό»

Πίνακας 4: Συμμετέχοντες στην έρευνα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία εστιάζει στο φαινόμενο του «υπερτουρισμού», ερευνώντας σε βάθος την περίπτωση της Σαντορίνης, ενός από τους πλέον δημοφιλείς τουριστικούς προορισμούς παγκοσμίως. Το φαινόμενο του «υπερτουρισμού» ορίζεται ως η υπερβολική επισκεψιμότητα που υπερβαίνει τη φέρουσα ικανότητα ενός προορισμού, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται έντονες περιβαλλοντικές, κοινωνικές και οικονομικές πιέσεις. Στη Σαντορίνη, η συνεχιζόμενη αύξηση των τουριστικών ροών έχει οδηγήσει σε προκλήσεις όπως η υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος, η εξάντληση των υποδομών, η αύξηση του κόστους ζωής για τους κατοίκους, αλλά και η αλλοίωση της τοπικής πολιτιστικής ταυτότητας. Ο στόχος της μελέτης είναι να διερευνήσει τις επιπτώσεις του «υπερτουρισμού», καθώς και τις υφιστάμενες πολιτικές και στρατηγικές που εφαρμόζονται ή προτείνονται για τη διαχείριση του προβλήματος. Η ανάλυση βασίζεται στη μελέτη περίπτωσης της Σαντορίνης και στην αξιοποίηση δεδομένων από ημι-δομημένες συνεντεύξεις με τοπικούς φορείς του τουρισμού. Μέσα από αυτήν τη διαδικασία, καταγράφονται οι αντιλήψεις και οι απόψεις των εμπλεκόμενων μερών σχετικά με το πρόβλημα, ενώ παράλληλα εντοπίζονται οι προτεραιότητες και οι ανάγκες για μελλοντικές δράσεις. Επιπλέον, στην εργασία περιλαμβάνονται παραδείγματα από διεθνείς προορισμούς που έχουν βρεθεί αντιμέτωποι με παρόμοιες προκλήσεις «υπερτουρισμού», όπως η Βαρκελώνη, η Βενετία, η Μαγιόρκα και άλλες περιοχές. Οι περιπτώσεις αυτές εξετάζονται για να αντληθούν διδάγματα από τις στρατηγικές διαχείρισης και τα μέτρα που έχουν εφαρμοστεί. Ενδεικτικά, οι πολιτικές περιορισμού της τουριστικής πίεσης, η ανακατεύθυνση των τουριστικών ροών σε λιγότερο δημοφιλείς περιοχές και οι πρωτοβουλίες ευαισθητοποίησης των επισκεπτών, αποτελούν παραδείγματα που προσφέρουν χρήσιμες ιδέες για τη διαχείριση του φαινομένου στη Σαντορίνη. Τα ευρήματα της εργασίας υπογραμμίζουν την ανάγκη για ένα στρατηγικό σχέδιο διαχείρισης που θα συνδυάζει τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη με τη διατήρηση της ποιότητας ζωής των κατοίκων και την προστασία του φυσικού και πολιτιστικού πλούτου του νησιού. Οι προτάσεις εστιάζουν στην ισορροπημένη ανάπτυξη, στην ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των τοπικών φορέων και στην εφαρμογή μέτρων που θα εξασφαλίσουν τη μακροχρόνια βιωσιμότητα της Σαντορίνης ως τουριστικού προορισμού.

Λέξεις – κλειδιά: «υπερτουρισμός», Σαντορίνη, φέρουσα ικανότητα, βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη, πολιτικές διαχείρισης

TITLE: Impacts and Management Policies of Overtourism: The Case of Santorini

ABSTRACT

This study focuses on the phenomenon of "overtourism", with an in-depth examination of the case of Santorini, one of the most popular tourist destinations globally. "Overtourism" is defined as excessive visitation that exceeds a destination's carrying capacity, leading to significant environmental, social, and economic pressures. In Santorini, the continuous increase in tourist flows has resulted in challenges such as environmental degradation, overburdened infrastructure, rising living costs for residents, and the erosion of local cultural identity. The objective of this study is to investigate the impacts of "overtourism," as well as the existing policies and strategies that are being implemented or proposed to address the issue. The analysis is based on a case study of Santorini and utilizes data collected through semi-structured interviews with local tourism stakeholders. This approach captures the perceptions and opinions of the involved parties regarding the problem, while also identifying priorities and needs for future action. Moreover, the study includes examples from international destinations that have faced similar "overtourism" challenges, such as Barcelona, Venice, Mallorca, and other areas. These cases are examined to derive lessons from the management strategies and measures that have been applied. Notable examples include policies to limit tourist pressure, redirect visitor flows to less frequented areas, and initiatives to raise awareness among tourists, all of which provide valuable insights for managing the phenomenon in Santorini. The findings of the study highlight the need for a strategic management plan that balances sustainable tourism development with maintaining residents' quality of life and preserving the island's natural and cultural wealth. The proposals focus on balanced growth, enhancing collaboration among local stakeholders, and implementing measures to ensure the long-term sustainability of Santorini as a tourist destination.

Keywords: "overtourism", Santorini, carrying capacity, sustainable tourism development, management policies

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες προς όλους εκείνους που συνέβαλαν στην ολοκλήρωση αυτής της διπλωματικής εργασίας. Πρώτα απ' όλα, ευχαριστώ όλους τους καθηγητές του μεταπτυχιακού προγράμματος 'Σχεδιασμός και Ανάπτυξη Τουρισμού και Πολιτισμού', οι οποίοι με ενέπνευσαν με την πολύτιμη γνώση και τις συμβουλές τους καθ' όλη τη διάρκεια της φοίτησής μου, αλλά πιο συγκεκριμένα θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κο. Ασπρογέρακα Ευάγγελο επιβλέποντα της διπλωματικής μου εργασίας και διδάσκοντα καθηγητή του μεταπτυχιακού προγράμματος, προερχόμενος από το Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, για την πολύτιμη βοήθεια και καθοδήγηση που μου παρείχε σε κάθε βήμα αυτής της διαδικασίας.

Επίσης, θα ήθελα να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου προς την οικογένειά μου, συγκεκριμένα τους γονείς μου Γιάννη και Αλεξάνδρα, και την αδερφή μου Νάσια, οι οποίοι στάθηκαν στο πλευρό μου με αγάπη, κατανόηση και υπομονή όλα αυτά τα χρόνια της ακαδημαϊκής μου πορείας. Η στήριξή τους, τόσο συναισθηματική όσο και πρακτική, υπήρξε θεμέλιο για την πρόοδό μου. Χωρίς την αδιάκοπη ενθάρρυνση και βοήθειά τους, η ολοκλήρωση αυτής της εργασίας δεν θα ήταν εφικτή.

1.ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο υπερβολικός αριθμός επισκεπτών σε διάφορους προορισμούς ανά τον κόσμο έχει καταστεί μια σημαντική πρόκληση διαχείρισης για τους προορισμούς και τους Οργανισμούς Διαχείρισης Προορισμών (DMOs). Είναι προφανές ότι η έλλειψη σχεδιασμού στην ανάπτυξη του τουρισμού την τελευταία δεκαετία σε προορισμούς όπως π.χ. η Βενετία, η Βαρκελώνη, η Μάλτα και η Σαντορίνη, οδήγησε σε πολλαπλές αρνητικές επιπτώσεις (Oklevik et. al., 2019). Πολλοί παράγοντες, όπως το χαμηλό κόστος μεταφορών, η αύξηση του τουρισμού κρουαζιέρας, η «άνθηση» των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και της οικονομίας διαμοιρασμού, συνέβαλαν στη δημιουργία αυτής της κατάστασης (Goodwin, 2019).

Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της ζήτησης, δημιουργώντας τάσεις βασισμένες στις εμπειρίες και τις εικόνες των ταξιδιωτών, οι οποίες έχουν ενισχύσει την υπερσυγκέντρωση επισκεπτών σε δημοφιλείς προορισμούς, επιβαρύνοντας την εμπειρία των τουριστών, την ποιότητα ζωής των τοπικών κατοίκων, και την εικόνα των περιοχών (Milano, Novelli, & Cheer, 2019). Η κατάσταση αυτή περιγράφεται από τα μέσα ενημέρωσης ως υπερβολική ανάπτυξη του τουρισμού ή ανεπιθύμητη συμπεριφορά των επισκεπτών, υπό τον όρο «υπερτουρισμός», αν και αποτελεί αντικείμενο μελέτης στην ακαδημαϊκή κοινότητα εδώ και χρόνια με το ενδιαφέρον να εστιάζεται παράλληλα στην έννοια της φέρουσας ικανότητας των προορισμών (Dodds & Butler, 2019). Τα προβλήματα του «υπερτουρισμού» επηρεάζουν την αντοχή των υποδομών, και όχι μόνο, με τους οργανισμούς όπως ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (UNWTO) να υποστηρίζουν την ανάγκη για βιώσιμο τουρισμό και να προτείνουν πρωτοβουλίες για τον περιορισμό του φαινομένου (UNWTO, 2019).

Παρόλο που ο όρος «υπερτουρισμός» αναφέρεται και συζητιέται στην ακαδημαϊκή κοινότητα συνήθως για τα αστικά περιβάλλοντα, η παρούσα μελέτη επικεντρώνεται στον «υπερτουρισμό» σε νησιωτικούς προορισμούς, με επίκεντρο τη Σαντορίνη. Η Σαντορίνη, με την παγκοσμίως αναγνωρισμένη φυσική της ομορφιά, θεωρείται ιδανική μελέτη περίπτωσης για την ανάλυση των προκλήσεων του «υπερτουρισμού», καθώς εδώ και χρόνια δέχεται μεγάλο αριθμό επισκεπτών συγκριτικά με τη φέρουσα ικανότητά της.

1.2 ΣΚΟΠΟΣ & ΚΥΡΙΑ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

Ο σκοπός της έρευνας είναι να εμβαθύνει στις πολυδιάστατες αρνητικές επιπτώσεις του «υπερτουρισμού» στη Σαντορίνη, ένα από τα πιο τουριστικά και εμβληματικά νησιά της Ελλάδας, εξετάζοντας τις συνέπειες για την τοπική κοινωνία, το φυσικό περιβάλλον και την οικονομία του νησιού. Η έρευνα επιδιώκει να κατανοήσει πώς η υπερβολική ροή τουριστών επηρεάζει την ποιότητα ζωής των κατοίκων, τη βιωσιμότητα των φυσικών πόρων και την ανθεκτικότητα των τοπικών υποδομών. Παράλληλα, εξετάζει πώς οι τοπικές αρχές και φορείς αντιλαμβάνονται και διαχειρίζονται το φαινόμενο, αναλύοντας τις υφιστάμενες πολιτικές και στρατηγικές. Στόχος είναι η ανάπτυξη προτάσεων για βιώσιμες λύσεις που θα εξισορροπήσουν την οικονομική ανάπτυξη μέσω του τουρισμού με την προστασία του περιβάλλοντος και τη διασφάλιση της κοινωνικής ευημερίας.

Με βάση λοιπόν τον σκοπό της παρούσας διπλωματικής εργασίας, το κύριο ερευνητικό ερώτημα που προκύπτει είναι το *‘Πώς επηρεάζει ο «υπερτουρισμός» τη Σαντορίνη σε κοινωνικό, περιβαλλοντικό και οικονομικό επίπεδο, και ποιες βιώσιμες πολιτικές και στρατηγικές μπορούν να εφαρμοστούν για την αντιμετώπιση των επιπτώσεών του και τη διασφάλιση της ισορροπίας μεταξύ τουριστικής ανάπτυξης και τοπικής ευημερίας;’*. Επιπλέον διαμορφώθηκαν τα παρακάτω επιμέρους ερευνητικά ερωτήματα: EP1: *Ποιες είναι οι αντιλήψεις των τοπικών εμπλεκόμενων φορέων σχετικά με τον «υπερτουρισμό» και τις συνέπειές του στη Σαντορίνη;* EP2: *Πώς αξιολογούν οι φορείς τις επιπτώσεις του «υπερτουρισμού» στη Σαντορίνη;* EP3: *Ποια είναι η τρέχουσα κατάσταση όσον αφορά την εφαρμογή μέτρων και πολιτικών για την αντιμετώπιση του «υπερτουρισμού» στο νησί;* EP4: *Πώς αξιολογούν οι φορείς τις πιθανές λύσεις και πολιτικές αντιμετώπισης των επιπτώσεων του «υπερτουρισμού» στη Σαντορίνη;* EP5: *Πώς αντιλαμβάνονται οι τοπικοί φορείς την εμπλοκή και τη συνεργασία με άλλους οργανισμούς για την αντιμετώπιση του «υπερτουρισμού»;* EP6: *Ποιες στρατηγικές και μέτρα θεωρούνται, σύμφωνα με τους φορείς, οι πιο αποτελεσματικές για τη διατήρηση της τοπικής κουλτούρας και του φυσικού περιβάλλοντος της Σαντορίνης σε βάθος χρόνου;*

1.3 ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑΣ

Η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε για την παρούσα διπλωματική εργασία βασίστηκε σε δύο προσεγγίσεις, α) στην βιβλιογραφική έρευνα και β) στην εμπειρική έρευνα με βάση τις ημιδομημένες συνεντεύξεις σε φορείς της Σαντορίνης. Η βιβλιογραφική έρευνα αποσκοπεί στη συλλογή, ανάλυση και σύνθεση της υπάρχουσας

γνώσης σχετικά με το φαινόμενο του «υπερτουρισμού», τις επιπτώσεις του και τις στρατηγικές διαχείρισής του, εξετάζοντας τις θεωρητικές έννοιες του «υπερτουρισμού», τα παραδείγματα άλλων περιοχών ή χωρών που αντιμετωπίζουν αντίστοιχα ζητήματα καθώς και τις υφιστάμενες πολιτικές και στρατηγικές διαχείρισης που έχουν προταθεί ή εφαρμοστεί. Όσον αφορά στην μελέτη περίπτωσης η παρούσα εργασία εξετάζει την περίπτωση της Σαντορίνης. Η επιλογή του συγκεκριμένου νησιού δεν είναι τυχαία καθώς αποτελεί έναν εμβληματικό τουριστικό προορισμό τόσο για τους Έλληνες όσο και για τους ξένους ενώ το πρόβλημα του «υπερτουρισμού» στο νησί αναγνωρίζεται από πολλούς φορείς όπως ο Δήμος Θήρας, η Ελληνική Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτισμού (ΕΛΛΕΤ), το Σπουδαστήριο Πολεοδομικών Ερευνών του ΕΜΠ καθώς και από άλλους τοπικούς φορείς (Βουλέλλης, ΕΛΛΕΤ & ΣΠΕ, 2021). Από την άλλη, η εμπειρική έρευνα με βάση τις διαδικτυακές ημιδομημένες συνεντεύξεις, στοχεύει στην καταγραφή των απόψεων, εμπειριών και αντιλήψεων των τοπικών εμπλεκόμενων φορέων του τουρισμού στη Σαντορίνη σχετικά με τις επιπτώσεις του «υπερτουρισμού» στο νησί και την αξιολόγηση των υφιστάμενων ή προτεινόμενων μέτρων. Αυτήν η προσέγγιση κρίθηκε κατάλληλη για να αντληθούν εις βάθος πληροφορίες και προσωπικές απόψεις των συμμετεχόντων, επιτρέποντας μεγαλύτερη ευελιξία και διαδραστικότητα στη διαδικασία συλλογής δεδομένων.

1.4 ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗ ΑΞΙΑ & ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ

Η παρούσα έρευνα συμβάλλει στον επιστημονικό διάλογο για τη βιώσιμη διαχείριση του τουρισμού και παρέχει χρήσιμα συμπεράσματα και προτάσεις, που ενδεχομένως θα συμβάλουν στην προστασία του φυσικού και πολιτιστικού πλούτου της Σαντορίνης, ενισχύοντας παράλληλα την ποιότητα ζωής των κατοίκων και τη μακροπρόθεσμη τουριστική αξία του νησιού. Η συλλογή ποιοτικών δεδομένων από τους τοπικούς φορείς μέσω συνεντεύξεων προσφέρει νέα πρωτογενή δεδομένα που συμβάλλουν στην επιστημονική κατανόηση του «υπερτουρισμού», ειδικά για προορισμούς που είναι εξαιρετικά δημοφιλείς και αντιμετωπίζουν πιεστικά ζητήματα διαχείρισης επισκεπτών.

Η παρούσα εργασία επίσης, χαρακτηρίζεται πρωτότυπη και αυθεντική, καθώς, απ' όσο μπορούμε να γνωρίζουμε, δεν υπάρχει παρόμοια μελέτη ή κείμενο που να έχει καλύψει το συγκεκριμένο θέμα με τον ίδιο τρόπο από τους ίδιους φορείς. Επιπλέον, παρότι ο «υπερτουρισμός» έχει εξεταστεί σε μεγάλες τουριστικές πόλεις, η μελέτη της περίπτωσης της Σαντορίνης, ενός νησιωτικού προορισμού με έντονες εποχιακές διακυμάνσεις και ιδιαίτερα περιορισμένους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους, παρέχει

μια πρωτότυπη οπτική. Εστιάζει στις συγκεκριμένες προκλήσεις που αντιμετωπίζει η νησιωτική Ελλάδα, γεγονός που συμβάλλει σε μια πιο ολοκληρωμένη κατανόηση του πώς ο «υπερτουρισμός» επηρεάζει μικρά νησιωτικά οικοσυστήματα.

1.5 ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

Η παρούσα εργασία επικεντρώνεται στη μελέτη και κατανόηση του φαινομένου του «υπερτουρισμού», δίνοντας έμφαση στις επιπτώσεις και τις στρατηγικές διαχείρισής του, ειδικά στις νησιωτικές περιοχές, και ειδικότερα στη Σαντορίνη. Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζεται το θέμα της έρευνας, ο σκοπός, οι στόχοι και τα βασικά ερευνητικά ερωτήματα, ενώ παρουσιάζεται συνοπτικά η μεθοδολογία ακολουθούμενη από επίσης σύντομη παρουσίαση των κεφαλαίων που θα αναπτυχθούν.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύονται οι έννοιες του «υπερτουρισμού» και της φέρουσας ικανότητας, καθώς και οι παράγοντες που συμβάλλουν στην αύξησή του, οι επιπτώσεις που προκύπτουν, και η ειδική περίπτωση των νησιωτικών προορισμών. Επιπλέον, αναλύεται ο ρόλος των Οργανισμών Διαχείρισης Προορισμών (DMOs) στη διαχείριση του φαινομένου.

Στο τρίτο κεφάλαιο, εξετάζονται κάποια παραδείγματα προορισμών, νησιωτικών και μη, από τη διεθνή εμπειρία, όπως η Μαγιόρκα, η Μάλτα, η Μαδέρα, οι οποίοι έχουν έρθει αντιμέτωποι με το πρόβλημα του «υπερτουρισμού» και έχουν εφαρμόσει διάφορες πρακτικές διαχείρισής του. Κάθε περίπτωση παρέχει πολύτιμες γνώσεις για πολιτικές και μέτρα περιορισμού των επιπτώσεων του «υπερτουρισμού».

Στο τέταρτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά σε προηγούμενες μελέτες που πραγματεύονται την ίδια θεματική, όπου αναλύονται εις βάθος τα ευρήματα αυτών.

Στο πέμπτο κεφάλαιο αναπτύσσονται εκτενώς, η μεθοδολογική ερευνητική προσέγγιση που χρησιμοποιήθηκε στο πλαίσιο περάτωσης της εργασίας, τα ερευνητικά ερωτήματα που βασίστηκαν στον σκοπό της έρευνας καθώς και οι αδυναμίες που παρουσιάστηκαν καθόλη τη διαδικασία.

Το έκτο κεφάλαιο επικεντρώνεται στη μελέτη περίπτωσης της Σαντορίνης, όπου παρουσιάζονται τα χαρακτηριστικά του προορισμού, τα οικονομικά και δημογραφικά στοιχεία, καθώς και τα δεδομένα αφίξεων και δρομολογίων κρουαζιερόπλοιων, τα οποία

σκιαγραφούν το μέγεθος και την ένταση του φαινομένου του «υπερτουρισμού» στην περιοχή.

Στο έβδομο κεφάλαιο, γίνεται η ανάλυση των δεδομένων που συγκεντρώθηκαν από τις ημι-δομημένες συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν με εμπλεκόμενους φορείς του τουρισμού στη Σαντορίνη, προκειμένου να απαντηθούν τα βασικά ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν. Η ανάλυση αυτή οδηγεί στο όγδοο και τελευταίο κεφάλαιο, δηλαδή στη διαμόρφωση των τελικών συμπερασμάτων και στην παρουσίαση προτάσεων για μελλοντική έρευνα, ολοκληρώνοντας έτσι τη διπλωματική εργασία.

2.ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ

2.1 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ «ΥΠΕΡΤΟΥΡΙΣΜΟΥ» & ΦΕΡΟΥΣΑ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ

Ο τουρισμός είναι ζωτικής σημασίας για την πόλη, την περιοχή ή τη χώρα όσον αφορά τις οικονομικές, κοινωνικές, πολιτιστικές, περιβαλλοντικές πτυχές κ.λπ. Ο τουρισμός είναι ένα άμεσο μέσο παραγωγής φόρων, αγαθών και υπηρεσιών, εσόδων και θέσεων εργασίας, όταν οι τουρίστες επισκέπτονται τον προορισμό. Οι τουρίστες επισκέπτονται μια μοναδική τοποθεσία που δεν είναι κοινή και περνούν κάποιο χρόνο σε αυτό το μέρος (Koens et al., 2018). Ωστόσο, έρχονται αντιμέτωποι με κάποιες επιπτώσεις όταν η ροή των τουριστών είναι περισσότερη από τις διαθέσιμες εγκαταστάσεις και όταν ο προορισμός υποδέχεται περισσότερους τουρίστες από ό,τι η χωρητικότητά του, οδηγώντας σε υπερπληθυσμό. Ο όρος «υπερτουρισμός» χρησιμοποιείται συχνά από το 2015 (λαμβάνοντας παγκόσμια προσοχή από το 2017), αλλά χρησιμοποιείται συνήθως ως έκφραση για να περιγράψει τις αρνητικές επιδράσεις του τουρισμού (Muler Gonzalez et al., 2018).

Ο «υπερτουρισμός» ως έννοια είναι ουσιαστικά μια κατάσταση, όπου, είτε οι ντόπιοι είτε οι τουρίστες νιώθουν ότι ένας τόπος έχει υπερβολική επισκεψιμότητα η οποία αλλοιώνει τον χαρακτήρα του. Έτσι, για τον τουρίστα, χάνει την αυθεντικότητά του και για τους ντόπιους, προκαλεί απλά εκνευρισμό και ενόχληση. Αποτελεί το αντίθετο του Υπεύθυνου Τουρισμού, ο οποίος ασχολείται με τη χρήση του τουρισμού για να δημιουργήσει καλύτερους τρόπους διαβίωσης και επίσκεψης. Συχνά τόσο οι επισκέπτες όσο και οι ντόπιοι βιώνουν την υποβάθμιση ταυτόχρονα και αντιστέκονται ενάντια σε αυτήν (Goodwin, 2017).

Ένας άλλος σημαντικός όρος που πρέπει να ληφθεί υπόψη είναι η τουριστική φέρουσα ικανότητα. Αυτήν η έννοια αναπτύχθηκε για να αναγνωρίσει ότι ο τουρισμός δεν μπορεί να συνεχίσει να αυξάνεται ανεξέλεγκτα χωρίς να προκαλεί μόνιμες ζημιές (Girard and Nijkamp, 2009). Ο ορισμός που δόθηκε για να περιγράψει την τουριστική φέρουσα ικανότητα από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού είναι «ο μέγιστος αριθμός ανθρώπων που μπορεί να επισκεφτεί έναν τουριστικό προορισμό ταυτόχρονα, χωρίς να προκαλεί καταστροφή του φυσικού, οικονομικού και κοινωνικού περιβάλλοντος» (UNWTO, 2018). Ωστόσο, αυτή η θεωρία δεν λαμβάνει αποκλειστικά υπόψη τον αριθμό των επισκεπτών σε έναν προορισμό και έχει κριθεί από πολλούς επειδή οι τουριστικοί προορισμοί είναι πολύ πιο πολύπλοκοι και ασταθείς και δεν μπορούν να θεωρηθούν ως

σταθεροί. Ωστόσο, αυτή η θεωρία μπορεί να είναι χρήσιμη για να μετρήσει την πίεση που έχει ο τουρισμός σε έναν προορισμό (Stanchev, 2017-18).

2.2 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΟΔΗΓΟΥΝ ΣΤΗΝ ΑΥΞΗΣΗ ΤΟΥ «ΥΠΕΡΤΟΥΡΙΣΜΟΥ»

Οι παράγοντες που οδηγούν στην ολοένα αύξηση του «υπερτουρισμού» ποικίλλουν. Αρχικά, η χαμηλή τιμή των ταξιδιών – η άνοδος των αεροπορικών εταιριών χαμηλού κόστους και των φθηνών ταξιδιωτικών λεωφορείων έχουν καταστήσει πιο εύκολο για τους ανθρώπους να πληρώσουν την τιμή ενός ταξιδιού. Όταν ο διαθέσιμος χρόνος διακοπών και τα χρήματα για αυτές είναι περιορισμένα, είναι επόμενο περισσότεροι άνθρωποι να κάνουν σύντομες εκδρομές σε πόλεις, συχνά μέσω σύντομων πτήσεων κάθε χρόνο. Οι πτήσεις επίσης, είναι πολύ συχνά φθηνότερες από το τρένο επειδή το καύσιμο των αεροσκαφών δεν επιβαρύνεται με φόρους και έτσι ο ρυπαίνων δεν πληρώνει για τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου (Goodwin, 2019).

Επιπλέον, με τα εργαλεία online κρατήσεων και την εμφάνιση πλατφορμών διαμοιρασμού όπως το Airbnb, το Home Away, το Couchsurfing, το Uber και άλλα, είναι ευκολότερος ο εντοπισμός προσιτής διαμονής ή ενοικίασης οχημάτων, επιτρέποντας σε περισσότερους ανθρώπους να ταξιδέψουν. Το φαινόμενο αυτό που λέγεται αλλιώς οικονομία διαμοιρασμού έχει επηρεάσει σημαντικά τον τουριστικό τομέα, συμβάλλοντας στην αύξηση των τουριστικών ροών σε πολλές περιοχές, καθώς οι πλατφόρμες αυτές, επιτρέπουν στους καταναλωτές να νοικιάσουν καταλύματα, οχήματα ή να αποκτήσουν άλλες υπηρεσίες απευθείας από ιδιώτες, συχνά με χαμηλότερο κόστος και μεγαλύτερη ευελιξία σε σχέση με τις παραδοσιακές επιλογές (García Hernández et al., 2017, Goodwin, 2017, Milano et al., 2018). Αυτή η προσβασιμότητα και ευκολία έχει προσελκύσει περισσότερους ταξιδιώτες, ειδικά νέες γενιές που αναζητούν πιο αυθεντικές και προσαρμοσμένες εμπειρίες, ή και ταξιδιώτες με χαμηλότερο προϋπολογισμό. Οι πλατφόρμες αυτές έχουν διευρύνει τις επιλογές διαμονής και έχουν συμβάλει στη διάδοση του τουρισμού σε μη παραδοσιακούς προορισμούς, ενισχύοντας τον τουρισμό ακόμη και σε περιοχές που δεν είχαν προηγουμένως έντονη τουριστική κίνηση. Αυτό επιτρέπει επίσης στους τουρίστες να βρίσκονται πολύ πιο κοντά στους κατοίκους και στις γειτονιές τους, αντί για εγκαταστάσεις που εξυπηρετούν τουρίστες (Jordan, 2016). Αυτήν η κατάσταση μπορεί να είναι η αιτία πολλών δημόσιων ταραχών και παραπόνων, επηρεάζοντας την ποιότητα ζωής της καθημερινότητας των ντόπιων (Stanchev, 2017-18).

Επιπρόσθετα, ο δημόσιος χώρος είναι δωρεάν – οι τουρίστες δεν πληρώνουν για τη φωτογραφία τους στην πλατεία Τραφάλγκαρ του Λονδίνου ή την πλατεία Σαν Μάρκο της Βενετίας, με τις δαπάνες συντήρησης και επισκευών να πρέπει βέβαια να καλύπτονται από τους τοπικούς φορολογούμενους (Goodwin, 2019). Η επέκταση της σεζόν είναι εν μέρει, ακόμη ένας παράγοντας όξυνσης του προβλήματος του «υπερτουρισμού» η οποία θεωρείται επιθυμητή για μερικές επιχειρήσεις, αλλά όχι για όλες, καθώς, οι ήσυχες περίοδοι ταιριάζουν καλύτερα σε μερικούς προορισμούς και μεμονωμένες επιχειρήσεις όπως είναι μικρά ξενοδοχεία και παραδοσιακοί ξενώνες ή εστιατόρια που δίνουν έμφαση στην τοπική κουζίνα, τα οποία απευθύνονται σε πιο ποιοτικούς επισκέπτες που εκτιμούν την αυθεντικότητα -αντί για μεγάλους αριθμούς τουριστών- προσφέροντάς τους εξατομικευμένη εξυπηρέτηση. Επίσης, η τάση των τουριστών να επισκέπτονται δημοφιλείς προορισμούς και αξιοθέατα για να τραβούν selfies σε αυτά, ενθαρρυνόμενοι από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και τις στρατηγικές μάρκετινγκ των υπεύθυνων τουριστικής προβολής που προσπαθούν να επιτύχουν τους στόχους τους -συνήθως μετρημένους σε όρους αύξησης των τουριστικών αφίξεων-, συμβάλλει σημαντικά στο πρόβλημα του «υπερτουρισμού» και της υπερ-χρήσης του δημόσιου χώρου (Goodwin, 2019).

Τέλος, τα μεταφορικά μέσα είναι πολλά περισσότερα από ό,τι ήταν πριν από δέκα χρόνια. Αεροσκάφη, λεωφορεία, τρένα και κρουαζιερόπλοια φέρνουν περισσότερους επιβάτες με κάθε άφιξη και καταφθάνουν στους προορισμούς πιο συχνά. Είναι πολύ δύσκολο για τους προορισμούς να εμποδίσουν αυτές τις ροές, παρότι, οι εθνικές αρχές διαχειρίζονται τις εγκαταστάσεις και τις υποδομές βάσει προτεραιοτήτων, οι οποίες είναι ανεξάρτητες από τον έλεγχο της τοπικής αρχής. Συνήθως υπάρχει μεγαλύτερη δυνατότητα να ελεγχθούν τα αυτοκίνητα μέσω της χρέωσης και των περιορισμών στη στάθμευση (Goodwin, 2019).

2.3 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ «ΥΠΕΡΤΟΥΡΙΣΜΟΥ»

Η βιομηχανία του τουρισμού φαίνεται να πιστεύει ότι ο «υπερτουρισμός» προκύπτει από τη συνεχή ανάπτυξη η οποία σε πολλές περιπτώσεις μπορεί να είναι ένδειξη οικονομικής επιτυχίας και υψηλής ζήτησης, αλλά στην πραγματικότητα η επίδρασή του μπορεί να αποτελέσει υπαρκτικό κίνδυνο για προορισμούς σε όλο τον κόσμο. Υπάρχουν πολλά παραδείγματα όπου ο πολιτιστικός και φυσικός πλούτος ενός τόπου βρίσκεται υπό κίνδυνο, ή όπου τα κόστη διαβίωσης και η αγορά ακινήτων έχουν αυξηθεί σημαντικά και έχουν προκαλέσει πτώση στην ποιότητα ζωής. Η εξάπλωση του

«υπερτουρισμού» μπορεί να προκαλέσει την απώλεια αυθεντικότητας και να σηματοδοτήσει σημαντικό κίνδυνο για τη μελλοντική ελκυστικότητα ενός προορισμού. Η μη ελεγχόμενη ανάπτυξη του τουρισμού μπορεί να προκαλέσει σημαντικές ζημιές σε τοπία, θαλάσσια τοπία, στην ποιότητα αέρα και νερού, καθώς και στις συνθήκες διαβίωσης των κατοίκων, προκαλώντας οικονομικές ανισότητες και κοινωνικό αποκλεισμό, μεταξύ πολλών άλλων θεμάτων (Peeters et al., 2018).

Κάποια επιπλέον ζητήματα του «υπερτουρισμού» είναι ο υπερπληθυσμός στους δημόσιους χώρους των προορισμών, η ανάρμοστη συμπεριφορά των τουριστών οι οποίοι πολύ συχνά δεν σέβονται τον εκάστοτε τόπο που τους φιλοξενεί για ένα μικρό χρονικό διάστημα, η εμπορευματοποίηση των επισκεπτόμενων περιοχών, η διαμονή μεγάλου πλήθους τουριστών σε περιοχές των κατοίκων λόγω της Airbnb, και άλλα περιβαλλοντικά θέματα. Οι επιπτώσεις τους είναι η απώλεια της τοπικής ταυτότητας λόγω του συνωστισμού που υφίστανται τα μέσα μεταφοράς και οι δρόμοι, το πρόβλημα της ηχορύπανσης, η αναστάτωση των ντόπιων, η απώλεια της τοπικής μοναδικότητας, η έλλειψη υποδομών και κατοικίας για τους ντόπιους, η αύξηση της μόλυνσης, η καταστροφή του φυσικού οικοσυστήματος, η απόδραση και αποχή των κατοίκων, η αύξηση της ποσότητας απορριμμάτων καθώς και η σπατάλη νερού (Dhiraj and Kumar, 2021).

Η οικονομική σημασία του τουρισμού (ειδικά στη δημιουργία θέσεων εργασίας και στην αύξηση των εσόδων στους προορισμούς) αναφέρεται συχνά, με όρους όπως «υπεύθυνη ανάπτυξη» και «διαχείριση της ανάπτυξης». Η ουσία αυτού του θέματος έγκειται στην υπόθεση ότι δεν είναι η ταχεία επέκταση της παγκόσμιας ταξιδιωτικής βιομηχανίας που δημιουργεί τον «υπερτουρισμό», αλλά η «κακή διαχείριση» της ορμητικής ανάπτυξης. Αυτό υποδεικνύει μια ισχυρή κατανομή ευθυνών (Vagena, 2021).

2.4 «ΥΠΕΡΤΟΥΡΙΣΜΟΣ» & ΝΗΣΙΩΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ

Υπάρχουν πέντε κύριοι παράγοντες που προσδιορίζουν πολλά νησιά ως ευάλωτες τοποθεσίες, και αυτοί είναι οι εξής: περιορισμένος πληθυσμός, περιορισμένη έκταση, περιορισμένοι φυσικοί πόροι, έλλειψη ελέγχου και γεωγραφική τοποθεσία (Butler and Dodds, 2022).

Αρχικά, πολλά νησιά είναι μικρά τόσο σε έκταση όσο και σε πληθυσμό, κάτι που τα καθιστά δυνητικά ευάλωτα σε πολλές πιέσεις, όπως η μεγάλη επισκεψιμότητα (Kim et al., 2020). Ένας περιορισμένος τοπικός πληθυσμός σε μια μικρή επιφάνεια σημαίνει,

ότι αυτό που θα μπορούσε να θεωρηθεί ως μέτριος αριθμός τουριστών κάπου αλλού, μπορεί να είναι εξαιρετικά εμφανές και να αντιπροσωπεύει ορατά αυξημένη πίεση σε εγκαταστάσεις και πόρους σε ένα μικρό νησί. Συχνά, αυτές οι εγκαταστάσεις και οι σχετικές υποδομές στα νησιά έχουν αναπτυχθεί και σχεδιαστεί για ένα μικρό αριθμό κατοίκων και έτσι οποιαδήποτε αύξηση πίεσης, για παράδειγμα από τους επισκέπτες κατά την τουριστική περίοδο, μπορεί να είναι ιδιαίτερα ενοχλητική και εμφανής. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε ανεπιθύμητη συμφόρηση και ανταγωνισμό (Sünnetçioğlu et al., 2021). Ένας μικρός πληθυσμός κατοίκων μπορεί επίσης να σημαίνει περιορισμένη ποικιλία αγαθών και προμηθειών, με την ανανέωση να γίνεται σε μεγαλύτερα διαστήματα αντί για συνεχή εφοδιασμό όπως σε περιοχές με μεγαλύτερο πληθυσμό. Αυτό μπορεί δυνητικά να οδηγήσει σε ελλείψεις εάν οι επισκέπτες, για παράδειγμα εκείνοι που διαμένουν σε καταλύματα αυτοεξυπηρέτησης όπως το Airbnb, ανταγωνίζονται με τους κατοίκους για τέτοιους πόρους (Butler and Dodds, 2022).

Ο περιορισμένος χώρος και ο περιορισμένος πληθυσμός καθιστούν τα μικρά νησιά ιδιαίτερα ευάλωτα στην ανάπτυξη του τουρισμού λόγω των περιορισμένων πόρων και, ως εκ τούτου, των λίγων εναλλακτικών μορφών οικονομικής ανάπτυξης (McLeod et al., 2022). Οι νησιωτικοί τουριστικοί προορισμοί, σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (UNWTO, n.d.), είναι πιο εξαρτημένοι από τον τουρισμό από άλλους προορισμούς. Έτσι, σε πολλές περιπτώσεις, ο τουρισμός όχι μόνο είναι καλοδεχούμενος αλλά ενθαρρύνεται και ενεργά, μερικές φορές με οικονομικά κίνητρα. Τα νησιά με περιορισμένους φυσικούς πόρους είναι αναπόφευκτα ευάλωτα σχεδόν σε κάθε μορφή ανάπτυξης (Becken et al., 2014), και αυτή η κατάσταση τείνει να ενθαρρύνει τις τοπικές αρχές που παίρνουν τις αποφάσεις για το εκάστοτε νησί, να επιτρέψουν την ανάπτυξη.

Ένα άλλο κύριο θέμα είναι ότι πολλά νησιά έχουν ελάχιστο ή καθόλου έλεγχο όσον αφορά τον τουρισμό προς αυτά, και βρίσκονται υπό τον έλεγχο εξωνησιωτικών δυνάμεων και οργανισμών. Σε αυτούς περιλαμβάνονται διεθνείς αεροπορικές εταιρείες, εξωτερικής ιδιοκτησίας ακτοπλοϊκές εταιρείες, διεθνείς αλυσίδες ξενοδοχείων και τα υψηλότερα επίπεδα της κυβέρνησης (da Costa Cristiano et al., 2020). Τα νησιά που είναι ιδιαίτερα ευάλωτα στις πιέσεις του τουρισμού είναι και αυτά που είναι εύκολα προσβάσιμα από κοντινές αγορές (1-3 ώρες πτήση), διαθέτουν καλές και αξιόπιστες αεροπορικές υπηρεσίες, βρίσκονται σε κύριες διαδρομές κρουαζιέρας και έχουν αξιοθέατα που είναι μοναδικά ή εμβληματικά (Butler and Dodds, 2022).

2.5 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ DMOΣ ΣΤΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΟΡΙΣΜΩΝ

Ο ανταγωνισμός μεταξύ των τουριστικών προορισμών συνεχώς κλιμακώνεται. Απαιτείται ανταγωνιστικό πλεονέκτημα για την αποτελεσματική διαχείριση όλων των συνιστωσών των τουριστικών συστημάτων. Για να βοηθήσουν στην επίτευξη αυτού του στόχου, πολλοί προορισμοί δημιουργούν το δικό τους οργανισμό διαχείρισης προορισμού (DMO) για να έχουν την ηγεσία στη διαχείριση του τουρισμού (Bornhorst, Rithcie & Sheehan, 2009). Η διαχείριση προορισμών απαιτεί τη συνεργασία πολλών οργανισμών και των συμφερόντων τους για την επίτευξη ενός κοινού στόχου. Ο ρόλος των DMOs είναι να ηγούνται και να συντονίζουν τις δραστηριότητες στο πλαίσιο μιας συνεκτικής στρατηγικής. Δεν ελέγχουν τις δραστηριότητες των συνεργατών τους, αλλά συγκεντρώνουν πόρους και τεχνογνωσία, εμπλουτίζοντάς τες με έναν βαθμό ανεξαρτησίας και αντικειμενικότητας για να οδηγήσουν την πορεία προς τα εμπρός. Από αυτό προκύπτει ότι οι DMO πρέπει να αναπτύξουν υψηλού επιπέδου δεξιότητες ανάπτυξης και διαχείρισης συνεργασιών. Ακόμη και για τους DMO που συνήθως αναλαμβάνουν δραστηριότητες μάρκετινγκ, οι ορίζοντες διευρύνονται. Οι DMO πρέπει να εξελιχθούν ως στρατηγικοί ηγέτες στην ανάπτυξη προορισμών. Οι DMO έχουν οριστεί ως «επίσημες οντότητες στις οποίες χρησιμοποιείται μια σύνθετη αλληλεπίδραση ανθρώπων, υλικών και χρημάτων για τη δημιουργία και τη διανομή αγαθών και υπηρεσιών». Έκτοτε, ο τομέας έχει επεκταθεί και καλύπτει ένα ευρύ φάσμα ζητημάτων που σχετίζονται με τα εξωτερικά και εσωτερικά περιβάλλοντα στα οποία λειτουργούν οι οργανισμοί, όπως η παραγωγικότητα, η ηθική, τα ανοικτά συστήματα, η στρατηγική διαχείριση, η καινοτομία, η ηγεσία, η διακυβέρνηση, η οργανωσιακή κουλτούρα, η διαχείριση αλλαγών, η διαχείριση ανθρώπινων πόρων, η εξωτερική ανάθεση, η επικοινωνία, τα δίκτυα και η οργανωσιακή μάθηση (Kaurav et. al., 2015).

Η έννοια του DMO έχει εφαρμογή σε διάφορες θέσεις, καθώς ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (2004) ορίζει τους DMO ως οργανισμούς που είναι υπεύθυνοι για τη διαχείριση και/ή το μάρκετινγκ προορισμών και γενικά εμπίπτουν σε μία από τις ακόλουθες κατηγορίες: 1. Εθνικές Αρχές Τουρισμού ή Οργανισμοί, υπεύθυνοι για τη διαχείριση και το μάρκετινγκ του τουρισμού σε εθνικό επίπεδο, 2. Περιφερειακοί, επαρχιακοί ή κρατικοί DMOs, υπεύθυνοι για τη διαχείριση ή/και το μάρκετινγκ του τουρισμού σε μια γεωγραφική περιοχή που ορίζεται για το σκοπό αυτό, μερικές φορές αλλά όχι πάντα μια διοικητική ή τοπική κυβερνητική περιοχή, όπως μια κομητεία, μια πολιτεία ή μια επαρχία και 3. Τοπικοί DMOs, υπεύθυνοι για τη διαχείριση ή/και το μάρκετινγκ του τουρισμού με βάση μια μικρότερη γεωγραφική περιοχή ή μια πόλη. Ως

εκ τούτου, δεν υπάρχει μια ενιαία τυποποιημένη μορφή που να ακολουθείται από τις χώρες σε όλο τον κόσμο (Varghese & Paul, 2014).

Οι ρόλοι των DMO σύμφωνα με τους Negrușu & Coroș (2016), μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:

- παίζουν κρίσιμο και ζωτικό ρόλο στις προσπάθειες να διασφαλιστεί ότι οι προσδοκίες των ενδιαφερομένων μερών (τόσο εσωτερικών όσο και εξωτερικών) ικανοποιούνται στο μέγιστο δυνατό βαθμό,
- ο ρόλος των DMO δεν περιορίζεται μόνο στη συμβολή στην ανάπτυξη νέων τουριστικών πρωτοβουλιών, αλλά περιλαμβάνει επίσης τη διαχείριση των πόρων (ανθρώπινων και εσωτερικών) σε όλα τα στάδια της ανάπτυξης του προορισμού,
- συμμετέχουν στη δημιουργία σχέσεων μεταξύ των περιφερειακών υποδομών και της υφιστάμενης αγοράς,
- κάνουν χρήση νομοθετικών και διαχειριστικών εργαλείων κατά τον σχεδιασμό και τη διαχείριση των προορισμών με στόχο να διασφαλίσουν ότι τα οφέλη των ενδιαφερομένων από τις τουριστικές δραστηριότητες κατανέμονται δίκαια μεταξύ τους, βασιζόμενοι σε βιώσιμες πρακτικές και εξασφαλίζοντας την αναγέννηση των πόρων που εμπλέκονται στην παραγωγή φιλοξενίας και τουριστικών υπηρεσιών,
- όντας μέρος της εθνικής/περιφερειακής/τοπικής διοικητικής εξουσίας, οι DMO διαθέτουν πολιτικές και νομοθετικές εξουσίες, αντίστοιχα τα οικονομικά μέσα που απαιτούνται για την επιβολή μιας ορθολογικής διαχείρισης των φυσικών και δομημένων πόρων- επιπλέον, οι DMO μπορούν να παρέχουν μακροπρόθεσμα και μακροχρόνια οφέλη για όλους τους ενδιαφερόμενους,
- κεφαλαιοποιούν μακροπρόθεσμες στρατηγικές και αποκομίζουν τα αποτελέσματά τους σε συνεργασία με άλλους εθνικούς/περιφερειακούς/τοπικούς οργανισμούς,
- εκπροσωπούν τα τοπικά/περιφερειακά συμφέροντα σε περιφερειακό/εθνικό επίπεδο,
- μεγιστοποιούν την κερδοφορία των τοπικών/περιφερειακών/εθνικών επιχειρήσεων και μεγιστοποιούν τα πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα του τουρισμού,
- συμβάλουν στην ανάπτυξη εμπορικών σημάτων προορισμών και ομοιογενών και συνεκτικών εικόνων προορισμών,

- βελτιστοποιούν τις επιπτώσεις της φιλοξενίας και του τουρισμού με τη διασφάλιση της βιωσιμότητας στην ισορροπία μεταξύ οικονομικών, κοινωνικοπολιτιστικών οφελών και περιβαλλοντικού κόστους,
- παρέχουν ηγεσία στη διαχείριση του τουρισμού εντός των προορισμών,
- ενισχύουν την ευημερία των κατοίκων του εκάστοτε προορισμού,
- δίνουν τον καλύτερο εαυτό τους για να διασφαλίζουν ότι οι επισκέπτες θα έχουν εμπειρίες που θα είναι τουλάχιστον άκρως ικανοποιητικές και άκρως αξέχαστες,
- παρέχουν αποτελεσματική διαχείριση του προορισμού,
- φροντίζουν για τη διαχείριση και τη συντήρηση των τουριστικών αξιοθέατων και διασφαλίζουν τη διατήρησή τους.

Οι Sheehan, Presenza & Minguzzi (2007) αναφέρουν τις διαφωνίες σχετικά με τη στροφή των DMO περισσότερο προς τη διαχείριση ή το μάρκετινγκ. Στην προσπάθειά τους να οριοθετήσουν τους ρόλους μάρκετινγκ και διαχείρισης των DMOs, οι τρεις συγγραφείς χώρισαν τους ρόλους τους σε τρεις κατηγορίες, εξηγώντας τις συγκεκριμένες δραστηριότητές τους, όπως παρατίθενται στον πίνακα, παρακάτω:

Πίνακας 1: Οι ρόλοι και οι συγκεκριμένες δραστηριότητες των DMOs

Ρόλος	Συγκεκριμένες Δραστηριότητες
Εξωτερική Ανάπτυξη Μάρκετινγκ (EMD)	Οι DMO διαχειρίζονται την πώληση των προορισμών και των τουριστικών προϊόντων τους, εκτελώντας δραστηριότητες όπως: -διαδικτυακό μάρκετινγκ -διαφήμιση, τόσο κλασική όσο και βασισμένη στα νέα μέσα -περιοδείες εξοικείωσης -αιφνιδιασμοί πωλήσεων -άμεσες πωλήσεις -άμεση αλληλογραφία -προγράμματα συνεργασίας -εκδηλώσεις, φεστιβάλ, συνέδρια, εκθέσεις κ.λπ.
Εσωτερική Ανάπτυξη Προορισμού (IDD)	Οι DMO αναλαμβάνουν όλα τα άλλα είδη δραστηριοτήτων για τη συντήρηση και την ανάπτυξη του προορισμού, εκτός από το μάρκετινγκ:

	-υπηρεσίες για τους επισκέπτες, συμπεριλαμβανομένης της διαχείρισης των επισκεπτών -μέτρηση και αξιολόγηση της ικανοποίησης των επισκεπτών -πληροφόρηση και έρευνα αγοράς, με σκοπό να βοηθήσουν τους ενδιαφερόμενους φορείς να κατανοήσουν καλύτερα: τις απαιτήσεις της αγοράς, την προσφορά του κλάδου και τα υφιστάμενα κενά μεταξύ των δύο μερών -εξασφάλιση υψηλής ποιότητας ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού -διαχείριση των πόρων για τη βιώσιμη διαχείριση και ανάπτυξη του προορισμού -συμβολή στην προσέλκυση και συγκέντρωση οικονομικών πόρων, συμπεριλαμβανομένων των επιχειρηματικών κεφαλαίων
Συνολική Διαχείριση Προορισμού (ODM)	-συντονισμός των εμπλεκόμενων φορέων - διαχείριση κρίσεων

Πηγή: Sheehan, Presenza & Minguzzi (2007)

Οι επιτυχημένοι προορισμοί προκύπτουν από την επιτυχημένη και βιώσιμη διαχείριση των προορισμών και, προφανώς, εξαρτώνται από την επιτυχία των DMO. Οι αποτελεσματικοί DMOs είναι αυτοί που πρέπει να έχουν ένα μακροπρόθεσμο όραμα για την ανάπτυξη του προορισμού, την ικανότητα να ορίζουν με σαφήνεια τις ευθύνες στους εμπλεκόμενους φορείς και να αναπτύσσουν μια διαφανή και υπεύθυνη διαδικασία λήψης αποφάσεων, στην οποία συμμετέχουν όλοι οι ενδιαφερόμενοι (Negrușu & Coroș, 2016).

Όσον αφορά τους DMO στην Ελλάδα, ο νόμος 4875/2021 (ΦΕΚ Α' 250/23.12.2021) είναι αυτός που καθορίζει το θεσμικό πλαίσιο. Σύμφωνα με τον νόμο, οι DMO είναι υπεύθυνοι για τη διαχείριση των προορισμών και της φέρουσας ικανότητάς τους (διαχείριση των τουριστικών πόρων, ενίσχυση της τουριστικής εμπειρίας, βελτίωση των υποδομών, διαχείριση της επισκεψιμότητας, διασφάλιση της βιωσιμότητας του τουρισμού) καθώς και για την προώθηση των προορισμών (ανάπτυξη και υλοποίηση στρατηγικών μάρκετινγκ οι οποίες περιλαμβάνουν διαφημιστικές καμπάνιες, συμμετοχή σε τουριστικές εκθέσεις, και συνεργασίες με τουριστικούς πράκτορες και άλλα

ενδιαφερόμενα μέρη). Επίσης, σημαντικές αναφορές στο νόμο είναι ο μηχανισμός παρακολούθησης που προβλέπεται για τη βελτίωση των μετρήσιμων κριτηρίων βιωσιμότητας των προορισμών, γνωστός ως «Παρατηρητήριο Βιώσιμης Τουριστικής Ανάπτυξης», καθώς τέτοιοι μηχανισμοί συστηματικής παρακολούθησης είναι κρίσιμοι για τη βελτίωση και την ανάπτυξη ενός προορισμού βάσει των στρατηγικών του στόχων. Επιπλέον, στον νόμο αναφέρεται ένα «Σχέδιο Ολοκληρωμένης Διαχείρισης», που αποτελεί μια διαδικασία μακροπρόθεσμου στρατηγικού σχεδιασμού για την ανάπτυξη του προορισμού (Ν. 4875/2021, άρθρα 3-10).

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (UNWTO) προτείνει οι Οργανισμοί Διαχείρισης και Προώθησης Προορισμού (DMOs) να λειτουργούν με μια συμμετοχική προσέγγιση, όπου όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς συνεργάζονται για τη διαμόρφωση ενός κοινού οράματος και βιώσιμης ανάπτυξης. Αυτή η προσέγγιση, που εφαρμόζεται με επιτυχία σε μέρη όπως η Μαγιόρκα και η Μάλτα, βασίζεται στη διαβούλευση και την ενεργή συμμετοχή όλων των μερών από την αρχή ("bottom-up"). Ωστόσο, ο νόμος 4875/2021 στην Ελλάδα ακολουθεί κυρίως μια προσέγγιση «από τα άνω προς τα κάτω» (top-down), με κεντρικό ρόλο στους Δήμους και τις κυβερνητικές δομές, χωρίς να δίνει αρκετά κίνητρα για τη συμμετοχή των τοπικών φορέων. Αν όμως οι Δήμοι ανοίξουν το διάλογο με όλους τους ενδιαφερόμενους, μπορούν να πετύχουν μεγαλύτερη συνεργασία και συναίνεση, αντιμετωπίζοντας πιο αποτελεσματικά τις προκλήσεις του τουρισμού και επιτυγχάνοντας τους στόχους ανάπτυξης (Tourism Press, 2022).

Ο Ν.4875/2021 αποσκοπεί στη δημιουργία ισχυρών, ευέλικτων και αποτελεσματικών DMOs, οι οποίοι θα διαχειρίζονται τους τουριστικούς προορισμούς με τρόπο που να ανταποκρίνεται στις σύγχρονες απαιτήσεις της αγοράς και στις ανάγκες των τοπικών κοινωνιών.

3. ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΟΥ «ΥΠΕΡΤΟΥΡΙΣΜΟΥ» ΑΠΟ ΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ

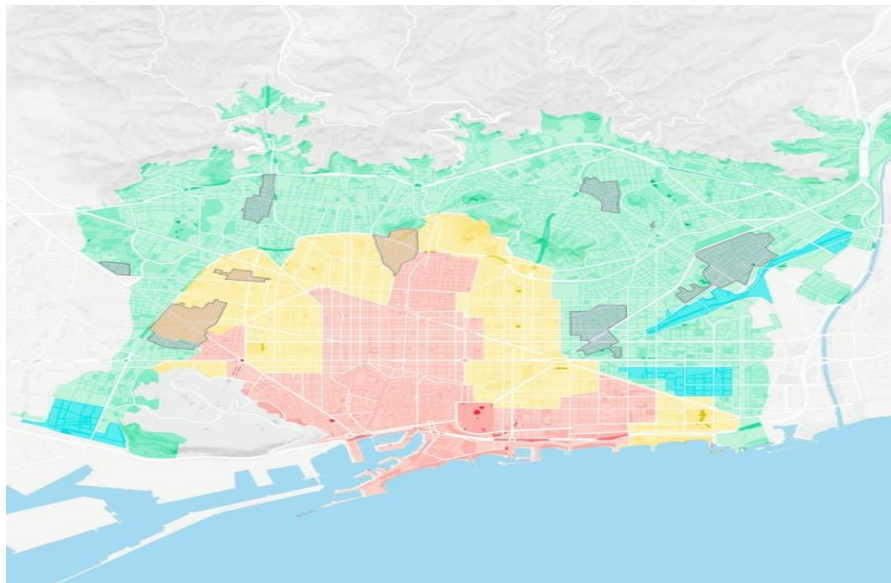
3.1 ΒΑΡΚΕΛΩΝΗ (ΙΣΠΑΝΙΑ)

Τα τελευταία είκοσι χρόνια, η Βαρκελώνη έχει βιώσει μια εντυπωσιακή εξέλιξη στον τουρισμό. Το 1990, 1,7 εκατομμύρια τουρίστες επισκέφτηκαν την πόλη. Ωστόσο, μετά τη φιλοξενία των Ολυμπιακών Αγώνων το 1992, η εικόνα της πόλης μετασηματίστηκε σημαντικά, κάτι που την έκανε έναν από τους πιο δημοφιλείς προορισμούς στην Ευρώπη. Το έτος 2000, ο αριθμός των διεθνών επισκεπτών στη Βαρκελώνη ήταν 3,14 εκατομμύρια, ένας αριθμός που ανήλθε στα 8,36 εκατομμύρια έως το 2016, με τον πληθυσμό της πόλης να ανέρχεται μόλις στα 1,6 εκατομμύρια (Harrison and Sharpley, 2017). Η τουριστική οικονομία παράγει περίπου το 15% του ΑΕΠ της πόλης (RICS, 2022), δημιουργώντας ένα δίλημμα για τον δήμο στο πώς να αντιμετωπίσει τον τουρισμό. Αυτός ο αριθμός είναι σημαντικός για την τοπική οικονομία, ωστόσο η τοπική οικονομία δεν εξαρτάται αποκλειστικά από τον τουρισμό. Από τη μια πλευρά, η τουριστική βιομηχανία προσφέρει ένα σημαντικό αριθμό θέσεων εργασίας, αλλά οι επιδράσεις από τον «υπερτουρισμό» οδηγούν σε αρνητικές εξωτερικότητες (Paredes-Rodriguez & Spierings, 2020). Το 2019, πάνω από 12 εκατομμύρια τουρίστες επισκέφθηκαν την Βαρκελώνη (TourismReview, 2022).

Η Βαρκελώνη έχει υψηλή συγκέντρωση ξενοδοχείων στο ιστορικό της κέντρο, χάνει κατοίκους από περιοχές που πλήττονται από την υπερβολική τουριστική πίεση, οι οικονομικές δραστηριότητές της αλλάζουν και η δυσaráσκεια των ντόπιων απέναντι στον τουρισμό ολοένα και αυξάνεται (Hosteltur, 2014). Εκτός από την αύξηση του αριθμού των ξενοδοχειακών εγκαταστάσεων, υπάρχει επίσης αύξηση στον αριθμό των κατοικιών που προσφέρονται για τουριστικούς σκοπούς στην πόλη. Εξαιτίας της προσφοράς τέτοιων κατοικιών μέσω πλατφορμών όπως το Airbnb, οι τιμές ενοικίου και ακινήτων στη Βαρκελώνη έχουν αυξηθεί, κάτι που έχει οδηγήσει τους μόνιμους κατοίκους να εγκαταλείπουν την πόλη επειδή δεν μπορούν πλέον να αντέξουν οικονομικά αυτά τα κόστη. Εκτός από τη μεγάλη κίνηση επισκεπτών και κατοίκων που κινούνται στο κέντρο της πόλης, υπάρχει επίσης ένας τεράστιος αριθμός επιβατών από τα κρουαζιερόπλοια που καταφθάνουν στο λιμάνι (Stanchev, 2017-18). Λόγω της ύπαρξης αυτής της ανισόρροπης κατάστασης που επικρατεί σε όλη την πόλη, με τη συγκέντρωση των πολλών να είναι σε λίγα σημεία, προκύπτει το πρόβλημα της κυκλοφοριακής συμφόρησης, το οποίο δυσκολεύει την καθημερινή ζωή των ντόπιων κατοίκων της Βαρκελώνης (Ajuntament de Barcelona & Barcelona Activa, 2014).

Η κυβέρνηση της Βαρκελώνης, μεταξύ του 2014 και του 2017, αποφάσισε, να ανασταλεί η χορήγηση αδειών τουριστικών κατοικιών, με την εφαρμογή του Ειδικού Αστικού Σχεδιασμού (PEUAT) (Pasma, 2022). Το PEUAT είναι ένα όργανο αστικού σχεδιασμού για την οργάνωση και τον έλεγχο της ίδρυσης τουριστικών καταλυμάτων στην πόλη, διασφαλίζοντας τα βασικά δικαιώματα των κατοίκων. Το σχέδιο τέθηκε σε ισχύ στις 26 Ιανουαρίου 2022 (Ajuntament de Barcelona, 2022). Επιβλήθηκε ως ένα μέτρο για να ρυθμίσει τη διανομή των τουριστικών καταλυμάτων στην πόλη. Είχε ως σκοπό, την απαγόρευση νέων αδειών σε ορισμένες περιοχές της πόλης της Βαρκελώνης (Lambea Llor, 2017). Το σχέδιο περιλαμβάνει τη διαίρεση της πόλης σε αρκετές περιοχές, για τον έλεγχο όλων των ειδών των τουριστικών καταλυμάτων και ενοικιάσεων εποχικής διαμονής, με στόχο τη σταδιακή μετακίνησή τους μακριά από το κέντρο της πόλης. Η Εικόνα 1 παρακάτω, δείχνει αυτήν τη διαίρεση περιλαμβάνοντας μια κόκκινη ζώνη στην οποία απεικονίζεται η ανάγκη να μειωθούν οι καταλυμματικές μονάδες μικρής διάρκειας, μια κίτρινη ζώνη όπου αυτός ο αριθμός πρέπει να διατηρηθεί και μια πράσινη ζώνη όπου αυτός ο αριθμός μπορεί να αυξηθεί. Η γκρι ζώνη έχει επιπρόσθετους κανονισμούς (StayUnique, 2022).

Εικόνα 1: Το σχέδιο PEUAT στη Βαρκελώνη για τη μείωση της τουριστικής πίεσης

Πηγή: StayUnique, 2022

Κάποια περαιτέρω μέτρα που έλαβε η κυβέρνηση είναι να μειώσει τους διεθνείς τερματικούς σταθμούς κρουαζιέρας και να χρησιμοποιήσει τον ελεύθερο χώρο για δημόσια ή ιδιωτική χρήση. Επίσης, εφαρμόζει νέο φόρο για τους επισκέπτες που

επισκέπτονται την πόλη μόνο για λίγες ώρες για να δουν τα πιο γνωστά αξιοθέατα, χωρίς να κάνουν σημαντικές δαπάνες κατά τη διαμονή τους, αφού έχουν μικρή συνεισφορά στην τοπική οικονομία (Pasma, 2022). Αποφάσισε επίσης να ακολουθήσει διαφορετική πολιτική τιμολόγησης για ντόπιους και τουρίστες. Οι πρώτοι έχουν δωρεάν είσοδο στο Πάρκο Γκουέλ και το κάστρο του Μονζούικ, ενώ οι τουρίστες πληρώνουν εισιτήρια κανονικά (Moltsa and Papanota, 2020). Επιπλέον, η πόλη έχει διεξάγει καμπάνιες με στόχο την ευαισθητοποίηση των τουριστών σχετικά με την επίδρασή τους στον τοπικό πληθυσμό σε θέματα όπως ο θόρυβος και η περιβαλλοντική βιωσιμότητα (Hughes, 2018). Η Βαρκελώνη εισήγαγε νέο φόρο επί των διαμονών σε τουριστικές εγκαταστάσεις, τον οποίο αποκομίζει ο Δήμος και χρησιμοποιεί για την προώθηση των λιγότερο επισκεπτόμενων περιοχών (Bloomberg, 2021). Ο δήμος επέβαλε επίσης, νέο φόρο κρουαζιέρας στους τουρίστες για την καταπολέμηση των εκπομπών που προέρχονται από μεγάλα κρουαζιερόπλοια (Euronews, 2022a). Ακόμα, απαγόρευσαν τα Segways και τα ηλεκτρικά πατίνια από τις ακτές και το ιστορικό κέντρο της πόλης (Burgen, 2017).

Η Βαρκελώνη στοχεύει σε μια σταθεροποίηση του αριθμού των επισκεπτών. Σκοπεύει να διασπείρει τους τουρίστες περισσότερο σε όλη την πόλη αντί να μειώσει τον αριθμό τους. Λαμβάνοντας υπόψη τη σημασία του τουρισμού για την τοπική οικονομία και τις αρνητικές εξωτερικότητες που προκύπτουν από αυτόν, η τουριστική βιομηχανία θεωρείται δίκικο μαχαίρι. Η Βαρκελώνη επιχειρεί να αντιμετωπίσει το πρόβλημα του «υπερτουρισμού» με το σχέδιο διασποράς των τουριστών (PEAUT) (Pasma, 2022).

3.2 BENETIA (ΙΤΑΛΙΑ)

Η Ιταλική πόλη της Βενετίας είναι ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα προορισμού, που αντιμετωπίζει προβλήματα όσον αφορά τον «υπερτουρισμό». Όπως έχει υπολογιστεί, τα τελευταία 25 χρόνια, ο αριθμός των αφίξεων του τουρισμού έχει τετραπλασιαστεί. Ο αριθμός των ημερήσιων εκδρομέων εκτιμήθηκε περίπου στα 5 εκατομμύρια το 1988. Σήμερα, η εκτίμηση για τον αριθμό των εκδρομέων κυμαίνεται περίπου στα 22 εκατομμύρια ετησίως, σχεδόν πέντε φορές περισσότερο από το τέλος της δεκαετίας του '80 (Bertocchi et al., 2020). Εκτιμάται ότι αυτός ο αριθμός των επισκεπτών που επισκέπτεται σήμερα τη Βενετία, θα έχει αυξηθεί στα 38 εκατομμύρια μέχρι το 2025 (Latouche, 2019). Επίσης, μέχρι το 2012, ο πληθυσμός της Βενετίας κυμαινόταν στους 57.000 κατοίκους, σε σύγκριση με τους 174.000 το 1951. Σε 70 χρόνια, η Βενετία έχασε τα δύο τρίτα του πληθυσμού της, που εκτοπίστηκαν από τον τουρισμό. Όπως φαίνεται

και από τα παραπάνω, ο τουρισμός έχει γίνει η εμπορική μονοκαλλιέργεια της Βενετίας (Goodwin, 2021).

Ανάμεσα στον Απρίλιο και τον Οκτώβριο, η πόλη δέχεται περίπου 140.000 ανθρώπους και 6-8 μεγάλα κρουαζιερόπλοια (το καθένα με 3.000-3.500 επιβάτες) (Tattara, 2017). Ένα από τα κύρια λοιπόν προβλήματα που αντιμετωπίζει αυτή τη στιγμή η πόλη, είναι η είσοδος μεγάλων κρουαζιερόπλοιων στη λιμνοθάλασσα και η απελευθέρωση αρκετών χιλιάδων επιβατών ανά άφιξη (Simmons, 2018). Δεδομένου ότι συνήθως είναι μεγαλύτερα από τα βενετικά κτίρια, τα κρουαζιερόπλοια αποτελούν μια σημαντική απειλή για την τοπική αρχιτεκτονική, το φυσικό περιβάλλον, την υγεία και την ασφάλεια των ανθρώπων, καθώς και την τοπική παράδοση της χρήσης των καναλιών για τη μετακίνηση των ανθρώπων μέσα στην πόλη. Επιπλέον, θέτουν οικολογικούς κινδύνους για την πόλη και τη λιμνοθάλασσα (κίνδυνος πυρκαγιών, διαρροές καυσίμων, απώλεια πορείας) (Latouche, 2019). Ακόμα ένα σημαντικό πρόβλημα με το οποίο έρχεται εδώ και χρόνια αντιμέτωπη είναι ο εκτοπισμός των ντόπιων κατοίκων. Οι βασικοί λόγοι του εκτοπισμού τους είναι οι πολλοί τουρίστες, η έλλειψη υπηρεσιών, το πολύ υψηλό κόστος ζωής (Bertocchi & Visentin, 2019) και οι περιορισμένες επιλογές για εργασία, αφού η επικρατούσα δουλειά στην πόλη είναι συνυφασμένη με τον τουρισμό (Genç et al., 2022). Οι κάτοικοι αναγκάζονται να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους λόγω ανάρμοστης συμπεριφοράς, όπως η ηχορύπανση και τα σκουπίδια, αλλά και λόγω των αυξανόμενων τιμών σε φαγητό και ενοίκιο. Οι κάτοικοι λοιπόν, αποφασίζουν να μετακινηθούν σε άλλες πόλεις και να εγκαταλείψουν τη ζωή τους ως Βενετσιάνοι (Pasma, 2022). Τα σπίτια τους πωλούνται και μετατρέπονται σε ξενοδοχεία ή εστιατόρια (Secchi, 2017). Πλούσιοι από το εξωτερικό αγοράζουν σπίτια στη Βενετία με αποτέλεσμα η πόλη να χάνει τον μοναδικό της χαρακτήρα, και να μετατρέπεται σε μια παγκόσμια, κοσμοπολίτικη πόλη (Minoia, 2017). Ο όρος «παγκόσμια, κοσμοπολίτικη πόλη» αναφέρεται ουσιαστικά σε μια πόλη που χάνει τον τοπικό και μοναδικό της χαρακτήρα και αποκτά χαρακτηριστικά που την κάνουν να μοιάζει με πολλές άλλες διεθνείς πόλεις. Αυτό σημαίνει ότι η Βενετία, αντί να διατηρεί τη μοναδική της ταυτότητα, την ιστορική αρχιτεκτονική, τον πολιτισμό και τις παραδόσεις της, αρχίζει να μοιάζει περισσότερο με έναν πολυτελή, διεθνή προορισμό που εξυπηρετεί πλούσιους επισκέπτες και κατοίκους από όλο τον κόσμο. Σε μια τέτοια πόλη κυριαρχούν τα ακριβά καταστήματα, οι πολυτελείς κατοικίες, τα εστιατόρια υψηλής γαστρονομίας και οι υπηρεσίες που απευθύνονται σε εύπορους ξένους, ενώ οι τοπικές επιχειρήσεις, οι παραδοσιακές αγορές και οι χώροι που εξυπηρετούν την τοπική

κοινότητα περιορίζονται ή εξαφανίζονται. Η πόλη γίνεται λιγότερο αυθεντική και περισσότερο μια τουριστική «βιτρίνα», χάνοντας την ιδιαίτερη ταυτότητά της που την έκανε ως τώρα ξεχωριστή.

Αρκετές διαδηλώσεις ενάντια στην κρουαζιέρα έγιναν στην Βενετία, με τους διαδηλωτές να προτείνουν ακραία μέτρα για τον έλεγχο της τουριστικής ροής και της συμπεριφοράς των επισκεπτών. Ο στόχος αυτών των διαδηλώσεων είναι να έχει ο τουρισμός διαφορετική επίδραση, όχι μόνο σε οικονομικά επίπεδα, αλλά και σε κοινωνικά, πολιτιστικά και περιβαλλοντικά επίπεδα. Όμως, ακόμα και αν υπάρχει μεγάλη αντίσταση στον τουρισμό, οι ντόπιοι κάτοικοι διαιρούνται σε δύο ομάδες, αυτούς που εξαρτώνται από την τουριστική βιομηχανία και αυτούς που δεν εξαρτώνται. Οι κάτοικοι που βασίζουν το εισόδημά τους στον τουρισμό δεν αντιλαμβάνονται τον τουρισμό ως απειλή όπως οι υπόλοιποι ντόπιοι. Αυτή η πόλωση, όπως είναι επόμενο, δυσχεραίνει τη δημιουργία συναίνεσης για λύσεις (Pasma, 2022). Οι διαμαρτυρίες κατά του τουρισμού στην πόλη λήφθηκαν υπόψη από τους αρμόδιους στη λήψη αποφάσεων, και εφαρμόστηκαν προληπτικές και διορθωτικές πρακτικές στα πλαίσια των εκστρατειών #EnjoyRespectVenezia και #Detourism (Genç et al., 2022). Η εκστρατεία #EnjoyRespectVenezia ξεκίνησε κατά τη Διεθνή Χρονιά του Βιώσιμου Τουρισμού για την Ανάπτυξη και σχεδιάστηκε για να καθοδηγήσει τους επισκέπτες προς την υιοθέτηση υπεύθυνης και με σεβασμό συμπεριφοράς προς το περιβάλλον, το τοπίο, τις καλλιτεχνικές ομορφιές, την ταυτότητα της Βενετίας και των κατοίκων της. Ο στόχος είναι η ευαισθητοποίηση σχετικά με τον τουριστικό αντίκτυπο, με την πεποίθηση ότι η υπεύθυνη ταξιδιωτική συμπεριφορά μπορεί να συμβάλει στη βιώσιμη ανάπτυξη (Città di Venezia, 2019). Η εκστρατεία #Detourism έχει σκοπό να παρουσιάσει στους επισκέπτες μια διαφορετική Βενετία. Προτείνει αυθεντικές εμπειρίες, μέρη και διαδρομές εκτός συνηθισμένων, άγνωστα στον περισσότερο κόσμο, όχι μόνο στο κέντρο της Βενετίας, αλλά και στα νησιά της λιμνοθάλασσας και στην ηπειρωτική περιοχή (Città di Venezia, 2022). Κάποια περαιτέρω μέτρα ήταν να τοποθετήσουν «μετρητές ανθρώπων» στα πιο επισκεφθέντα σημεία και αξιοθέατα της πόλης δημοσιεύοντας τα δεδομένα που προέκυψαν στα κοινωνικά δίκτυα και στο επίσημο site της Βενετίας προσπαθώντας να αποτρέψουν τους τουρίστες να τα επισκεφθούν (Modak, 2017), απαγόρευσαν τη δημιουργία νέων καταστημάτων (π.χ. fast food), περιόρισαν την είσοδο πλοίων κρουαζιέρας βάρους πάνω από 50.000 τόνων από τον κανάλι της Guidecca (Τζιουντέκκα) αναγκάζοντάς τα να ακολουθήσουν άλλη διαδρομή (Moltsa and Papanota, 2020) [το

2015, τα κρουαζιερόπλοια απαγορεύτηκαν από τον κανάλι της Guidecca, αλλά αυτό το μέτρο διήρκεσε μόνο 3 μήνες καθώς ανακλήθηκε από το Περιφερειακό Διοικητικό Δικαστήριο (Secchi, 2017)], και από τον Απρίλιο του 2024 προβλεπόταν να εφαρμοστεί δοκιμαστικά ένα σύστημα online κρατήσεων και πληρωμή εισιτηρίου για την είσοδο στην πόλη (News, 2023). Στόχος του πρωτότυπου αυτού μέτρου που εφαρμόστηκε για πρώτη φορά παγκοσμίως, είναι η διαχείριση των τουριστικών ροών κατά τις επίσημες αργίες και ορισμένα σαββατοκύριακα του καλοκαιριού όταν υπάρχει κορύφωση του αριθμού επισκεπτών (News, 2023).

3.3 ΑΜΣΤΕΡΝΤΑΜ (ΟΛΛΑΝΔΙΑ)

Η πρωτεύουσα της Ολλανδίας, το Άμστερνταμ, έχει γίνει ένας πολύ δημοφιλής τουριστικός προορισμός. Το 2005, η πόλη κατέγραψε 11 εκατομμύρια επισκέπτες, ενώ το 2017 περίπου 18 εκατομμύρια. Το 2019, έλαβε περισσότερες από 21 εκατομμύρια διανυκτερεύσεις (Iamexrat, 2022). Σύμφωνα με το CBS (2022), το μεγαλύτερο ποσοστό (περίπου 78%) όλων των επισκεπτών του Άμστερνταμ ήταν ξένοι. Οι επισκέπτες έμειναν κυρίως στο κέντρο της πόλης είτε σε ξενοδοχεία είτε σε Airbnb, κάτι που επέφερε πίεση στις κεντρικές γειτονιές. Προβλέψεις προειδοποίησαν ότι χωρίς δράσεις πολιτικής εξομάλυνσης της κατάστασης, ο αριθμός των επισκεπτών θα μπορούσε να φτάσει ακόμα και τα 30 εκατομμύρια το 2025. Επομένως, πριν από λίγα χρόνια η κυβέρνηση του Άμστερνταμ ξεκίνησε ένα πρόγραμμα με τίτλο «Πόλη σε Ισορροπία», που αποσκοπούσε σε μια νέα ισορροπία μεταξύ των τουριστών και των κατοίκων. Από διεθνή άποψη, οι στόχοι και τα μέσα πολιτικής θεωρούνται αρκετά δραστικά και εξαιρετικά (Ehlers, 2018). Πράγματι, η αφετηρία του προγράμματος είναι η ιδέα «οι επισκέπτες είναι ευπρόσδεκτοι, αλλά οι ντόπιοι έρχονται πρώτοι». Η πόλη του Άμστερνταμ στοχεύει στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της και στην ανάπτυξη μιας υπεύθυνης αντίληψης για τον τουρισμό. Παράλληλα, έχουν ληφθεί σχεδόν 70 μέτρα για να εφαρμοστεί αυτή η πολιτική ισορροπίας στην πόλη (Municipality of Amsterdam, 2019). Για παράδειγμα, η κυκλοφορία στο κέντρο της πόλης ελέγχεται, όχι μόνο για λεωφορεία, ταξί, φορτηγά και ποδήλατα, αλλά και για τα πλοία στα κανάλια. Το πρόβλημα της ενοχλητικής συμπεριφοράς των τουριστών στους δημόσιους χώρους, αντιμετωπίζεται με αυστηρούς κανονισμούς και υψηλά πρόστιμα. Για να αποτραπεί μια περαιτέρω ομογενοποίηση των τουριστικών προσφορών (π.χ. ξενοδοχεία-αλυσίδες), υπάρχουν πολιτικές που επικεντρώνονται στους δρόμους για να αυξήσουν την ποικιλία, την ποιότητα και την αυθεντικότητα των γειτονιών. Επιπλέον, υπάρχουν καμπάνιες «Απολαύστε και Σεβαστείτε» για να ευαισθητοποιήσουν τους τουρίστες ότι υπάρχουν και άνθρωποι που

ζουν στην τουριστική-ιστορική πόλη (Hospers, 2019). Ταυτόχρονα, η κυβέρνηση της πόλης προσπαθεί να «επεκτείνει» τα σύνορα του Άμστερνταμ παροτρύνοντας τους επισκέπτες να επισκεφτούν άλλα μέρη στην περιοχή της πόλης. Για παράδειγμα, η γειτονική πόλη του Amstelveen, γνωστή για τους πράσινους χώρους της, προωθείται ως «Δάσος του Άμστερνταμ», ενώ το ολλανδικό παραθαλάσσιο θέρετρο του Zandvoort προωθείται ως «Παραλία του Άμστερνταμ». Αυτή η πολιτική διάχυσης συμπληρώνεται με οικονομικά μέτρα: οι άνθρωποι που μένουν σε ξενοδοχεία στην ευρύτερη περιοχή του Άμστερνταμ, πληρώνουν χαμηλότερους τουριστικούς φόρους από εκείνους που θέλουν να μείνουν στο κέντρο της πόλης (Hospers, 2019).

Κατά τη διάρκεια του αντι-τουριστικού κινήματος το 2017, το Άμστερνταμ δεν παρέμεινε αμέτοχο. Το καλοκαίρι του ίδιου έτους λοιπόν, πραγματοποιήθηκαν διαμαρτυρίες κατά των τουριστών. Ωστόσο, οι Gerritsma & Vork (2017) ανέφεραν ότι το μεγαλύτερο μέρος των κατοίκων, είχαν θετική στάση έναντι των τουριστών και του τουρισμού. Φυσικά, υπάρχουν διαφορετικές απόψεις σε διαφορετικές γειτονιές, αλλά σε γενικές γραμμές ήταν θετική η εμπειρία από τον τουρισμό.

Τα τελευταία χρόνια, πολλές κυβερνήσεις ανά τον κόσμο συνειδητοποίησαν τις αρνητικές επιπτώσεις του «υπερτουρισμού» και αποφάσισαν να πάρουν μέτρα. Ο DMO του Άμστερνταμ, το «amsterdam&partners», δημιούργησε ένα μακροπρόθεσμο έργο για την προώθηση της γύρω περιοχής στους διεθνείς τουρίστες για να μειώσει με αυτόν τον τρόπο την πίεση στο ιστορικό κέντρο του Άμστερνταμ. Αυτό το έργο, *Amsterdam Bezoeken, Holland Zien (ABHZ) – Επισκέψου το Άμστερνταμ, Δες την Ολλανδία*, ξεκίνησε το 2009 και διαφοροποίησε έξι περιοχές γύρω από το Άμστερνταμ (Amsterdam Marketing, 2018). Για παράδειγμα, μία από αυτές είναι η Παραλία του Άμστερνταμ. Αυτή η περιοχή αποτελείται από τους δήμους Zandvoort, IJmuiden και Beverwijk. Οι DMO αυτών των δήμων συνεργάζονται στενά με το «amsterdam&partners» για να προσελκύσουν τουρίστες στην ακτή. Για κάθε μία από αυτές τις περιοχές γύρω από το Άμστερνταμ, πηγές επικοινωνίας όπως τοπικοί χάρτες και καμπάνιες στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης έχουν αναπτυχθεί, για να δελεάσουν τους τουρίστες να επισκεφθούν τους ενδιαφέροντες προορισμούς γύρω από το Άμστερνταμ. Δημιουργήθηκε μια ενιαία κάρτα μεταφορών για να καθιστά πιο εύκολο για τους επισκέπτες να εξερευνήσουν αυτές τις έξι περιοχές γύρω από το Άμστερνταμ. Δημιουργήθηκαν περισσότερες γραμμές λεωφορείων για να μειωθεί ο χρόνος ταξιδιού προς τα αξιοθέατα εκτός της πόλης. Για να μετρηθεί αν υπήρξε σημαντική μείωση της

πίεσης στο κέντρο της πόλης λόγω του έργου ABHZ, το Μάρκετινγκ του Άμστερνταμ υπολογίζει το ποσοστό των διεθνών τουριστών που επισκέπτονται την περιοχή γύρω από την πρωτεύουσα, το ποσοστό διασποράς. Αυτό το ποσοστό αυξήθηκε από το 18% του συνολικού αριθμού των τουριστών που επισκέφτηκαν το Άμστερνταμ το 2009, στο 24% το 2015 (Amsterdam Marketing, 2018).

Επιπλέον, η αντιμετώπιση του «υπερτουρισμού» δεν σταματά εδώ για το Άμστερνταμ. Η μείωση του τουρισμού πρόκειται να γίνει μέρος της πολιτικής της πόλης. Η πρόθεση δεν είναι να γίνει το Άμστερνταμ μη ελκυστικό για τουρίστες, αλλά ούτε και να προωθείται για να προσελκύσει μεγαλύτερους αριθμούς τουριστών (Dodds & Butler, 2019). Επιπλέον, το Άμστερνταμ εφάρμοσε ένα όριο των 20 εκατομμυρίων τουριστών ως μέγιστο αριθμό αφίξεων ετησίως (Iamexpat, 2022). Υπέρβαση αυτού του αριθμού έγινε μόνο το 2019. Όταν το Άμστερνταμ υπερβαίνει αυτό το όριο, αυτό οδηγεί σε παρέμβαση από το δήμο. Χρησιμοποιώντας αυτό το όριο, η πόλη στοχεύει να αποφύγει το να καταστεί μη ελκυστική για τους επισκέπτες εξαιτίας του «υπερτουρισμού». Ένας από τους δείκτες ότι υπάρχει κίνδυνος «υπερτουρισμού» είναι το ποσοστό των Airbnbs στην πόλη (Peeters et al., 2018). Το τρέχων μερίδιο της αγοράς της Airbnb στο Άμστερνταμ είναι 12% ως προς το σύνολο κλινών, με συνολικά 27.649 δωμάτια το 2018. Το 2018, η τοπική κυβέρνηση αποφάσισε να αλλάξει το μέγιστο χρόνο διαμονής που επιτρέπεται, από 60 νύχτες σε 30 νύχτες ανά έτος (Gerritsma, 2019). Αυτό οδήγησε σε μια αργή μείωση του αριθμού των Airbnbs. Το 2020, ο δήμος του Άμστερνταμ αύξησε το φόρο διαμονής στο 7% της τιμής του δωματίου, και επιπλέον τουριστικό φόρο ύψους 3 ευρώ ανά άτομο, που θεωρείται ως ο υψηλότερος φόρος τουρισμού στην Ευρώπη για εκείνη τη χρονιά. Περισσότερα μέτρα ενάντια στην Airbnb έχουν εφαρμοστεί κατά τη διάρκεια της πανδημίας του COVID-19. Το 2020, η ενοικίαση των σπιτιών των ντόπιων για τουριστικούς σκοπούς απαγορεύτηκε σε τρεις γειτονιές στο κέντρο του Άμστερνταμ (Pasma, 2022). Ωστόσο, έγινε άρση αυτής της απαγόρευσης από τον διοικητικό δικαστή, σε λιγότερο από ένα χρόνο μετά. Μια πιο επιτυχημένη πολιτική είναι ο Εθνικός Νόμος της Κατοικίας που τέθηκε σε ισχύ στις 1 Ιανουαρίου 2021 και εισήγαγε ένα σύστημα καταχώρησης για τις Airbnb κατοικίες. Ως αποτέλεσμα, ο αριθμός των καταλυμάτων που ενοικιάζονταν μειώθηκε από 18.715 σε 4.128 εντός ενός έτους (RTL Nieuws, 2021), που αντιστοιχεί σε μείωση περίπου 78%. Η σημασία αυτού του ποσοστού μπορεί να είναι αμφιλεγόμενη δεδομένου ότι αυτή η ρύθμιση εφαρμόστηκε κατά τη διάρκεια της πανδημίας. Σύμφωνα με το μοντέλο TALC του Butler (Butler, 1980), το Άμστερνταμ

επιλέγει την πτώση ως τρόπο εξόδου από τον τουρισμό, διασφαλίζοντας έτσι την βιωσιμότητα, ιδιαίτερα στο κέντρο της πόλης, και εφαρμόζοντας ένα όριο με μέγιστο αριθμό αφίξεων τουριστών τα 20 εκατομμύρια, αντί για τα 21 εκατομμύρια αφίξεις τουριστών που καταγράφηκαν το 2019. Άλλες παρεμβάσεις, όπως η μείωση του αριθμού των Airbnbs και οι υψηλότεροι φόροι πόλης, όπως προαναφέρθηκαν, είναι κανονισμοί που αποθαρρύνουν τους τουρίστες να επισκεφθούν το Άμστερνταμ.

Όπως υποδηλώνουν οι Hall και Wood (2021), σύμφωνα με την δήλωση του επικεφαλής των δραστηριοτήτων μάρκετινγκ του Άμστερνταμ, δεν έχουν δαπανήσει ούτε ένα ευρώ για το μάρκετινγκ του Άμστερνταμ τα τελευταία χρόνια. Ο κύριος στόχος τους δεν είναι να προσελκύσουν περισσότερους ανθρώπους, αλλά να προσδοκούν ένα υψηλότερο προφίλ τουριστών. Σε προορισμούς όπου υπάρχει «υπερτουρισμός», φαίνεται ότι είναι απαραίτητο να γίνει ένα ελάχιστο έργο όσον αφορά την προώθηση και να δοθεί έμφαση στη βιωσιμότητα σε αυτές τις εκστρατείες demarketing. Ωστόσο, το Άμστερνταμ εξακολουθεί να υποφέρει από έναν υπερβολικό αριθμό επισκεπτών.

3.4 ΜΑΓΙΟΡΚΑ (ΒΑΛΕΑΡΙΔΕΣ ΝΗΣΟΙ, ΙΣΠΑΝΙΑ)

Τη δεκαετία του 1960, η Μαγιόρκα έγινε δημοφιλής προορισμός για τον τουρισμό ηλίου και θάλασσας στην Ευρώπη, ειδικά για τους Βρετανούς και τους Γερμανούς. Αυτή ήταν η αρχή για τον τουριστικό τομέα στο νησί, όπως τον γνωρίζουμε σήμερα. Οι τουρίστες συγκεντρώνονται στις κύριες παραλιακές περιοχές της Μαγιόρκα, όπως η Πλάγια ντε Πάλμα και η Μαγκαλούφ, απ' όπου προέρχεται και η πλειονότητα των προβλημάτων. Ωστόσο, η Μαγιόρκα έχει επίσης και άλλες μορφές τουρισμού, όπως ο πολιτιστικός τουρισμός και ο φυσιολατρικός τουρισμός. Ο πολιτιστικός τουρισμός επηρεάζει τους μικρούς οικισμούς και την πρωτεύουσα της Μαγιόρκα, την Πάλμα, ειδικά την περίοδο υψηλής ζήτησης (Απρίλιο – Οκτώβριο), εξαιτίας της μικρής παλιάς πόλης που συγκεντρώνει χιλιάδες τουρίστες και επιβάτες κρουαζιερόπλοιων καθημερινά. Ο τουριστικός κλάδος άρχισε να αναπτύσσεται σε όλο τον κόσμο, και δεν έχει σταματήσει ποτέ να αυξάνεται ο αριθμός των επισκεπτών κάθε χρόνο, καθιστώντας τον, τον πλέον σημαντικό κλάδο για την οικονομία των Βαλεαρίδων (Staykova, 2023). Το 2022, η Μαγιόρκα είχε 914.564 κατοίκους και υποδέχτηκε συνολικά 11.447.401 τουρίστες, ενώ το 2019 είχε υποδεχθεί 11.651.959.

Η συγκέντρωση των ανθρώπων σχεδόν διπλασιάζεται κατά την περίοδο υψηλής ζήτησης λόγω των επισκεπτών, και αυτό επηρεάζει άμεσα τους φυσικούς πόρους, την οικονομία και τους κατοίκους. Οι κύριες επιπτώσεις που έχουν εντοπιστεί σύμφωνα με

τους Peeters et. al., (2018), είναι τα περιβαλλοντικά ζητήματα και η κερδοσκοπία στον τομέα των ακινήτων, με αποτέλεσμα τους τις διαμαρτυρίες των ντόπιων κατά του τουρισμού. Αναφέρουν ότι η Μαγιόρκα από τη δεκαετία του '90 θεωρούνταν ήδη ένας ώριμος τουριστικός προορισμός. Εκτός από αυτό, δεν είναι καινούργιο το γεγονός ότι οι ντόπιοι διαμαρτύρονται κατά των περιβαλλοντικών επιπτώσεων του «υπερτουρισμού», καθώς ξεκίνησαν ορισμένες διαμαρτυρίες στα τέλη της δεκαετίας του '70 κατά της περαιτέρω ανάπτυξης του τουρισμού. Επιπλέον επιπτώσεις του «υπερτουρισμού» είναι η υποβάθμιση των παραλιών και του τοπίου λόγω των μαζικών κατασκευών στην ακτή, που φαίνεται να είναι αποτέλεσμα της έλλειψης πολεοδομικού σχεδιασμού, επηρεάζοντας αρνητικά τα παραλιακά συστήματα. Η οικονομική εξάρτηση της Μαγιόρκας από τον τουρισμό αποτελεί έναν κύριο παράγοντα εμφάνισης «υπερτουρισμού». Σύμφωνα με τους Peeters et. al., (2018), η οικονομική εξάρτηση μπορεί να μετρηθεί διαιρώντας τα έσοδα από τον τουρισμό του προορισμού με το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) του. Στην περίπτωση της Μαγιόρκας, τα έσοδα από τον τουρισμό αποτελούν σημαντικό μέρος του ΑΕΠ. Ένα άλλο αρνητικό οικονομικό αποτέλεσμα του «υπερτουρισμού» είναι η κερδοσκοπία και η χρήση των ενοικιαζόμενων κατοικιών για τουριστική χρήση, οι οποίες έχουν αυξήσει τις τιμές των κατοικιών (Peeters et al., 2018). Η εξάπλωση του Airbnb, συνήθως χωρίς κανονιστικό πλαίσιο, κερδίζει έδαφος έναντι των ξενοδοχείων και των διαμερισμάτων. Επιπλέον, αυτού του είδους οι τουριστικές ενοικιάσεις ανταγωνίζονται άμεσα τις κατοικίες προς ενοικίαση. Οι ντόπιοι δεν μπορούν να αντιμετωπίσουν τον πληθωρισμό και τις υψηλές τιμές ενοικίασης (Rullan & Vives-Miró, 2017). Οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις είναι απόλυτα σημαντικές στην περίπτωση της Μαγιόρκας, λόγω της ευπάθειάς της ως νησί με περιορισμένους πόρους. Η Μαγιόρκα διαθέτει περιορισμένη προσφορά ύδατος. Επίσης, από τότε που ο τουρισμός είχε την πρώτη του έκρηξη στις Βαlearίδες Νήσους, κατασκευάστηκαν εκατοντάδες ξενοδοχεία κατά μήκος της ακτογραμμής, καθώς δεν υπήρχε κανονιστικό πλαίσιο. Ένα άλλο πρόβλημα είναι, η υψηλή συγκέντρωση απορριμμάτων στο αστικό περιβάλλον, αλλά και στο φυσικό περιβάλλον, όπως οι παραλίες. Στην περίπτωση της Πλάγια ντε Πάλμα, το καλοκαίρι του 2022, ήταν συνηθισμένο η παραλία να είναι γεμάτη απορρίμματα, προκαλώντας οργή στους ντόπιους, με τα απορρίμματα να καταλήγουν τελικά στη θάλασσα (Torres et al., 2021).

Οι τοπικές αρχές της Μαγιόρκας έχουν χρησιμοποιήσει διάφορες στρατηγικές για την αντιμετώπιση του προβλήματος του «υπερτουρισμού». Μία από τις στρατηγικές ήταν

η καμπάνια «Better in Winter», με στόχο την μείωση της εποχικότητας και την εξισορρόπηση των τουριστικών ροών. Εφαρμόστηκε μια στρατηγική κατά της κυκλοφοριακής συμφόρησης στα τουριστικά κέντρα από το Δημοτικό Συμβούλιο της Πάλμα ντε Μαγιόρκα, μέσω της οποίας περιόρισαν την πρόσβαση και το πάρκινγκ σε υπερσυνωστισμένες περιοχές του νησιού (Peeters et al., 2018). Όσον αφορά την κερδοσκοπία στον τομέα των ακινήτων και των καταλυμάτων, η πιο πρόσφατη νομοθεσία ασχολείται με δύο κύρια θέματα: κανόνες για την εμπορευματοποίηση και τον καθορισμό ενός μέγιστου αριθμού αδειών για καταλύματα. Επιπλέον, ο ισχύων νόμος επιτρέπει στην κυβέρνηση να επιβάλλει πρόστιμα τόσο στην ιδιοκτησία όσο και στις πλατφόρμες όπως η Airbnb. Για παράδειγμα, η εμπορευματοποίηση καταλύματος χωρίς τη νόμιμη άδεια, μπορεί να τιμωρηθεί με πρόστιμο από 20.000 έως 40.000 ευρώ για τον ιδιοκτήτη ή τον μεσίτη και έως και 400.000 ευρώ για την πλατφόρμα. Τον Ιανουάριο του 2018, καθιερώθηκε μέσω διατάγματος νόμου από την Κυβέρνηση των Βαλεαρίδων, αύξηση του φόρου περιβαλλοντικής επιβάρυνσης για τους τουρίστες και τους παρόχους καταλυμάτων, έως και 4 ευρώ την ημέρα (Boletín Oficial de las Islas Baleares, 2017).

3.5 BIG SUR (ΚΑΛΙΦΟΡΝΙΑ, ΗΠΑ)

Το πρόβλημα του «υπερτουρισμού» στο Big Sur της Καλιφόρνια, έχει εξελιχθεί σε μια σοβαρή απειλή για την περιοχή τα τελευταία χρόνια, ιδιαίτερα μετά την αυξημένη προβολή που έλαβε στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και σε δημοφιλή τηλεοπτικά προγράμματα όπως το «Big Little Lies» με πρωταγωνίστριες τις Nichol Kidman και Meryl Streep (Hetter, 2019). Μέσω του αυτοκινητόδρομου «Highway 1», ενός σημαντικού αυτοκινητόδρομου βορρά-νότου που εκτείνεται κατά μήκος του μεγαλύτερου μέρους της ακτογραμμής του Ειρηνικού της πολιτείας Καλιφόρνια των ΗΠΑ με τα δραματικά τοπία δίπλα στον ωκεανό, προσελκύονται πλέον εκατομμύρια επισκέπτες κάθε χρόνο, με τον μόνιμο πληθυσμό της περιοχής να ανέρχεται μόλις σε 2.036 κατοίκους (U.S. Census Bureau, 2022). Ενώ δεν υπάρχουν ακριβή στατιστικά στοιχεία που να καταγράφουν τον αριθμό των επισκεπτών, εκτιμάται ότι περίπου 5 εκατομμύρια τουρίστες επισκέπτονται το Big Sur ετησίως, καθιστώντας την κατάσταση ακόμα πιο περίπλοκη (MCCVB, 2024). Αυτή η απότομη αύξηση του τουρισμού έχει προκαλέσει πίεση στις υποδομές της περιοχής, που είναι εξαιρετικά περιορισμένες, με ελάχιστους δημόσιους χώρους στάθμευσης και ελλιπείς δημόσιες τουαλέτες. Οι τουρίστες συχνά αναγκάζονται να αφήσουν τα οχήματά τους σε ακατάλληλους χώρους, γεγονός που προκαλεί κυκλοφοριακή συμφόρηση στο στενό αυτοκινητόδρομο

«Highway 1», που είναι η μόνη πρόσβαση στην περιοχή, δημιουργώντας σοβαρούς κινδύνους για τη δημόσια ασφάλεια, καθώς τα έκτακτα περιστατικά δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν έγκαιρα (Atzori, 2020).

Οι επιπτώσεις του «υπερτουρισμού» στο Big Sur είναι πολλαπλές και αφορούν τόσο το φυσικό περιβάλλον όσο και την καθημερινότητα των κατοίκων. Ένας από τους μεγαλύτερους κινδύνους είναι η περιβαλλοντική υποβάθμιση που προκαλείται από την υπερβολική χρήση των τοπικών φυσικών πόρων. Η περιοχή φιλοξενεί ορισμένα από τα πιο δημοφιλή αξιοθέατα της Καλιφόρνιας, όπως η ιστορική γέφυρα «Bixby Bridge» η οποία αποτελεί μέρος του διάσημου αυτοκινητόδρομου 1 της Καλιφόρνια και οι καταρράκτες «McWay Falls», τα οποία δέχονται καθημερινά τεράστιο αριθμό επισκεπτών. Η πίεση αυτή οδηγεί στη φθορά των φυσικών και πολιτιστικών πόρων, όπως η καταστροφή της φυσικής βλάστησης και η ρύπανση των παραλιών και των πάρκων. Τα προβλήματα αυτά επιδεινώνονται από την έλλειψη υποδομών, όπως οι δημόσιες τουαλέτες κατά μήκος του «Highway 1» και οι κάδοι απορριμμάτων, με αποτέλεσμα οι τουρίστες να αφήνουν σκουπίδια και να χρησιμοποιούν τις φυσικές περιοχές ως πρόχειρους χώρους υγιεινής. Παράλληλα, η ανάρμοστη συμπεριφορά ορισμένων τουριστών, που συχνά κατασκηνώνουν παράνομα ή ανάβουν φωτιές σε περιοχές υψηλού κινδύνου πυρκαγιάς, εντείνει τον κίνδυνο καταστροφής του περιβάλλοντος (Atzori, 2020). Επιπλέον, έχουν καταγραφεί περιπτώσεις όπου τουρίστες σταμάτησαν τα οχήματά τους στη μέση του δρόμου, με αποτέλεσμα να μπλοκάρουν την κυκλοφορία δημιουργώντας επικίνδυνες καταστάσεις, απλώς για να βγάλουν μια φωτογραφία με την «Bixby Bridge» στο φόντο (Mahoney, 2019). Η υπερβολική αυτή τουριστική δραστηριότητα όμως, δεν επηρεάζει μόνο το περιβάλλον, αλλά και την ποιότητα ζωής των ντόπιων κατοίκων. Οι κάτοικοι του Big Sur διαμαρτύρονται ότι η περιοχή τους έχει μετατραπεί σε ένα τουριστικό θέλγητρο, όπου η καθημερινή τους ζωή διαταράσσεται από την αδυναμία τους να κινηθούν ελεύθερα στην περιοχή. Οι δρόμοι συχνά μπλοκάρονται από τα αυτοκίνητα των τουριστών, ενώ πολλές φορές οι ντόπιοι δεν μπορούν να φτάσουν στα σπίτια τους λόγω της συμφόρησης. Οι τουρίστες επίσης, δεν φαίνεται να σέβονται τη φυσική ομορφιά και την πολιτιστική ταυτότητα του τόπου, καθώς αντιμετωπίζουν το Big Sur ως απλώς ένα «υποχρεωτικό» σημείο για selfies και φωτογραφίες, προτού φύγουν, χωρίς να εξερευνήσουν περαιτέρω την περιοχή ή να κατανοήσουν την ιδιαίτερη αξία της. Οι κάτοικοι αναφέρουν επίσης προβλήματα με τη ρίψη σκουπιδιών και τις

ζημιές στις ιδιοκτησίες τους, καθώς και με την παρενόχληση από τους τουρίστες, που συχνά αγνοούν τους κανονισμούς (Atzori, 2020).

Προκειμένου να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα του «υπερτουρισμού», έχουν προταθεί και εφαρμοστεί διάφορα μέτρα. Μία από τις βασικές προτάσεις που συζητούνται είναι η καλύτερη διαχείριση της τουριστικής ροής μέσω της εισαγωγής ενός συστήματος κρατήσεων για τα πιο δημοφιλή αξιοθέατα, όπως το «Bixby Bridge» και το «McWay Falls». Η δημιουργία χώρων στάθμευσης σε στρατηγικά σημεία και η ανάπτυξη υποδομών όπως δημόσιες τουαλέτες και σταθμοί απορριμμάτων, θεωρούνται κρίσιμα μέτρα για τη μείωση της πίεσης στις φυσικές περιοχές. Επίσης, εξετάζεται η δημιουργία ενός κέντρου επισκεπτών, το οποίο θα παρέχει πληροφορίες και οδηγίες στους τουρίστες σχετικά με το πώς να συμπεριφέρονται υπεύθυνα κατά την παραμονή τους στο Big Sur. Μέσω ενημερωτικών φυλλαδίων και οδηγών, οι επισκέπτες θα μπορούν να προετοιμάζονται κατάλληλα για την επίσκεψή τους, αποφεύγοντας τις ανεύθυνες συμπεριφορές που επιβαρύνουν την περιοχή (Azori, 2020). Επιπλέον, η τεχνολογία αναμένεται να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στη διαχείριση της τουριστικής ροής. Οι κάτοικοι και οι τοπικές αρχές προτείνουν τη χρήση εφαρμογών που θα ενημερώνουν τους επισκέπτες σε πραγματικό χρόνο για την κυκλοφορία στους δρόμους και τις συνθήκες στους τουριστικούς χώρους, έτσι ώστε να μπορούν να προσαρμόζουν τα σχέδιά τους και να αποφεύγουν τον συνωστισμό. Ένα άλλο μέτρο που έχει προταθεί είναι η χρήση καμερών σε βασικά σημεία συμφόρησης, όπως η γέφυρα Bixby, προκειμένου να ενημερώνονται οι επισκέπτες για τον αναμενόμενο χρόνο διαδρομής και την κυκλοφοριακή κατάσταση. Επίσης, προτείνεται η ενίσχυση της εφαρμογής των νόμων για παράνομη στάθμευση και κάμπινγκ, καθώς οι ντόπιοι επισημαίνουν ότι η έλλειψη επιβολής κανονισμών ενθαρρύνει την ανεύθυνη συμπεριφορά των τουριστών. Η διαχείριση της τουριστικής ροής περιλαμβάνει επίσης την προώθηση εναλλακτικών δικτύων μεταφοράς, όπως ποδηλατόδρομους και δίκτυα κοινής χρήσης αυτοκινήτων, που θα μειώσουν τον αριθμό των αυτοκινήτων που κατακλύζουν τον «Highway 1». Η τοπική κοινότητα έχει δείξει ενδιαφέρον για τη δημιουργία συστημάτων δημόσιας μεταφοράς, όπως τουριστικά λεωφορεία που θα μεταφέρουν τους επισκέπτες από τα πιο δημοφιλή σημεία σε λιγότερο γνωστές περιοχές, διασπείροντας έτσι την τουριστική κίνηση. Η ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των κρατικών φορέων, των τοπικών επιχειρήσεων και των κατοίκων θεωρείται επίσης κρίσιμη για την επιτυχία οποιασδήποτε στρατηγικής διαχείρισης του «υπερτουρισμού». Σημαντικό ρόλο παίζει και η οικονομική υποστήριξη,

καθώς πολλές από τις προτεινόμενες λύσεις απαιτούν σημαντικούς πόρους για την υλοποίησή τους. Πολλές φορές, η διαχείριση της τουριστικής πίεσης στηρίζεται στον εθελοντισμό των κατοίκων και των τοπικών οργανώσεων, οι οποίοι αναλαμβάνουν να καθαρίσουν την περιοχή και να φροντίσουν για την προστασία της, αλλά αυτό σίγουρα δεν είναι αρκετό. Συνολικά, το Big Sur αντιμετωπίζει μια σοβαρή κρίση «υπερτουρισμού» που επιβαρύνει τόσο το φυσικό περιβάλλον όσο και την καθημερινότητα των κατοίκων. Χρειάζονται συντονισμένες προσπάθειες από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς για την εφαρμογή βιώσιμων λύσεων που θα μειώσουν την τουριστική πίεση και θα εξασφαλίσουν την προστασία της περιοχής για τις επόμενες γενιές (Atzori, 2020).

3.6 ΜΑΛΤΑ

Ο «υπερτουρισμός» για τη Μάλτα αποτελεί σοβαρή πρόκληση, καθώς ο τουριστικός τομέας της χώρας έχει γνωρίσει αξιοσημείωτη ανάπτυξη τα τελευταία χρόνια. Το 2023, η Μάλτα υποδέχθηκε 2.975.670 τουρίστες, σημειώνοντας αύξηση 30,1% σε σύγκριση με το 2022, και καταρρίπτοντας το προηγούμενο ρεκόρ του 2019, το οποίο ήταν 2.771.888 επισκέπτες (Malta Tourism Authority, 2023). Η μέση διάρκεια παραμονής των τουριστών το 2023 ανήλθε σε 6,7 ημέρες ανά επισκέπτη, με το συνολικό αριθμό διανυκτερεύσεων να φτάνει τα 20,2 εκατομμύρια. Παράλληλα, η τουριστική δαπάνη ανήλθε σε περίπου 2,7 δισεκατομμύρια ευρώ, με την κατά κεφαλή δαπάνη να φτάνει τα 898 ευρώ. Συνεχίζοντας την τάση του παρελθόντος, το 2023 το 90% των τουριστών προήλθε από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με την Ιταλία και το Ηνωμένο Βασίλειο να κατατάσσονται στις πρώτες θέσεις των αφίξεων (Malta Tourism Authority, 2023). Η τουριστική δραστηριότητα παρουσιάζει έντονη εποχικότητα, με το 46% των αφίξεων να πραγματοποιείται κατά τους καλοκαιρινούς μήνες (Ιούνιο με Σεπτέμβριο), με αποκορύφωμα τον μήνα Αύγουστο (Malta Tourism Authority, 2023). Το υπόλοιπο 39% αφορά τους μήνες της άνοιξης και του φθινοπώρου (Μάρτιο έως Μάιο, Οκτώβριο και Νοέμβριο), ενώ μόνο το 15% των τουριστών επισκέπτεται τη Μάλτα τον χειμώνα (Malta Tourism Authority, 2023). Οι βασικοί λόγοι επίσκεψης περιλαμβάνουν τις διακοπές (75%), ενώ ένα μικρότερο ποσοστό αφορά επαγγελματικούς λόγους και οικογενειακές επισκέψεις. Παράλληλα, οι χαμηλού κόστους αεροπορικές εταιρείες έχουν συμβάλει καθοριστικά στην αύξηση των αφίξεων, κάνοντας τη Μάλτα πιο προσιτή οικονομικά σε ένα ευρύ φάσμα τουριστών (Attard, 2018).

Οι επιπτώσεις του «υπερτουρισμού» στη Μάλτα είναι αισθητές σε πολλούς τομείς και προκαλούν σοβαρά κοινωνικά, περιβαλλοντικά και οικονομικά προβλήματα. Πρώτον, η υπερσυγκέντρωση τουριστών προκαλεί συμφόρηση στους δρόμους, ιδιαίτερα σε δημοφιλείς περιοχές όπως η Βαλέτα και η Σλιέμα, με αποτέλεσμα να αυξάνεται η κυκλοφοριακή κίνηση και να επιβαρύνεται το οδικό δίκτυο. Επιπλέον, η παρουσία μεγάλου πλήθους επισκεπτών σε ιστορικά μνημεία και φυσικά τοπία επιφέρει φθορές στο περιβάλλον και τα πολιτιστικά αγαθά (Scicluna, 2017). Η διαχείριση αποβλήτων αποτελεί επίσης σημαντική πρόκληση, καθώς ο αυξημένος όγκος απορριμμάτων από τουρίστες επιβαρύνει τις υποδομές της χώρας (Mulvihill, 2016). Σε κοινωνικό επίπεδο, οι κάτοικοι εκφράζουν δυσανεμία για την αυξανόμενη ένταση μεταξύ τουριστών και ντόπιων, με την υπερβολική τουριστική δραστηριότητα να οδηγεί σε αύξηση των τιμών ακινήτων και ενοικίων, καθιστώντας δυσκολότερη την πρόσβαση σε κατοικία για τους κατοίκους (Briguglio & Vella, 1995). Επιπλέον, παρατηρείται απώλεια των τοπικών επιχειρήσεων, καθώς αυτές αντικαθίστανται από τουριστικά καταστήματα και εστιατόρια, γεγονός που μεταβάλλει τη δομή της τοπικής οικονομίας και ενισχύει την εξάρτηση από τον τουρισμό (Said, 2017). Επίσης, οι συνθήκες εργασίας στον τουριστικό τομέα χαρακτηρίζονται από χαμηλές αμοιβές και επισφαλείς θέσεις εργασίας, γεγονός που δημιουργεί κοινωνικές ανισότητες και μειώνει την ελκυστικότητα της εργασίας σε αυτόν τον τομέα (Walmsley, 2017).

Για την αντιμετώπιση του «υπερτουρισμού», οι αρμόδιες αρχές και οργανισμοί στη Μάλτα έχουν προτείνει και εφαρμόσει διάφορες πολιτικές και μέτρα. Η Μάλτα, όπως και άλλοι ευρωπαϊκοί προορισμοί που αντιμετωπίζουν παρόμοια προβλήματα, όπως η Βαρκελώνη και η Βενετία, εξετάζει τον περιορισμό του αριθμού των επισκεπτών μέσω μέτρων όπως η θέσπιση ορίων στις άδειες διαμονής και η μείωση της τουριστικής πίεσης στις πιο πολυσύχναστες περιοχές (Cocks, 2018). Για παράδειγμα, έχει γίνει προσπάθεια να ενθαρρυνθούν οι τουρίστες να επισκέπτονται τη χώρα κατά τη χαμηλή τουριστική περίοδο, προκειμένου να κατανεμηθεί πιο ομοιόμορφα η τουριστική κίνηση μέσα στον χρόνο (Milano et al., 2018). Έχουν επίσης τεθεί σε εφαρμογή κανονισμοί για τον έλεγχο των καταλυμάτων, όπως ο περιορισμός των αδειών για βραχυχρόνιες ενοικιάσεις μέσω πλατφορμών τύπου Airbnb, προκειμένου να αποφευχθεί η υπερβολική ανάπτυξη αυτού του τομέα και να προστατευτούν οι ντόπιοι κάτοικοι από την αύξηση των τιμών ενοικίασης (Jet, 2018). Επιπλέον, οι τεχνολογίες για τη διαχείριση του πλήθους σε πραγματικό χρόνο χρησιμοποιούνται ήδη σε μεγάλους τουριστικούς προορισμούς, όπως

το Άμστερνταμ και η Βενετία, και μπορεί να αποτελέσουν ένα μελλοντικό μέτρο για τη Μάλτα, ώστε να αποφεύγονται οι συνωστισμοί σε δημοφιλή αξιοθέατα (McKinsey & Company, 2017).

3.7 ΜΑΔΕΡΑ (ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ)

Η Μαδέρα, ως ένας δημοφιλής τουριστικός προορισμός στον Ατλαντικό, προσελκύει ταξιδιώτες από όλο τον κόσμο και κυρίως από Ευρώπη, καθιστώντας τον τουρισμό βασικό κλάδο της οικονομίας της. Οι επισκέψεις από το Ηνωμένο Βασίλειο, τη Γερμανία και τη Γαλλία καταλαμβάνουν την πλειονότητα των αφίξεων (Almeida, Correia & Pimpão, 2013), και με την ανάπτυξη των αεροπορικών υποδομών η προσβασιμότητα έχει ενισχυθεί. Ο συνολικός αριθμός των τουριστών αυξάνεται σταθερά από το 2002, όταν ο μέσος όρος τουριστών ανά κάτοικο ήταν 3,9, σε 6,2 το 2019. Οι βασικοί προορισμοί, όπως το Φουντσάλ, αντιμετωπίζουν ιδιαίτερη πίεση, καθώς φιλοξενούν περίπου 13,096 τουρίστες ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο, γεγονός που προκαλεί έντονη συμφόρηση σε υποδομές και δημόσιους χώρους (Almeida & Teres, 2021). Η περίοδος υψηλής ζήτησης, από τον Ιούλιο έως τον Σεπτέμβριο, αντιστοιχεί στο 39,1% των συνολικών αφίξεων, σε αντίθεση με την περίοδο χαμηλής ζήτησης από τον Νοέμβριο έως τον Φεβρουάριο, γεγονός που εντείνει τις προκλήσεις διαχείρισης. Το 2019, οι δαπάνες των τουριστών έφτασαν τα 1,2 δισ. ευρώ, αντιστοιχώντας στο 23% του ΑΕΠ της περιοχής και ενισχύοντας την εξάρτηση της οικονομίας της Μαδέρας από τον τουρισμό (Majdak & Almeida, 2022).

Η έντονη τουριστική κίνηση έχει δημιουργήσει ποικίλες επιπτώσεις, τόσο στους κατοίκους όσο και στο περιβάλλον. Στη Φουντσάλ, οι υψηλές τιμές ακινήτων και ενοικίων, ως αποτέλεσμα της μεγάλης ζήτησης για τουριστικά καταλύματα, κάνουν δυσκολότερη την εξεύρεση προσιτής στέγης για τους ντόπιους (Almeida & Teres, 2021). Επιπλέον, το φυσικό περιβάλλον υφίσταται επιβαρύνσεις λόγω της υπερκατανάλωσης ενέργειας και της δημιουργίας αποβλήτων, ενώ οι αυξημένες ροές στους τουριστικούς χώρους προκαλούν συμφόρηση, μειώνοντας την ποιότητα της εμπειρίας των τουριστών και επηρεάζοντας την καθημερινότητα των κατοίκων (Nepal & Nepal, 2019). Η ένταση του τουρισμού στις αγροτικές περιοχές έχει αλλάξει την κοινωνική δομή και επηρεάζει την πολιτιστική ταυτότητα του νησιού, προκαλώντας ανησυχία για τη διατήρηση της τοπικής κουλτούρας. Η υπερφόρτωση των υποδομών, οι μακροχρόνιες ουρές στα αξιοθέατα και η επιβάρυνση της ποιότητας ζωής των κατοίκων υποδεικνύουν τη

σοβαρότητα της υπερβολικής ανάπτυξης τουρισμού, ιδιαίτερα σε περιοχές υψηλής πυκνότητας επισκεπτών (Majdak & Almeida, 2022).

Οι αρχές της Μαδέρας έχουν ήδη αναλάβει διάφορες πρωτοβουλίες για να μειώσουν την επιβάρυνση από τον «υπερτουρισμό», προωθώντας στρατηγικές για τη διάσπαση των τουριστικών ροών σε λιγότερο επιβαρυνμένες αγροτικές περιοχές, με σημαντικές επενδύσεις στο οδικό δίκτυο που συνδέει τη Φουντσάλ με αυτές τις περιοχές (Mihalic, 2020). Επιπλέον, εφαρμόζονται μέτρα ελέγχου μέσω ηλεκτρονικών κρατήσεων και συστημάτων ηλεκτρονικών εισιτηρίων, ενώ περιορίζονται τα νέα τουριστικά καταλύματα για να μειώσουν τον αριθμό των τουριστών σε συγκεκριμένες περιοχές. Εξετάζονται επιπλέον τρόποι βιώσιμης ανάπτυξης, όπως η ενίσχυση του αγροτουρισμού και του οικοτουρισμού, οι οποίοι μπορούν να συμβάλλουν στην οικονομική διαφοροποίηση και τη μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων (Higgins-Desbiolles, et. al., 2019; Zaragozí, et. al., 2021; Ismeri Europa, 2011).

Πίνακας 2: Συμπεράσματα για τις Επιπτώσεις και τις Πολιτικές Αντιμετώπισης του «Υπερτουρισμού» από τα διεθνή παραδείγματα

Περιοχή	Επιπτώσεις	Πολιτικές Αντιμετώπισης
Βαρκελώνη	Υψηλές τιμές ακινήτων, κυκλοφοριακή συμφόρηση, απώλεια κατοίκων από κεντρικές περιοχές, δυσανεξία ντόπιων, περιβαλλοντική υποβάθμιση από κρουαζιερόπλοια.	Σχέδιο PEUAT για ρύθμιση και διασπορά τουριστικών καταλυμάτων, περιορισμός νέων αδειών, διασπορά τουριστών, ειδικό φόρο για τουρίστες από κρουαζιερόπλοια, καμπάνιες ευαισθητοποίησης.
Βενετία	Απώλεια πληθυσμού, υποβάθμιση πολιτιστικής ταυτότητας, περιβαλλοντικοί κίνδυνοι από κρουαζιερόπλοια, κυκλοφοριακή συμφόρηση, υψηλές τιμές ζωής και στέγασης.	Εκστρατείες #EnjoyRespectVenezia και #Detourism, μέτρα περιορισμού κρουαζιερόπλοιων, «μετρητές ανθρώπων» σε αξιοθέατα, σύστημα κρατήσεων, περιορισμοί νέων καταστημάτων.
Αμστερνταμ	Κυκλοφοριακή συμφόρηση, υψηλές τιμές ενοικίων λόγω Airbnb, προβλήματα συμπεριφοράς τουριστών, πίεση σε γειτονίες του κέντρου.	Πρόγραμμα «Πόλη σε Ισορροπία», διασπορά τουριστών σε γύρω περιοχές, όρια Airbnb, υψηλοί τουριστικοί φόροι, καμπάνιες ευαισθητοποίησης, περιορισμός αφίξεων επισκεπτών.
Μαγιόρκα	Περιβαλλοντική υποβάθμιση, υψηλές τιμές κατοικιών, κυκλοφοριακή συμφόρηση, διαμαρτυρίες ντόπιων, εξάρτηση από τον τουρισμό.	Καμπάνια «Better in Winter», περιορισμοί αδειών καταλυμάτων, αυξημένοι φόροι τουρισμού, μέτρα περιορισμού κυκλοφορίας.
Big Sur	Περιβαλλοντική φθορά, κυκλοφοριακή συμφόρηση, ανεπάρκεια υποδομών, ανάρμοστη συμπεριφορά τουριστών.	Προτάσεις για σύστημα κρατήσεων, βελτίωση υποδομών (τουαλέτες, στάθμευση), καμπάνιες ευαισθητοποίησης, προώθηση δημόσιων μεταφορών.

Μάλτα	Κυκλοφοριακή συμφόρηση, φθορά ιστορικών μνημείων, αύξηση τιμών ενοικίων, απώλεια τοπικών επιχειρήσεων, διαχείριση αποβλήτων.	Θέσπιση ορίων στις άδειες διαμονής, προώθηση τουρισμού εκτός περιόδου αιχμής, περιορισμοί Airbnb, χρήση τεχνολογίας για διαχείριση πλήθους.
Μαδέρα	Συμφόρηση υποδομών, υψηλές τιμές στέγασης, περιβαλλοντική επιβάρυνση, πολιτιστική αλλοίωση.	Διασπορά τουριστών σε αγροτικές περιοχές, συστήματα κρατήσεων, περιορισμοί νέων καταλυμάτων, ενίσχυση οικοτουρισμού και αγροτουρισμού.

Πηγή: *Ιδία Επεξεργασία*

Συμπερασματικά, όπως προκύπτει και από τον παραπάνω πίνακα που συνοψίζει το παρόν κεφάλαιο, ο «υπερτουρισμός» αποτελεί ένα πολύπλοκο φαινόμενο που επηρεάζει αρνητικά το περιβάλλον, την κοινωνία και την οικονομία των περιοχών που τον βιώνουν. Οι κοινές επιπτώσεις των υπό μελέτη περιοχών περιλαμβάνουν τη σοβαρή περιβαλλοντική υποβάθμιση με φθορά των φυσικών πόρων και αυξημένη ρύπανση, καθώς και την άνοδο των τιμών στέγασης, που οδηγεί στον εκτοπισμό των ντόπιων. Παράλληλα, η κυκλοφοριακή συμφόρηση και η κοινωνική δυσανεμία είναι έντονα προβλήματα, καθώς οι κάτοικοι βλέπουν τις περιοχές τους να χάνουν την τοπική τους ταυτότητα και να τουριστικοποιούνται. Οι πολιτικές αντιμετώπισης ποικίλλουν ανάλογα με τις τοπικές ιδιαιτερότητες, αλλά σε πολλές περιοχές παρατηρείται κοινή προσέγγιση. Σημαντικά μέτρα περιλαμβάνουν τη ρύθμιση των τουριστικών καταλυμάτων, τη διασπορά των τουριστικών ροών σε λιγότερο επιβαρυνόμενες περιοχές και την προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού, όπως ο αγροτουρισμός και ο οικοτουρισμός. Επιπλέον, πολλές περιοχές χρησιμοποιούν τεχνολογίες, όπως συστήματα κρατήσεων και καταγραφής επισκεπτών, για την αποφυγή συνωστισμού σε δημοφιλή αξιοθέατα.

Η εξάρτηση από τον τουρισμό (βλ. Μαγιόρκα) παρουσιάζει προκλήσεις, καθώς αν και αποτελεί σημαντική πηγή εσόδων, απειλεί ταυτόχρονα τη βιωσιμότητα των τοπικών οικονομιών και κοινωνιών. Ενδεικτικό είναι ότι σε περιοχές όπως η Βαρκελώνη και το Άμστερνταμ, δίνεται έμφαση στη φορολόγηση των τουριστών και στις καμπάνιες ευαισθητοποίησης, ενώ στη Μαγιόρκα και τη Μαδέρα, μικρά νησιά εξαρτημένα από τον τουρισμό, εφαρμόζονται μέτρα για τη μείωση της εποχικότητας και την καλύτερη κατανομή των επισκεπτών. Τέλος, γίνεται αντιληπτό ότι η επιτυχής αντιμετώπιση του «υπερτουρισμού» απαιτεί τη συνεργασία κυβερνητικών φορέων, τοπικών κοινωνιών και επιχειρήσεων, καθώς και τη διαμόρφωση μιας υπεύθυνης ταξιδιωτικής συμπεριφοράς από τους επισκέπτες. Η ισορροπία μεταξύ ανάπτυξης και βιωσιμότητας είναι

καθοριστική για τη διατήρηση της ποιότητας ζωής των κατοίκων και τη μακροχρόνια προστασία των τουριστικών προορισμών.

4. ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ

Μέσα από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση δημοσιεύσεων σχετικά με τον «υπερτουρισμό», διαπιστώνεται ότι η υπάρχουσα βιβλιογραφία είναι ευρεία. Διάφορες έρευνες επικεντρώνονται στις αρνητικές επιπτώσεις του «υπερτουρισμού», όπως είναι η υπερφόρτωση των τοπικών υποδομών, η υποβάθμιση της ποιότητας ζωής των κατοίκων, η φθορά των φυσικών και πολιτιστικών πόρων, καθώς και οι αρνητικές επιπτώσεις στην εμπειρία των τουριστών. Άλλες εστιάζουν στον «υπερτουρισμό» ως αφορμή για αναθεώρηση και βελτίωση των πρακτικών διαχείρισης του τουρισμού, με σκοπό την επίτευξη βιώσιμης ανάπτυξης και την προστασία των προορισμών από τις αρνητικές συνέπειες της υπερβολικής επισκεψιμότητας.

Αναλυτικότερα, η έρευνα των Koens, Postma and Papp (2018) έχει ως σκοπό την κατανόηση των επιπτώσεων του «υπερτουρισμού» στο πλαίσιο μιας πόλης, προσδίδοντας έτσι περισσότερη σαφήνεια όσον αφορά το τι συνεπάγεται ο «υπερτουρισμός» παρουσιάζοντας τα αποτελέσματα μιας ποιοτικής έρευνας μεταξύ 86 ενδιαφερομένων σε 13 ευρωπαϊκές πόλεις. Τα αποτελέσματα υπογραμμίζουν ότι ο «υπερτουρισμός» περιγράφει ένα ζήτημα που είναι πολυδιάστατο και πολύπλοκο. Η έρευνα υποστηρίζει επίσης ότι, ενώ η συζήτηση για τον «υπερτουρισμό» έχει επιστήσει εκ νέου την προσοχή στο ήδη υπάρχον πρόβλημα της διαχείρισης των αρνητικών επιπτώσεων του τουρισμού, αυτό δεν έχει εννοιολογηθεί επαρκώς, γεγονός που μπορεί να εμποδίσει την ολοκληρωμένη κατανόηση της έννοιας.

Η έρευνα των Butler and Dodds (2022), εξετάζει, πώς οι αλλαγές στη στάση των ατόμων απέναντι στα ταξίδια, η εύκολη πρόσβαση στους διάφορους προορισμούς και η διαφήμισή τους από τα μέσα ενημέρωσης, έχουν οδηγήσει σε προβλήματα υπερβολικής επισκεψιμότητας. Αναφέρεται επίσης στην αποτυχία δημιουργίας και εφαρμογής κατάλληλων πολιτικών που θα μπορούσαν να μετριάσουν τέτοιες εξελίξεις και επισημαίνει τα εγγενή μακροπρόθεσμα προβλήματα που αντιμετωπίζουν παραδοσιακά πολλές νησιωτικές αρχές όταν προσπαθούν να βελτιώσουν τις οικονομικές συνθήκες για τους κατοίκους τους. Επιπλέον η έρευνα υποστηρίζει ότι απαιτούνται πιο συγκεκριμένες δράσεις όσον αφορά τους στόχους και την εφαρμογή της πολιτικής, εάν τα νησιά θέλουν να αποφύγουν τα προβλήματα μη βιώσιμης ανάπτυξης και «υπερτουρισμού» που αντιμετωπίζουν σήμερα πολλοί ηπειρωτικοί τουριστικοί προορισμοί. Παρόλο που το συγκεκριμένο έγγραφο βασίστηκε αποκλειστικά στη διαθέσιμη βιβλιογραφία από

επιστημονικά άρθρα, διατύπωσε σημαντικές προτάσεις για την αντιμετώπιση του φαινομένου του «υπερτουρισμού».

Η έρευνα των Lichrou, O ' Malley and Patterson (2010), εξετάζει τις τοπικές αφηγήσεις για τη Σαντορίνη και τις επιπτώσεις τους στο μάρκετινγκ και τη στρατηγική ανάπτυξη του τόπου ως τουριστικού προορισμού. Το κείμενο αναδεικνύει την έλλειψη αποτελεσματικού σχεδιασμού και πολιτικών για την ανάπτυξη του τουρισμού στη Σαντορίνη. Υπάρχουν παράπονα για την ανεπάρκεια της δημόσιας διοίκησης, που έχει οδηγήσει σε «άναρχη» ανάπτυξη, με ανεπαρκείς υποδομές και κακή διαχείριση των φυσικών πόρων. Η έλλειψη στρατηγικού σχεδιασμού έχει οδηγήσει σε αυθαίρετη δόμηση και καταστροφή του φυσικού τοπίου. Οι συμμετέχοντες εξέφρασαν ανησυχίες για την αισθητική και την περιβαλλοντική επίπτωση της υπερβολικής δόμησης και της μείωσης της γεωργίας, κάτι που έχει αλλοιώσει την παραδοσιακή αρχιτεκτονική του νησιού. Η πρωτογενής έρευνα διεξήχθη μέσω 22 αφηγηματικών συνεντεύξεων με τοπικούς κατοίκους της Σαντορίνης, οι οποίοι εκπροσωπούν διάφορους τομείς και επαγγέλματα. Τέλος, η έρευνα τονίζει ότι για να επιτύχει το μάρκετινγκ του τόπου, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη οι τοπικές ιδιαιτερότητες και προκλήσεις, όπως η έλλειψη εμπιστοσύνης στους θεσμούς από τη μεριά των ντόπιων κατοίκων και η ανάγκη για κοινωνική συναίνεση. Προτείνεται ότι η στρατηγική ανάπτυξη πρέπει να στηρίζεται σε μια ολοκληρωμένη προσέγγιση που θα ενσωματώνει την τοπική κουλτούρα και τις κοινωνικο-πολιτιστικές πραγματικότητες του τόπου.

Η έρευνα των Constantoglou and Klothaki (2021), επικεντρώνεται στις αντιλήψεις των εμπλεκόμενων φορέων της τουριστικής βιομηχανίας σχετικά με τον «υπερτουρισμό» και τη βιώσιμη διαχείριση της Σαντορίνης κατά την πανδημία COVID-19. Επιδιώκει να εξετάσει αν η πανδημία COVID-19 μπορεί να αποτελέσει ευκαιρία για τον επαναπροσδιορισμό του τουρισμού προς μια πιο βιώσιμη κατεύθυνση. Η μεθοδολογία περιλαμβάνει τη συλλογή ερωτηματολογίων τα οποία στάλθηκαν σε επιχειρηματίες και άλλους εμπλεκόμενους φορείς του τουριστικού κλάδου της Σαντορίνης. Συνολικά, απεστάλησαν 350 ερωτηματολόγια, από τα οποία απαντήθηκαν τα 109, αντιστοιχώντας σε ποσοστό ανταπόκρισης 31,1%. Το ερωτηματολόγιο περιλάμβανε κλειστού και ανοιχτού τύπου ερωτήσεις για τη συλλογή απόψεων σχετικά με τις προκλήσεις και τις ευκαιρίες του τουρισμού στο νησί. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι το νησί έχει βιώσει σημαντικά προβλήματα λόγω του «υπερτουρισμού», όπως η πίεση στις υποδομές, η περιβαλλοντική υποβάθμιση, και η μείωση της ποιότητας ζωής των

κατοίκων. Πολλοί συμμετέχοντες αναγνώρισαν την ανάγκη για βιώσιμη διαχείριση του τουρισμού, ενώ υπήρξαν και προτάσεις για εναλλακτικές μορφές τουρισμού που θα μπορούσαν να μειώσουν την πίεση κατά τη διάρκεια της υψηλής σεζόν. Επιπλέον, η πανδημία είχε σημαντική επίπτωση στον τουρισμό της Σαντορίνης, με τις απόψεις να είναι διχασμένες σχετικά με το αν η πανδημία θα μπορούσε να αποτελέσει ευκαιρία για τη μείωση του «υπερτουρισμού» και την προώθηση μιας πιο βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης. Πολλοί ενδιαφερόμενοι εξέφρασαν αισιοδοξία ότι οι νέες συνθήκες που δημιουργήθηκαν από την πανδημία θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε θετικές αλλαγές στον τρόπο διαχείρισης του τουρισμού στη Σαντορίνη και προτείνονται μέτρα όπως η μείωση των αφίξεων κρουαζιερόπλοιων, η βελτίωση των υποδομών, και η ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Τέλος, ενώ η Σαντορίνη αντιμετωπίζει σημαντικές προκλήσεις λόγω του «υπερτουρισμού», έχει την ευκαιρία να επαναπροσδιορίσει τον τουριστικό της προσανατολισμό προς μια πιο βιώσιμη κατεύθυνση. Η πανδημία COVID-19 μπορεί να αποτελέσει καταλύτη για αλλαγές, εάν υπάρξει συνεργασία και στρατηγικός σχεδιασμός από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς.

Η έρευνα των Katsigianni and Delladetsima (2014), εξετάζει τις κοινωνικές αντιλήψεις των φυσικών και περιβαλλοντικών κινδύνων στη Σαντορίνη, έναν τόπο με έντονη φυσική ευαλωτότητα λόγω της ηφαιστειακής και σεισμικής του φύσης, καθώς και λόγω νέων κινδύνων που έχουν προκύψει από την ανθρώπινη δραστηριότητα και την έντονη τουριστική ανάπτυξη. Στόχος της μελέτης είναι η ανάλυση του πολυ-ευάλωτου περιβάλλοντος της Σαντορίνης και η κατανόηση του πώς οι κάτοικοι, οι θεσμοί και οι επιχειρήσεις αντιλαμβάνονται και διαχειρίζονται αυτούς τους κινδύνους. Για την επίτευξη του στόχου αυτού πραγματοποιήθηκε εμπειρική έρευνα με ερωτηματολόγια που διανεμήθηκαν στον τοπικό πληθυσμό, τους θεσμούς και τις επιχειρήσεις, ώστε να διερευνηθεί εάν και σε ποιο βαθμό αναγνωρίζουν και αντιλαμβάνονται τους κινδύνους και τις ευάλωτες συνθήκες του δομημένου περιβάλλοντος. Η έρευνα δείχνει ότι, παρά την ύπαρξη γνώσεων σχετικά με ορισμένους κινδύνους, υπάρχει έλλειψη συνειδητοποίησης και προετοιμασίας για την αντιμετώπισή τους. Η μελέτη επισημαίνει την ανάγκη για καλύτερη ενσωμάτωση των κοινωνικών και φυσικών παραμέτρων ευαλωτότητας στη διαχείριση κινδύνων, προκειμένου να ενισχυθεί η ανθεκτικότητα του νησιού απέναντι στους πολλαπλούς κινδύνους που αντιμετωπίζει.

Η έρευνα των Briguglio and Avellino (2021), εξετάζει την ανάπτυξη του τουρισμού στη Μάλτα και τη σύνδεσή του με την περιβαλλοντική υποβάθμιση. Έχει δύο

βασικούς στόχους: (α) να παρουσιάσει μια ανασκόπηση της βιβλιογραφίας σχετικά με τα θετικά και αρνητικά του τουρισμού, την έννοια της φέρουσας ικανότητας και τον «υπερτουρισμό», και (β) να αναφέρει τα αποτελέσματα μιας έρευνας για τις απόψεις των κατοίκων της Μάλτας σχετικά με την ανάπτυξη του τουρισμού. Η έρευνα δείχνει ότι οι κάτοικοι της Μάλτας ανησυχούν για την ανάπτυξη του τουρισμού πέρα από τη φέρουσα ικανότητα της χώρας, αναδεικνύοντας την ανάγκη για καλύτερη διακυβέρνηση του τουρισμού. Εξετάζονται επίσης οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις του «υπερτουρισμού», όπως η ζημιά στο φυσικό περιβάλλον και η επιβάρυνση των υποδομών, ενώ προτείνονται πολιτικές - μέτρα για την μείωση της τουριστικής ροής, τη διασπορά των τουριστών σε διαφορετικούς χώρους και εποχές, και την εκπαίδευση των τουριστών για την προστασία του περιβάλλοντος.

Η έρευνα της Atzori (2020), εξετάζει το φαινόμενο του «υπερτουρισμού» στην περιοχή του Big Sur, στην Καλιφόρνια, εστιάζοντας στις αντιλήψεις των τοπικών φορέων σχετικά με τις επιπτώσεις, τις αιτίες και τις πιθανές λύσεις για την αντιμετώπισή του. Επιδιώκει να ενημερώσει τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής για τους τρόπους με τους οποίους μπορεί να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα, συμβάλλοντας έτσι στη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα του τουρισμού στην περιοχή. Για την υλοποίηση της έρευνας, πραγματοποιήθηκαν 19 ημιδομημένες συνεντεύξεις με βασικούς εμπλεκόμενους φορείς, όπως κάτοικοι, επιχειρηματίες, εκπρόσωποι μη κερδοσκοπικών οργανισμών και της τοπικής αυτοδιοίκησης. Τα ευρήματα της έρευνας δείχνουν ότι ο «υπερτουρισμός» στο Big Sur είναι αποτέλεσμα ενός συνδυασμού προϋπάρχουσας ευπάθειας (όπως οι περιορισμένες υποδομές και η απουσία επαρκούς διαχείρισης τουριστικών ροών) και της ξαφνικής αύξησης της δημοτικότητας λόγω της προβολής στα μέσα ενημέρωσης και τα κοινωνικά δίκτυα. Οι επιπτώσεις περιλαμβάνουν περιβαλλοντική υποβάθμιση, κυκλοφοριακή συμφόρηση, παράνομη συμπεριφορά επισκεπτών και μείωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων. Για την αντιμετώπιση του προβλήματος, η έρευνα προτείνει καλύτερη τουριστική διαχείριση, όπως η εκπαίδευση των επισκεπτών, η βελτίωση των υποδομών, η εισαγωγή συστημάτων κράτησης για δημοφιλείς τοποθεσίες, και η ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των διάφορων εμπλεκόμενων φορέων.

Η έρευνα των Yrigoy et. al. (2024), εξετάζει πώς ο όρος «υπερτουρισμός» χρησιμοποιείται από διάφορους τουριστικούς φορείς στη Μαγιόρκα για να προωθήσουν τις δικές τους ατζέντες και να ενισχύσουν τις θέσεις τους στις συγκρούσεις εξουσίας που υπάρχουν στον τουριστικό τομέα. Η μεθοδολογία περιλαμβάνει ημι-δομημένες εις βάθος

συνεντεύξεις με 15 ενδιαφερόμενους από τον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα, καθώς και από την κοινωνία των πολιτών. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η έννοια του «υπερτουρισμού» είναι διαφορετικά αντιληπτή και χρησιμοποιείται από τους διάφορους εμπλεκόμενους φορείς, χωρίς να υπάρχει συναίνεση για τον τρόπο αντιμετώπισης των προκλήσεων που προκύπτουν από αυτό το φαινόμενο. Η έρευνα τονίζει την ανάγκη για εναλλακτικές προσεγγίσεις πέρα από τις απόψεις των εμπλεκόμενων μερών, όπως είναι η προσέγγιση της κοινωνικής δικαιοσύνης, προκειμένου να επιτευχθεί η αναγκαία συναίνεση για την αντιμετώπιση των προκλήσεων που σχετίζονται με τον «υπερτουρισμό». Συνολικά, η έρευνα συμβάλλει στη συζήτηση γύρω από τον τρόπο με τον οποίο οι αντιλήψεις για τον «υπερτουρισμό» χρησιμοποιούνται για να ενισχύσουν τις θέσεις των διάφορων τουριστικών φορέων και την ανάγκη για νέες προσεγγίσεις σχετικά με τη διαχείριση των προκλήσεων του «υπερτουρισμού».

Η έρευνα των Medway, Warnaby & Dharni (2010), εξετάζει τις στρατηγικές και τις πρακτικές demarketing που χρησιμοποιούνται για να αποθαρρύνουν την επισκεψιμότητα ή τις επενδύσεις σε συγκεκριμένες περιοχές. Πιο συγκεκριμένα ο σκοπός της έρευνας είναι να διερευνήσει τους λόγους για τους οποίους οι πρακτικές demarketing χρησιμοποιούνται σε τοπικό επίπεδο και τις στρατηγικές που υιοθετούνται για την εφαρμογή τους. Οι κύριες στρατηγικές που εντοπίστηκαν περιλαμβάνουν:

- Καμία προώθηση: Αποφυγή οποιασδήποτε μορφής μάρκετινγκ σε περιόδους αυξημένης επισκεψιμότητας.
- Προώθηση εναλλακτικών τοποθεσιών: Κατεύθυνση επισκεπτών προς άλλες περιοχές για να αποφευχθεί η υπερφόρτωση ενός τόπου.
- Πληροφόρηση για το demarketing τόπου: Χρήση των μέσων μαζικής ενημέρωσης και άλλων μορφών επικοινωνίας για την παροχή πληροφοριών που αποθαρρύνουν την επίσκεψη.
- Περιορισμός πρόσβασης: Περιορισμός ή δυσκολία στην πρόσβαση σε έναν τόπο μέσω ελεγχόμενων μεθόδων όπως τα συστήματα εισιτηρίων.
- Τιμολογιακές στρατηγικές: Χρήση των τιμών για τον περιορισμό της ζήτησης.

Η έρευνα ακολούθησε μια ποιοτική και διερευνητική προσέγγιση, χρησιμοποιώντας εις βάθος, ημι-δομημένες συνεντεύξεις με 13 εμπλεκόμενους στον τομέα του μάρκετινγκ τόπου. Οι συμμετέχοντες περιλάμβαναν εκπροσώπους από τοπικές αρχές, τουριστικά

αξιοθέατα, εθνικά πάρκα και εθελοντικές οργανώσεις. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι οι στρατηγικές demarketing χρησιμοποιούνται συχνά για να διαχειριστούν την επισκεψιμότητα και να διασφαλίσουν τη βιωσιμότητα ενός τόπου. Αναγνωρίστηκαν διαφορετικοί λόγοι για τη χρήση του demarketing, όπως η αποφυγή κρίσεων, η βελτίωση της εμπειρίας των επισκεπτών, και η προστασία των φυσικών και πολιτιστικών πόρων. Συνολικά, η έρευνα καταλήγει ότι το demarketing είναι μια πολυσύνθετη και προσαρμοστική πρακτική που μπορεί να βοηθήσει στη διατήρηση της ισορροπίας ανάμεσα στην ανάπτυξη και τη βιωσιμότητα των τόπων.

Η έρευνα της Kuenen (2022), εστιάζει στις στρατηγικές και τις πολιτικές που υιοθετήθηκαν από τους ενδιαφερόμενους του τουριστικού τομέα του Άμστερνταμ για την ανάκαμψη από την πανδημία COVID-19, με σκοπό την αποτροπή ενός δεύτερου κύματος «υπερτουρισμού» και την προώθηση του βιώσιμου τουρισμού. Η έρευνα χρησιμοποιεί ως μελέτη περίπτωσης το Άμστερνταμ και αναλύει δεδομένα μέσω δύο μεθόδων: (1) ανάλυση δεκαπέντε εγγράφων που εκδόθηκαν από διάφορους φορείς, και (2) συνεντεύξεις με 13 εμπλεκόμενους φορείς του τουρισμού. Η ανάλυση των εγγράφων αφορούσε τα μέτρα πριν και μετά την πανδημία, ενώ οι συνεντεύξεις μελέτησαν τις στρατηγικές των διαφόρων φορέων. Η έρευνα καταλήγει στο συμπέρασμα ότι, παρά τα βήματα προς τη σωστή κατεύθυνση, υπάρχει ακόμη περιθώριο για πρόοδο, κυρίως όσον αφορά τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις και την ανάγκη για περαιτέρω συνεργασία μεταξύ των ενδιαφερομένων για την πρόληψη ενός νέου κύματος «υπερτουρισμού».

Πίνακας 3:Επισκόπηση ερευνητικών εργασιών σχετικά με τον «Υπερτουρισμό»

Μελετητές	Σκοπός Έρευνας	Δείγμα	Μεθοδολογική προσέγγιση
Koens, Postma and Papp, 2018	Κατανόηση των επιπτώσεων του «υπερτουρισμού» στο πλαίσιο μιας πόλης	86 συμμετέχοντες από 13 Ευρωπαϊκές πόλεις (κάτοικοι, τουριστικές επιχειρήσεις, πάροχοι υπηρεσιών μεταφορών, φορείς χάραξης πολιτικής, πολιτικοί) + 150 κάτοικοι από τις 6 πόλεις	Πρωτογενής έρευνα 86 ημι-δομημένες συνεντεύξεις + 150 σύντομες επιτόπιες συνεντεύξεις Δευτερογενής έρευνα Βιβλιογραφική ανασκόπηση
Butler and Dodds, 2022	Τρόποι με τους οποίους τα νησιά θα μπορούσαν να ελέγξουν την τουριστική ανάπτυξη, και ειδικότερα το	-	Δευτερογενής έρευνα Βιβλιογραφική ανασκόπηση

	πρόβλημα της υπερανάπτυξης		
Lichrou, O ' Malley and Patterson, 2010	Διερεύνηση των τοπικών αφηγήσεων για τον τόπο της Σαντορίνης και των συνεπειών τους για τους υπεύθυνους μάρκετινγκ τόπου και χάραξης πολιτικής	22 συμμετέχοντες από τη Σαντορίνη (εκπρόσωποι των τοπικών αρχών, κάτοικοι, συμπεριλαμβανομένων των ηλικιωμένων)	Πρωτογενής έρευνα 22 αφηγηματικές συνεντεύξεις Δευτερογενής έρευνα Βιβλιογραφική ανασκόπηση
Constantoglou and Klothaki, 2021	Ποιες οι αντιλήψεις των εμπλεκόμενων φορέων σχετικά με τον «υπερτουρισμό» και τη βιώσιμη διαχείριση του προορισμού, κατά την εποχή της πανδημίας COVID-19, στη Σαντορίνη	109 συμμετέχοντες (από τους 350 αρχικό πλάνο), (επιχειρηματίες και εμπλεκόμενοι στον τομέα του τουρισμού της Σαντορίνης - επιχειρήσεις του ξενοδοχειακού και εστιατορικού τομέα, ταξιδιωτικά γραφεία, οινοποιεία)	Πρωτογενής έρευνα 109 ερωτηματολόγια με κλειστού & ανοικτού τύπου ερωτήσεις Δευτερογενής έρευνα Βιβλιογραφική ανασκόπηση
Katsigianni and Delladetsima, 2014	Εξέταση των κοινωνικών αντιλήψεων μεταξύ του τοπικού πληθυσμού, των θεσμικών οργάνων και των επιχειρήσεων στη Σαντορίνη, σχετικά με τους φυσικούς και περιβαλλοντικούς κινδύνους που αντιμετωπίζει το νησί	Διανομή ερωτηματολογίων στον τοπικό πληθυσμό, στους θεσμούς και στις επιχειρήσεις της Σαντορίνης (αριθμός άγνωστος)	Πρωτογενής έρευνα ερωτηματολόγια Δευτερογενής έρευνα Βιβλιογραφική ανασκόπηση
Briguglio and Avellino, 2021	Ποια η ανάπτυξη του τουρισμού στη Μάλτα και ποια η σύνδεσή του με την περιβαλλοντική υποβάθμιση	400 συμμετέχοντες (απαντήσεις ερωτηματολογίων από κατοίκους της Μάλτας, ηλικίας 18 ετών και άνω)	Πρωτογενής έρευνα 400 διαδικτυακά ερωτηματολόγια που διανεμήθηκαν μέσω διαφόρων ομάδων στο Facebook Δευτερογενής έρευνα Βιβλιογραφική ανασκόπηση
Atzori, 2020	Κατανόηση των αντιλήψεων των τοπικών φορέων σχετικά με τις επιπτώσεις, τις αιτίες και τις αντιδράσεις στο	19 συμμετέχοντες που επιλέχθηκαν ως εμπειρογνώμονες στο θέμα της έρευνας και περιλαμβάνουν εκπροσώπους από διάφορους τομείς όπως	Πρωτογενής έρευνα διερευνητική προσέγγιση μελέτης περίπτωσης με 19 ημιδομημένες

	φαινόμενο του «υπερτουρισμού» στο Big Sur της Καλιφόρνια	η φιλοξενία, η τοπική αυτοδιοίκηση, οι μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί και οι τοπικοί κάτοικοι	συνεντεύξεις Δευτερογενής έρευνα Βιβλιογραφική ανασκόπηση
Yrigoy et. al., 2024	Εξέταση του πώς ο όρος «υπερτουρισμός» χρησιμοποιείται από διάφορους τουριστικούς φορείς στη Μαγιόρκα για να προωθήσουν τις δικές τους ατζέντες και να ενισχύσουν τις θέσεις τους στις συγκρούσεις εξουσίας που υπάρχουν στον τουριστικό τομέα	15 συμμετέχοντες που επιλέχθηκαν βάσει της εμπειρίας τους, της γνώσης τους, της ικανότητάς τους, της σχετικότητάς τους και της επιρροής τους στη διαμόρφωση του τουρισμού στη Μαγιόρκα. Οι συμμετέχοντες περιλαμβάνουν εκπροσώπους από τον δημόσιο τομέα, τον ιδιωτικό τομέα, και μη κυβερνητικούς οργανισμούς	Πρωτογενής έρευνα 15 ημι-δομημένες εις βάθος συνεντεύξεις (κριτική ανάλυσή τους για την εξέταση των συμφερόντων που υποκρύπτονται πίσω από τις αντιλήψεις του όρου «υπερτουρισμός») Δευτερογενής έρευνα Βιβλιογραφική ανασκόπηση
Medway, Warnaby and Dharni, 2010	Διερεύνηση των λόγων για τους οποίους οι πρακτικές demarketing χρησιμοποιούνται σε τοπικό επίπεδο και των στρατηγικών που υιοθετούνται για την εφαρμογή τους	13 συμμετέχοντες σχετικοί με το μάρκετινγκ τόπου (4 από τις τοπικές αρχές, 3 υπεύθυνοι τουριστικών αξιοθέατων, 4 από εθνικά πάρκα, 2 από εθελοντικές/ομάδες πίεσης)	Πρωτογενής έρευνα 13 ημι-δομημένες εις βάθος συνεντεύξεις Δευτερογενής έρευνα Βιβλιογραφική ανασκόπηση
Kuenen, 2022	Εξέταση των στρατηγικών που διαμορφώνονται και εφαρμόζονται για την ανάκαμψη του τουριστικού τομέα στο Άμστερνταμ, με στόχο την αποτροπή του «υπερτουρισμού» και την προώθηση ενός βιώσιμου τουρισμού	13 συμμετέχοντες από τον τουριστικό τομέα του Άμστερνταμ, όπως εκπρόσωποι του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα	Πρωτογενής έρευνα 13 συνεντεύξεις για τη μελέτη των στρατηγικών των διάφορων φορέων Δευτερογενής έρευνα Βιβλιογραφική ανασκόπηση από 15 έγγραφα που αφορούν τα μέτρα πριν και μετά την πανδημία

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

5. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΜΠΕΙΡΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

5.1 ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ & ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

Ο σκοπός της έρευνας είναι να εμβαθύνει στις πολυδιάστατες αρνητικές επιπτώσεις του «υπερτουρισμού» στη Σαντορίνη, ένα από τα πιο τουριστικά και εμβληματικά νησιά της Ελλάδας, εξετάζοντας τις συνέπειες για την τοπική κοινωνία, το φυσικό περιβάλλον και την οικονομία του νησιού. Η έρευνα επιδιώκει να κατανοήσει πώς η υπερβολική ροή τουριστών επηρεάζει την ποιότητα ζωής των κατοίκων, τη βιωσιμότητα των φυσικών πόρων και την ανθεκτικότητα των τοπικών υποδομών. Παράλληλα, εξετάζει πώς οι τοπικές αρχές και φορείς αντιλαμβάνονται και διαχειρίζονται το φαινόμενο, αναλύοντας τις υφιστάμενες πολιτικές και στρατηγικές. Στόχος είναι η ανάπτυξη προτάσεων για βιώσιμες λύσεις που θα εξισορροπήσουν την οικονομική ανάπτυξη μέσω του τουρισμού με την προστασία του περιβάλλοντος και τη διασφάλιση της κοινωνικής ευημερίας.

Με βάση τον σκοπό της παρούσας διπλωματικής εργασίας, το κύριο ερευνητικό ερώτημα που προκύπτει είναι το *‘Πώς επηρεάζει ο «υπερτουρισμός» τη Σαντορίνη σε κοινωνικό, περιβαλλοντικό και οικονομικό επίπεδο, και ποιες βιώσιμες πολιτικές και στρατηγικές μπορούν να εφαρμοστούν για την αντιμετώπιση των επιπτώσεών του και τη διασφάλιση της ισορροπίας μεταξύ τουριστικής ανάπτυξης και τοπικής ευημερίας;’*. Επιπλέον διαμορφώθηκαν τα παρακάτω επιμέρους ερευνητικά ερωτήματα:

1. *Ποιες είναι οι αντιλήψεις των τοπικών εμπλεκόμενων φορέων σχετικά με τον «υπερτουρισμό» και τις συνέπειές του στη Σαντορίνη;*
2. *Πώς αξιολογούν οι φορείς τις επιπτώσεις του «υπερτουρισμού» στη Σαντορίνη;*
3. *Ποια είναι η τρέχουσα κατάσταση όσον αφορά την εφαρμογή μέτρων και πολιτικών για την αντιμετώπιση του «υπερτουρισμού» στο νησί;*
4. *Πώς αξιολογούν οι φορείς τις πιθανές λύσεις και πολιτικές αντιμετώπισης των επιπτώσεων του «υπερτουρισμού» στη Σαντορίνη;*
5. *Πώς αντιλαμβάνονται οι τοπικοί φορείς την εμπλοκή και τη συνεργασία με άλλους οργανισμούς για την αντιμετώπιση του «υπερτουρισμού»;*
6. *Ποιες στρατηγικές και μέτρα θεωρούνται, σύμφωνα με τους φορείς, οι πιο αποτελεσματικές για τη διατήρηση της τοπικής κουλτούρας και του φυσικού περιβάλλοντος της Σαντορίνης σε βάθος χρόνου;*

5.2 ΜΕΘΟΔΟΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

Η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε για την παρούσα διπλωματική εργασία βασίστηκε σε δύο προσεγγίσεις, α) στην βιβλιογραφική έρευνα και β) στην εμπειρική έρευνα με βάση τις ημιδομημένες συνεντεύξεις σε φορείς της Σαντορίνης. Η βιβλιογραφική έρευνα αποσκοπεί στη συλλογή, ανάλυση και σύνθεση της υπάρχουσας γνώσης σχετικά με το φαινόμενο του «υπερτουρισμού», τις επιπτώσεις του και τις στρατηγικές διαχείρισής του, εξετάζοντας τις θεωρητικές έννοιες του «υπερτουρισμού», τα παραδείγματα άλλων περιοχών ή χωρών που αντιμετωπίζουν αντίστοιχα ζητήματα καθώς και τις υφιστάμενες πολιτικές και στρατηγικές διαχείρισης που έχουν προταθεί ή εφαρμοστεί.

Όσον αφορά στην μελέτη περίπτωσης η παρούσα εργασία εξετάζει την περίπτωση της Σαντορίνης, ως τον καταλληλότερο προορισμό για τους σκοπούς της παρούσας έρευνας. Αρχικά, βρίσκεται στην περιοχή του Αιγαίου, έναν πρωταρχικό προορισμό της Ελλάδας (Terkenli, 2005), και αποτελεί έναν εμβληματικό τουριστικό προορισμό τόσο για τους Έλληνες όσο και για τους ξένους. Σύμφωνα με τη μελέτη καταγραφής κοινωνικών, οικονομικών και περιβαλλοντικών δεδομένων για τον υπολογισμό της φέρουσας ικανότητας του Δ. Θήρας (Βουλέλλης, ΕΛΛΕΤ & ΣΠΕ, 2021), το πρόβλημα του «υπερτουρισμού» στο νησί αναγνωρίζεται από πολλούς φορείς όπως ο Δήμος Θήρας, η Ελληνική Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτισμού (ΕΛΛΕΤ), το Σπουδαστήριο Πολεοδομικών Ερευνών του ΕΜΠ καθώς και από άλλους τοπικούς φορείς όπως ξενοδόχους, συλλόγους κλπ. Υπάρχουν επίσης στη μελέτη σχετικοί δείκτες που αποκαλύπτουν την ύπαρξη «υπερτουρισμού» στο νησί όπως ο Δείκτης Τουριστικής Πυκνότητας - TPR που μετράει τον αριθμό επισκεπτών ανά 100 κατοίκους ανά μέρα, και δείχνει την τουριστική πίεση σε μια περιοχή, με τις τιμές για τη Σαντορίνη να είναι εξαιρετικά υψηλές ξεπερνώντας τα βιώσιμα όρια. Επιπλέον, η οικονομία της εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τον τουρισμό, ο οποίος εξελίχθηκε στην κύρια παραγωγική δραστηριότητα στο νησί αφού περίπου το 30% του εργατικού δυναμικού της Σαντορίνης απασχολείται στον τομέα του τουρισμού, όταν το αντίστοιχο ποσοστό στην Ελλάδα είναι περίπου 8% και στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου 23%. Επίσης ένας άλλος δείκτης ο Δείκτης Τουριστικής Λειτουργίας (TF - Tourist Function Index) που προσδιορίζει την τουριστική ένταση, αποκαλύπτει την μεγάλη / σχεδόν αποκλειστική τουριστική ανάπτυξη στο νησί (Βουλέλλης, ΕΛΛΕΤ & ΣΠΕ, 2021). Επιπρόσθετα, το Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο (ΕΧΠ) για τον Τουρισμό αναφέρεται στις αναπτυγμένες τουριστικές περιοχές,

που πρόκειται για περιοχές του εθνικού χώρου που έχουν ήδη αναπτυχθεί τουριστικά και στόχος είναι να αναβαθμιστούν, να βελτιωθούν και να διαφοροποιήσουν το τουριστικό τους προϊόν, στις οποίες ανήκει και η Σαντορίνη. Αναφέρει συγκεκριμένα για τις εν λόγω περιοχές, ότι, εμφανίζουν «υψηλή συγκέντρωση τουρισμού», με αποτέλεσμα την υπερφόρτωση των φυσικών και ανθρωπογενών πόρων (όπως ενεργειακοί πόροι, υποδομές, υπηρεσίες) και την πρόκληση συγκρούσεων χρήσεων γης, και προτείνει λύσεις για αποφόρτιση των πόρων και ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού (Ν. 2742/1999). Η πρόσφατη αναθεώρηση του Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΠΠΧΣΑΑ) Νοτίου Αιγαίου, επίσης αναφέρεται στην τουριστική πίεση που αντιμετωπίζουν περιοχές όπως η Σαντορίνη, αν και δεν γίνεται ρητή αναφορά στη λέξη «υπερτουρισμός». Αναφέρει ότι η Σαντορίνη και άλλα νησιά, όπως η Μύκονος, αποτελούν τουριστικούς προορισμούς υψηλής ζήτησης, ενώ παράλληλα, τονίζεται η ανάγκη προστασίας των φυσικών και πολιτιστικών πόρων, η οποία συσχετίζεται με το πρόβλημα της υπερφόρτωσης από τον τουρισμό. Προτείνονται μέτρα για την εξισορρόπηση αυτής της πίεσης, όπως η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού αποθέματος και η προώθηση βιώσιμων εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Ανάμεσα σε αυτά τα μέτρα είναι και η δημιουργία «Ζωνών Ποιοτικής Αναβάθμισης Εντατικών Τουριστικών Δραστηριοτήτων» με κύριους στόχους τον περιορισμό νέων καταλυμάτων, την αξιοποίηση παραδοσιακών κτιρίων, την περιβαλλοντική προστασία, τον περιορισμό δόμησης σε παράκτιες περιοχές κλπ. Επιπρόσθετα, ως μέτρο επισημαίνεται η αναγνώριση της φέρουσας ικανότητας του χώρου ως εργαλείο σχεδιασμού για την αποφυγή της υποβάθμισης, προτείνοντας την ενσωμάτωση του κόστους της τουριστικής πίεσης στον προγραμματισμό (Τσεκούρας και Μαυρογεώργης, 2020). Ο τουρισμός επέφερε ραγδαίες αλλαγές στο ευρύτερο περιβάλλον του νησιού, μέσα σε χρονικό διάστημα λίγων ετών. Πιο συγκεκριμένα, από τις αρχές της χιλιετίας που διανύουμε το νησί αντιμετωπίζει μια σειρά από προκλήσεις λόγω της ραγδαίας τουριστικής ανάπτυξης, οι οποίες έχουν προκαλέσει έντονες τοπικές αντιδράσεις. Έτσι, αποτελεί μια εξαιρετική ευκαιρία για την διερεύνηση των προκλήσεων του «υπερτουρισμού» όπως τις βλέπουν οι τοπικοί εμπλεκόμενοι φορείς του τουρισμού στο νησί (Lichrou, O' Malley and Patterson, 2010).

Η μεθοδολογία της παρούσας έρευνας βασίζεται επίσης στην εμπειρική έρευνα, η οποία πραγματοποιήθηκε μέσω διαδικτυακών συνεντεύξεων με τοπικούς εμπλεκόμενους φορείς του τουρισμού στη Σαντορίνη. Η συγκεκριμένη προσέγγιση

επιλέχθηκε καθώς οι φορείς αυτοί διαθέτουν πολύτιμες γνώσεις και εμπειρίες σχετικά με τη διαχείριση του τουρισμού και τις επιπτώσεις του «υπερτουρισμού» στο νησί. Η ποιοτική έρευνα παρέχει τη δυνατότητα να κατανοηθεί βαθύτερα ο τρόπος με τον οποίο οι τοπικές αρχές αντιλαμβάνονται το φαινόμενο και πώς το αντιμετωπίζουν σε πρακτικό επίπεδο. Στο πλαίσιο αυτής της μεθοδολογίας πιο συγκεκριμένα, χρησιμοποιήθηκαν ημι-δομημένες συνεντεύξεις. Πρόκειται για μια μέθοδο συλλογής δεδομένων που επιτρέπει στους ερευνητές να συλλέγουν πληροφορίες μέσω προκαθορισμένων ερωτήσεων, ενώ δίνεται η δυνατότητα στους συμμετέχοντες να απαντούν προφορικά ή γραπτά. Οι συνεντεύξεις μπορούν να περιλαμβάνουν τόσο κλειστές όσο και ανοιχτές ερωτήσεις, εξαρτώμενες από τον σκοπό της έρευνας. Για τις ανάγκες της παρούσας έρευνας χρησιμοποιήθηκαν ερωτήσεις ανοιχτού και κλειστού τύπου. Η συγκεκριμένη μέθοδος συλλογής δεδομένων επιλέχθηκε επίσης επειδή είναι ένας ευρέως αποδεκτός τρόπος καταγραφής αντιλήψεων, αποτελώντας την πιο συχνά χρησιμοποιούμενη τεχνική στις ποιοτικές έρευνες (Kallio et. al., 2016). Σύμφωνα με τους Kallio et. al. (2016), οι ερωτήσεις των συνεντεύξεων διαμορφώνονται έπειτα από την μελέτη και καταγραφή προηγούμενων συναφών ερευνών, με κύριο σκοπό την πιο βαθιά διερεύνηση της υπό μελέτη θεματικής.

Για την πραγματοποίηση των συνεντεύξεων με τους αρμόδιους, ακολουθήθηκε η εξής διαδικασία:

1. Εντοπισμός στοιχείων επικοινωνίας των συμμετεχόντων μέσω των επίσημων ιστοσελίδων τους.
2. Αποστολή email που περιλάμβανε την ανάλυση του σκοπού της έρευνας με την επισήμανση ότι η συνεισφορά τους θα ήταν πολύτιμη για να υπάρξει μια σφαιρική και εμπειρισταωμένη εικόνα για την υπό μελέτη θεματική.
3. Τηλεφωνική επικοινωνία με όσους δεν ανταποκρίθηκαν, για προγραμματισμό ραντεβού τηλεφωνικής συνέντευξης ή υπενθύμιση για γραπτή απάντηση (ανάλογα τι επιθυμούσε ο καθένας).
4. Καταγραφή των στοιχείων και των αρμοδιοτήτων των συμμετεχόντων.
5. Ενημέρωση κατά τη διάρκεια της τηλεφωνικής επικοινωνίας ότι το περιεχόμενο των απαντήσεών τους θα χρησιμοποιηθεί αποκλειστικά για ερευνητικούς σκοπούς.

Ερευνητικά χρησιμοποιήθηκαν 10 ερωτήσεις, 8 ανοιχτού τύπου ελεύθερης ανάπτυξης και 2 πολλαπλής επιλογής. Οι ερωτήσεις χωρίστηκαν σε 2 ομάδες, με την Ομάδα Α να αφορά στις αντιλήψεις, στις επιπτώσεις, στις αιτίες και στους κινδύνους του φαινομένου του «υπερτουρισμού» στη Σαντορίνη, και την Ομάδα Β να αφορά στις λύσεις, στις πολιτικές αντιμετώπισης και στα μέτρα για την άμβλυνση του φαινομένου στο νησί (Yrigoy et. al., 2024). Βάσει του σκοπού της παρούσας διπλωματικής εργασίας, των παραδειγμάτων της διεθνούς εμπειρίας (βλ. κεφ. 3) καθώς και των προηγούμενων μελετών που αναφέρθηκαν στο κεφάλαιο 4, προέκυψαν τα εξής ερωτήματα για τις συνεντεύξεις:

Ομάδα Α

1. Πώς αντιλαμβάνεστε το φαινόμενο του «υπερτουρισμού»; (Koens, Postma and Papp, 2018)
2. Ποιες θεωρείτε ότι είναι οι αρνητικές επιπτώσεις που προκαλεί ο «υπερτουρισμός» στη Σαντορίνη;
3. Αξιολογήστε τη σπουδαιότητα των παρακάτω αρνητικών επιπτώσεων που συνδέονται άμεσα με την υπερβολική ανάπτυξη του τουρισμού στο νησί σε κλίμακα 1 έως 5. (Butler and Dodds, 2022; Briguglio and Avellino, 2021)

Επιπτώσεις «Υπερτουρισμού»	Αξιολόγηση επιπτώσεων				
	1 (ελάχιστη σπουδαιότητα)	2	3	4	5 (μέγιστη σπουδαιότητα)
Ελλείψεις σε πόρους (π.χ., τρόφιμα, νερό, καύσιμα) κατά την τουριστική περίοδο					
Επιβάρυνση στις δημόσιες υπηρεσίες (νοσοκομεία, μεταφορές, κτλ.) κατά τις περιόδους αιχμής					
Αλλοίωση της καθημερινής ζωής και της τοπικής κουλτούρας εξαιτίας της υπερβολικής παρουσίας τουριστών					

Οι ευκαιρίες εργασίας επικεντρώνονται μόνο σε συγκεκριμένους τομείς (π.χ., τουρισμό, εστίαση)					
Αύξηση στις τιμές αγαθών και υπηρεσιών λόγω του τουρισμού					
Κοινωνική δυσανεμία λόγω υπερβολικού αριθμού τουριστών					
Υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος του νησιού (π.χ., υποβάθμιση τοπίων, μόλυνση παράλιων, καταστροφή φυσικών πόρων)					
Εκτός σχεδίου δόμηση					

4. Πιστεύετε ότι η Σαντορίνη θα παραμείνει δημοφιλής προορισμός εάν το φαινόμενο δεν αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά; (Constantoglou and Klothaki, 2021)

Ομάδα Β

5. Υπάρχουν πολιτικές αντιμετώπισης των προβλημάτων που δημιουργεί ο «υπερτουρισμός» στη Σαντορίνη; (Atzori, 2020; Koens, Postma and Papp, 2018)
6. Αξιολογήστε τη σπουδαιότητα των παρακάτω πιθανών λύσεων και πολιτικών αντιμετώπισης των επιπτώσεων του «υπερτουρισμού» στο νησί σε κλίμακα 1 έως 5. (Butler and Dodds, 2022; Atzori, 2020; Medway, Warnaby and Dharni, 2010; Katsigianni and Delladetsima, 2014)

Πολιτικές αντιμετώπισης / Μέτρα	Αξιολόγηση πολιτικών αντιμετώπισης				
	1 (ελάχιστη σπουδαιότητα)	2	3	4	5 (μέγιστη σπουδαιότητα)

Όρια στον αριθμό των τουριστών (π.χ., μέσω επιβολής εισιτηρίων και φόρων)					
Τεχνολογικές λύσεις (π.χ., τοποθέτηση αισθητήρων σε δημοφιλή τουριστικά σημεία για την παρακολούθηση της κυκλοφορίας του κόσμου, εφαρμογές πληροφόρησης σε πραγματικό χρόνο για την κίνηση στα πιο δημοφιλή σημεία, ηλεκτρονικές κρατήσεις κτλ.)					
Στρατηγική demarketing (π.χ., μείωση της διαφήμισης των πιο επισκέψιμων τοποθεσιών και προώθηση εναλλακτικών τοποθεσιών)					
Βελτίωση των υποδομών (δρόμοι, επεκτάσεις λιμανιών/αεροδρομίων κτλ.)					
Εφαρμογή μέτρων ασφαλείας (κάμερες ασφαλείας σε πολυσύχναστα μέρη, πλάνα εκκένωσης σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης κτλ.)					
Διαμόρφωση πολιτικών χωροταξίας (καθορισμός περιοχών για τουριστική, εμπορική ή οικιστική χρήση για την αποφυγή υπερσυγκέντρωσης τουριστών σε ευαίσθητες περιοχές κτλ.)					

7. Ποια άλλα μέτρα θα θέλατε να δείτε να εφαρμόζονται (π.χ. περιορισμός AirBnB); Τι μπορεί να συνεισφέρει ο τομέας σας σε αυτό; (Kuenen, 2022)
8. Υπάρχει συνεργασία του φορέα σας με άλλους εμπλεκόμενους φορείς (π.χ. τουριστικές επιχειρήσεις, οργανισμούς προστασίας περιβάλλοντος) για την αντιμετώπιση του προβλήματος; (Briguglio and Avellino, 2021)
9. Εμπλέκεται η τοπική κοινωνία στη λήψη αποφάσεων για τη διαχείριση του τουρισμού; (Butler and Dodds, 2022)
10. Ποιες είναι οι σκέψεις σας για το μέλλον της Σαντορίνης, και ποιες προτάσεις θα κάνατε για τη διατήρηση της τοπικής ταυτότητας και των φυσικών πόρων του νησιού; (Lichrou, O' Malley and Patterson, 2010; Koens, Postma and Papp, 2018; Kuenen, 2022)

5.3 ΔΕΙΓΜΑ ΤΩΝ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ

Για να διασφαλιστεί η όσο το δυνατόν μεγαλύτερη αξιοπιστία στα αποτελέσματα της έρευνας, θεωρήθηκε απαραίτητο οι συμμετέχοντες να είναι επαγγελματίες, στελέχη της τοπικής αυτοδιοίκησης κλπ., που διαθέτουν πλήρη επίγνωση του κρίσιμου αυτού ζητήματος του «υπερτουρισμού». Έτσι, το έντυπο με τις ερωτήσεις της έρευνας διανεμήθηκε σε 19 εμπλεκόμενους φορείς οι οποίοι περιλάμβαναν τόσο δημόσιους όσο και ιδιωτικούς οργανισμούς και επιχειρήσεις. Από τον Δήμο Θήρας, το έντυπο διανεμήθηκε στην Πρόεδρο Δημοτικού Συμβουλίου και Τουριστικής Επιτροπής, στο Δημοτικό Λιμενικό Ταμείο Θήρας και στη Γεωθήρα Μ.Α.Ε. Επίσης, διανεμήθηκε στην Περιφερειακή Υπηρεσία Τουρισμού Κυκλάδων. Επιπλέον, στην Ένωση Ξενοδόχων Σαντορίνης, στο Σωματείο Επαγγελματιών Ξεναγών Κρήτης & Σαντορίνης, στον Δημοτικό Αθλητικό Πολιτιστικό Περιβαλλοντικό Οργανισμό Σαντορίνης (Δ.Α.Π.Π.Ο.Σ.), στο Επιμελητήριο Κυκλάδων, στο Λιμεναρχείο Θήρας, στην Τοπική Επιτροπή Θήρας της ΕΛΛΕΤ, στην εταιρεία κρουαζιέρας “Celestyal Cruises”, στο Σωματείο Τουριστικών Καταλυμάτων «Η Ατλαντίδα», στην Ένωση Συνεταιρισμών Θηραϊκών Προϊόντων “SantoWines”, στο Οινοποιείο Γαβαλά, στο Οινοποιείο Αρτέμης Καραμολέγκος, στο Ταξιδιωτικό Γραφείο “Santorini Golden Tours”, στον Εμποροεπαγγελματικό Σύλλογο Σαντορίνης, στην Ένωση Λεμβούχων Σαντορίνης και στο Ξενοδοχείο “White Concept Caves Santorini”.

Η διαδικασία της έρευνας πραγματοποιήθηκε το διάστημα από 15/10/2024 έως 30/11/2024. Από τους συνολικά 19 εμπλεκόμενους φορείς, δύο (2) αρνήθηκαν να

συμμετάσχουν στην έρευνα λόγω φόρτου εργασίας, ενώ τέσσερις (4), παρότι έδειξαν σχετική προθυμία να συμμετάσχουν στην έρευνα, εν τέλει δεν τα κατάφεραν. Ωστόσο, όσον αφορά στους υπόλοιπους 13 φορείς, παρατηρήθηκε αξιοσημείωτη ανταπόκριση και έντονο ενδιαφέρον, ιδιαίτερα από τους τοπικούς φορείς της Σαντορίνης που δραστηριοποιούνται αποκλειστικά στο νησί (Τοπικά Σωματεία, Σύλλογοι, Συνεταιρισμοί, κλπ.). Αντίθετα, παρουσιάστηκε μεγαλύτερη δυσκολία στην προσέγγιση των κεντρικών φορέων όπως ο Δήμος Θήρας, το Επιμελητήριο Κυκλάδων κλπ.

Πίνακας 4: Συμμετέχοντες στην έρευνα

Φορέας	Θέση στο Φορέα
Σωματείο Ξεναγών Κρήτης & Σαντορίνης	Ξεναγός
Επιμελητήριο Κυκλάδων	Υπεύθυνος Αναπτυξιακών Προγραμμάτων & Υποστήριξης Επιχειρήσεων
Ένωση Ξενοδόχων Σαντορίνης	Πρόεδρος
Ένωση Συνεταιρισμών Θηραϊκών Προϊόντων “Santo Wines”	Υπεύθυνη Μάρκετινγκ
Ταξιδιωτικό Πρακτορείο “Santorini Golden Tours”	Ιδιοκτήτρια
Οινοποιεία Γαβαλά “Gavalas Winery”	Ιδιοκτήτης
Περιφερειακή Υπηρεσία Τουρισμού Κυκλάδων	Προϊστάμενος
Δήμος Θήρας	Πρόεδρος Δημοτικού Συμβουλίου & Τουριστικής Επιτροπής Δήμου Θήρας
Σωματείο Τουριστικών Καταλυμάτων «Η Ατλαντίδα»	Πρόεδρος
Οινοποιείο Αρτέμης Καραμολέγκος	Οινολόγος
Εμποροεπαγγελματικός Σύλλογος Σαντορίνης	Πρόεδρος
Ξενοδοχείο “White Concept Caves Santorini”	Υπάλληλος Εξυπηρέτησης Πελατών (εκ μέρους του Ιδιοκτήτη)
Ελληνική Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτισμού – ΕΛΛΕΤ – Τοπική Επιτροπή Θήρας	Πρόεδρος & Ιδρυτικό Μέλος της Τοπικής Επιτροπής της Θήρας

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

5.4 ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Κατά την διαδικασία της παρούσας έρευνας, προέκυψαν ορισμένες αδυναμίες που επηρέασαν την εμβάθυνση και την πληρότητα των συμπερασμάτων. Πρώτον, με το πέρας της έρευνας διαπιστώθηκε απουσία συμμετοχής από ορισμένους εμπλεκόμενους φορείς, οι οποίοι δεν ανταποκρίθηκαν στις προσπάθειες επικοινωνίας που έγιναν. Η έλλειψη ανταπόκρισης αυτών των φορέων οδήγησε στην απώλεια πολύτιμων δεδομένων που θα μπορούσαν να ενισχύσουν τη συνολική ανάλυση και να προσφέρουν περισσότερη ποικιλία και βάθος στις απαντήσεις. Αυτή η αδυναμία αναδεικνύει την πρόκληση της συνεργασίας σε ερευνητικά πλαίσια που απαιτούν τη συμμετοχή πολλών και διαφορετικών παραγόντων.

Δεύτερον, παρότι υπήρξε τηλεφωνική συζήτηση περί του θέματος και των ερωτήσεων των συνεντεύξεων, όλοι οι φορείς που συμμετείχαν στην έρευνα επέλεξαν να απαντήσουν γραπτώς, γεγονός που περιορίσε τη δυνατότητα για αλληλεπίδραση κατά τη φάση της συλλογής δεδομένων. Η απουσία διαδραστικότητας περιορίσε τη δυνατότητα να υποβληθούν διευκρινιστικές ερωτήσεις ή να διερευνηθούν βαθύτερα ορισμένα θέματα που ανέκυπταν από τις απαντήσεις τους. Οι γραπτές απαντήσεις, αν και πολύτιμες, δεν αντικαθιστούν τη δυναμική μιας εξ' ολοκλήρου άμεσης συνομιλίας ή συνέντευξης, όπου θα μπορούσε να αναπτυχθεί ένας πιο ουσιαστικός και ολοκληρωμένος διάλογος.

6. ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ: «ΥΠΕΡΤΟΥΡΙΣΜΟΣ» ΣΤΗ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗ

6.1 ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΥ

Η Σαντορίνη (ή Θήρα) είναι ένα διάσημο ελληνικό ηφαιστειακό νησί, που ανήκει στο αρχιπέλαγος των Κυκλάδων και βρίσκεται νότια του Αιγαίου Πελάγους. Είναι γνωστή για τις εκπληκτικές θέες, τα εντυπωσιακά ηλιοβασιλέματα, τις ηφαιστειακές παραλίες, τα εμβληματικά λευκά σπίτια με τις μπλε κυκλικές στέγες που βρίσκονται στις κορυφές των γκρεμών, τους αρχαιολογικούς χώρους, τις εκκλησίες και τα παραδοσιακά γαστρονομικά προϊόντα της. Η Σαντορίνη θεωρείται συχνά ο τέλειος προορισμός για μια ρομαντική απόδραση γι' αυτό και το νησί έχει τη φήμη του «γαμήλιου προορισμού» για ζευγάρια από όλο τον κόσμο. Εκτιμάται ότι πάνω από 500 τελετές λαμβάνουν χώρα κάθε χρόνο στο νησί (Greek National Tourism Organisation, 2024; Lonely Planet, 2024; Municipality of Thira, 2022). Αποτελεί νησιωτικό σύμπλεγμα μαζί με τα νησιά Θηρασιά (9 τ.χλμ.) και Ασπρονήσι, με σχήμα ημισέληνου. Στο μέσο της δυτικής ακτής σχηματίζεται η Καλντέρα, μια τεράστια λεκάνη που σχηματίστηκε από την έκρηξη του ηφαιστείου της Σαντορίνης, η οποία βύθισε τμήμα της ξηράς. Εκεί βρίσκονται τα νησάκια Νέα και Παλαιά Καμένη που έχουν σχηματιστεί από λάβα (ΙΝΣΕΤΕ, 2021). Η γεωλογία της Σαντορίνης είναι ποικίλη και πλούσια. Το Όρος του Προφήτη Ηλία φτάνει περίπου τα 560 μέτρα υψόμετρο. Η Σαντορίνη είναι μία από τις ξηρότερες περιοχές του Αιγαίου Πελάγους, επειδή οι υπόγειες πηγές και οι βροχοπτώσεις είναι περιορισμένες. Το κλίμα είναι ήπιο και οι θερμοκρασίες είναι αρκετά υψηλές το χειμώνα σε σύγκριση με τη μέση θερμοκρασία της Ελλάδας, ενώ το καλοκαίρι η ζέστη μετριάζει τους ισχυρούς ανέμους (Moltsa and Papanota, 2020).

Εικόνα 2: Η θέση της Σαντορίνης στην Ελλάδα

Πηγή: www.greekferies.gr

Εικόνα 3: Χάρτης της Σαντορίνης

Πηγή: www.depositphotos.com

Τα τελευταία χρόνια, η Σαντορίνη έχει γίνει ένα υπερβολικά επισκεπτόμενο μέρος, και έχει έρθει αντιμέτωπη με το πρόβλημα του «υπερτουρισμού». Ωστόσο, γίνεται υπέρβαση της φέρουσας ικανότητας του νησιού ιδιαίτερα κατά τις περιόδους αιχμής,

κυρίως από το 2016 και μετά, όπως υποδεικνύουν, οι δείκτες τουριστικής πίεσης σύμφωνα με τη μελέτη καταγραφής κοινωνικών, οικονομικών και περιβαλλοντικών δεδομένων για τον υπολογισμό της φέρουσας ικανότητας του Δ. Θήρας (Βουλέλλης, ΕΛΛΕΤ & ΣΠΕ, 2021) και άλλα στατιστικά δεδομένα. Είναι ένα μικρό νησί με μεγάλους αριθμούς τουριστών αναλογικά, ιδίως το καλοκαίρι. Κάθε χρόνο παρατηρείται αύξηση στα καταλύματα για τους τουρίστες, η οποία υπερβαίνει την χωρητικότητα των υποδομών και των πόρων, ενώ ο περιβάλλοντας χώρος και η φυσική ομορφιά του νησιού βρίσκονται σε κίνδυνο. Η εκμετάλλευση των φυσικών πόρων, η κυκλοφοριακή συμφόρηση, ο συνωστισμός στις εισόδους και εξόδους του νησιού, τα μεγάλα πλήθη κρουαζιερόπλοιων και οι τόνοι απορριμμάτων ρυπαίνουν το περιβάλλον, δυσκολεύουν την καθημερινή ζωή των κατοίκων και καταστρέφουν την τουριστική εμπειρία των επισκεπτών (Constantoglou and Klothaki, 2021). Αντιμετωπίζει σοβαρές προκλήσεις που αφορούν την διατήρηση της ισορροπίας μεταξύ της περαιτέρω τουριστικής ανάπτυξης, της διαφύλαξης του μοναδικού της χαρακτήρα, του τοπίου και της αυθεντικότητάς της που αποτελούν και τα βασικά ανταγωνιστικά της πλεονεκτήματα (ΙΝΣΕΤΕ, 2021).

6.2 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ – ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Το νησί της Σαντορίνης έχει έκταση 76 τ.χλμ. και σύμφωνα με την απογραφή του 2021 ο Δήμος Θήρας έχει 15.480 κατοίκους (πυκνότητα περίπου 203 κατοίκους ανά τ.χλμ.) ενώ παράλληλα, η εποχική αύξηση του πληθυσμού κατά την τουριστική περίοδο από εποχικούς εργαζομένους και τουρίστες, οδηγεί σε υπερκορεσμό των τοπικών υποδομών και επιπρόσθετες πιέσεις στους πόρους του νησιού (ΕΛΣΤΑΤ, 2023). Ο τουρισμός είναι ο κύριος μοχλός της οικονομίας της Σαντορίνης, συνεισφέροντας το μεγαλύτερο ποσοστό στο ΑΕΠ του νησιού. Το νησί διαθέτει 60.000 κλίνες (12.500 ξενοδοχειακά καταλύματα, 23.000 ενοικιαζόμενα δωμάτια & διαμερίσματα και 23.000 παραθεριστικές κατοικίες) (Σπιλάνης, 2018). Το τουριστικό προϊόν περιλαμβάνει πέραν των ξενοδοχειακών μονάδων και καταλυμάτων που προαναφέρθηκαν, εστιατόρια, μεταφορές και υπηρεσίες αναψυχής, ενώ σημαντικό μέρος του ΑΕΠ του νησιού προέρχεται από τον υψηλό μέσο όρο δαπανών ανά επισκέπτη. Η αύξηση αυτή οφείλεται κυρίως στον χαρακτήρα πολυτελείας που έχει αποκτήσει ο προορισμός, εστιάζοντας σε πακέτα διακοπών υψηλής ποιότητας και αποκλειστικές υπηρεσίες. Έτσι σύμφωνα με την ΕΛΣΤΑΤ, το εισόδημα των νοικοκυριών στο νησί παραμένει αυξημένο συγκριτικά με άλλες περιοχές, ενώ τα έξοδα διαβίωσης είναι επίσης υψηλά, λόγω της αυξημένης ζήτησης και των εισαγωγών αγαθών από την υπόλοιπη Ελλάδα.

Ο τομέας των υπηρεσιών με ποσοστό που υπερβαίνει το 70% κυριαρχεί στην αγορά εργασίας της Σαντορίνης που χαρακτηρίζεται από έντονη εποχικότητα, με τον τουρισμό και την εστίαση να απορροφούν την πλειοψηφία των εργαζομένων. Οι μισθοί στα εποχιακά επαγγέλματα είναι υψηλότεροι από τον μέσο όρο λόγω των αυξημένων απαιτήσεων και του σύντομου χρονικού διαστήματος που διαρκεί η τουριστική περίοδος. Οι ανάγκες για εργατικό δυναμικό καλύπτονται σε μεγάλο βαθμό από εργαζόμενους από άλλες περιοχές της Ελλάδας ή και από το εξωτερικό, ειδικά για την τουριστική περίοδο που φτάνει στο απόγειό της τους καλοκαιρινούς μήνες (ΕΛΣΤΑΤ, 2024α; ΕΛΣΤΑΤ, 2024β; ΙΝΣΕΤΕ, 2021). Αναφορικά με την επίδραση του Airbnb και του «υπερτουρισμού» στη στέγαση των μόνιμων κατοίκων της Σαντορίνης, η κατάσταση έχει επιδεινωθεί, όπως και σε άλλες δημοφιλείς τουριστικές περιοχές της Ελλάδας. Οι βραχυχρόνιες μισθώσεις έχουν ενισχύσει την έλλειψη διαθέσιμων ακινήτων για τους κατοίκους, ανεβάζοντας δραστικά τις τιμές των ενοικίων και καθιστώντας τα δύσκολα προσιτά για τους εργαζόμενους και τις τοπικές οικογένειες (American Hellenic News, 2024). Επιπλέον, σε πρόσφατα στοιχεία, οι Κυκλάδες (με τη Σαντορίνη να είναι από τις πιο χαρακτηριστικές περιπτώσεις) παρουσιάζουν ποσοστά υψηλότερα από τον μέσο όρο της χώρας για τα ακίνητα που διατίθενται για βραχυχρόνιες μισθώσεις, γεγονός που έχει αυξήσει τις τιμές και περιορίσει τα διαθέσιμα σπίτια για μακροχρόνια μίσθωση (Οικονομικός Ταχυδρόμος, 2023).

6.3 ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΦΙΞΕΩΝ – ΔΡΟΜΟΛΟΓΙΑ ΚΡΟΥΑΖΙΕΡΟΠΛΟΙΩΝ

Η Σαντορίνη τα τελευταία χρόνια, από το 2014 και μετά, δέχεται περίπου 1,3 εκατομμύρια αφίξεις ετησίως, αεροπορικώς και ακτοπολοϊκώς, που πραγματοποιούν περισσότερες από 5 εκ. διανυκτερεύσεις, έναντι των 750.000 αφίξεων με 3,3 εκ. διανυκτερεύσεις το 2012. Σε αυτές θα πρέπει να προστεθούν και οι ημερήσιοι επισκέπτες κρουαζιέρας που κυμαίνονται από 650.000 μέχρι 850.000 ανάλογα με τη χρονιά, που μπορεί να αυξάνουν την ημερήσια πίεση κατά 10.000 ή και περισσότερα άτομα τις ημέρες αιχμής. Με βάση τα παραπάνω το νησί καλείται να εξυπηρετήσει μέχρι και 85.000 άτομα ημερησίως, δηλαδή μια πυκνότητα 1.118 ατόμων ανά τ/χ. που είναι υψηλότερη από αυτή της Αττικής, ενώ αυτός ο μέγιστος αριθμός ατόμων δεν αφορά κάποιες ελάχιστες ημέρες το χρόνο αλλά τουλάχιστον 30-45, αφού το νησί λειτουργεί με πληρότητα άνω του 90% για 120 ημέρες (Σπιλάνης, 2018). Το νησί φιλοξένησε περίπου 2 εκατομμύρια διεθνείς τουρίστες το 2018. Σύμφωνα με την Statista (2022), ο αριθμός των διεθνών αφίξεων με αεροπλάνο στη Σαντορίνη μειώθηκε στις 380.000 το 2020, λόγω της επίδρασης της πανδημίας COVID-19, σε σύγκριση με τον υψηλότερο αριθμό με 520.000 πτήσεις το

2019. Στη συνέχεια, ο αριθμός των διεθνών αφίξεων με αεροπλάνο στη Σαντορίνη αυξήθηκε ξανά μέχρι που έφτασε περίπου τις 472.000 το 2021.

Σε επίπεδο κρουαζιέρας, η Σαντορίνη το 2018 έλαβε 474 αφίξεις κρουαζιέρας με 749.286 επιβάτες, ενώ είχε 592 αφίξεις κρουαζιέρας το 2019 με 980.771 επιβάτες, καθιστώντας το, τον δεύτερο προορισμό της Ελλάδας μετά τον Πειραιά που είναι το μεγαλύτερο λιμάνι της χώρας. Πράγματι, αυτός ο αριθμός είναι τεράστιος σε σύγκριση με το μέγεθος του νησιού και τον πληθυσμό του (Papadopoulos, 2020). Ως ένας από τους πιο δημοφιλείς προορισμούς για κρουαζιέρα, οργανώνει μέσω του Δημοτικού Λιμενικού Ταμείου Θήρας, αναλυτικό πλάνο για τις αφίξεις και αναχωρήσεις των πλοίων κατά τη διάρκεια της τουριστικής περιόδου. Σύμφωνα λοιπόν με το Δημοτικό Λιμενικό Ταμείο Θήρας, αρκετά κρουαζιερόπλοια, όπως π.χ. το Celestyal Discovery, το Island Princess, το Silver Spirit κλπ., πραγματοποιούν πολλαπλές αφίξεις κάθε μήνα, φιλοξενώντας χιλιάδες επιβάτες, τα οποία καταφθάνουν κατά κύριο λόγο πρωί (περίπου στις 07:00-08:30) και αναχωρούν το βράδυ (έως και τις 20:00). Για παράδειγμα, μόνο την πρώτη εβδομάδα του Νοεμβρίου 2024, επισκέφθηκαν το νησί κρουαζιερόπλοια με συνολικά πάνω από 5.500 επιβάτες (Δημοτικό Λιμενικό Ταμείο Θήρας, 2024). Για να διαχειριστεί τις μεγάλες ροές τουριστών, το νησί έχει θέσει στους 8.000 ημερήσιο όριο επισκεπτών από κρουαζιερόπλοια, το οποίο πρόσφατα αυξήθηκε στους 9.800 το οποίο θα είναι και το όριο για το έτος 2025. Η συγκεκριμένη αλλαγή βέβαια, κρίνεται απορίας άξια καθότι το όριο των 8.000 παράλληλων επισκεπτών που είχε τεθεί ήταν αποτέλεσμα μελέτης του Πανεπιστημίου Αιγαίου σε συμφωνία με τις εταιρείες της κρουαζιέρας προκειμένου να μην υπάρχουν φαινόμενα συνωστισμού (Καπότου, 2024).

Ωστόσο, η Σαντορίνη λαμβάνει οικονομικά οφέλη από τον τουρισμό. Ο τουρισμός είναι σημαντικός για το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού της Σαντορίνης. Διαμαρτυρίες ή κοινωνικές αντιδράσεις σχετικά με την οικονομική κατάσταση της Σαντορίνης, δεν ακούγονται σχεδόν ποτέ (Prabowo, 2022).

7. ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ - ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΜΕ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ - ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΑ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

7.1 ΠΟΙΕΣ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΤΩΝ ΤΟΠΙΚΩΝ ΕΜΠΛΕΚΟΜΕΝΩΝ ΦΟΡΕΩΝ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟΝ «ΥΠΕΡΤΟΥΡΙΣΜΟ» ΚΑΙ ΤΙΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥ ΣΤΗ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗ;

Η ανάλυση των απαντήσεων αποκαλύπτει σημαντικές ομοιότητες αλλά και διαφορές στις απόψεις των ερωτώμενων. Οι ερωτώμενοι διαχωρίζονται σε δύο κατηγορίες, όπως προέκυψε από την έρευνα. Από τη μία πλευρά, υπάρχουν εκείνοι που θεωρούν ότι το φαινόμενο του «υπερτουρισμού» είναι υπαρκτό στη Σαντορίνη [ερ. 1, 2, 4, 7, 8, 10, 12 & 13]. Τα επιχειρήματά τους επικεντρώνονται κυρίως στην πίεση που ασκείται στις υποδομές, στην αλλοίωση του περιβάλλοντος και στη δυσκολία διαχείρισης του μεγάλου όγκου επισκεπτών. Από την άλλη πλευρά, κάποιες συλλογικότητες του νησιού [ερ. 3 & 11] απορρίπτουν την ιδέα της ύπαρξης «υπερτουρισμού» στο νησί, υποστηρίζοντας ότι αυτό που παρατηρείται ονομάζεται σωστότερα «σημειακός συνωστισμός» με χωροχρονικό χαρακτήρα, λόγω της κακής διαχείρισης της κρουαζιέρας και της ανεπάρκειας των υποδομών. Ειδικότερα, οι πρώτοι υποστηρίζουν ότι το φαινόμενο έχει συστηματικές επιπτώσεις, τόσο περιβαλλοντικές όσο και κοινωνικές, ενώ οι δεύτεροι το αντιμετωπίζουν ως παροδικό πρόβλημα που μπορεί να επιλυθεί με βελτιώσεις στις υποδομές. Χαρακτηριστικά ο **ερωτώμενος 3** αναφέρει...

... 'δεν πιστεύω προσωπικά, και δεν πιστεύουμε παράλληλα συλλογικά ως Ένωση, ότι στο νησί μας υπάρχει αυτό που δυστυχώς αποκαλείται «υπερτουρισμός», χαρακτηρισμός μάλιστα που θεωρούμε ότι έχει προκαλέσει και συνεχίζει να προκαλεί ανυπολόγιστη ζημιά, καταστρέφοντας κυριολεκτικά αυτό που έχει χτίσει με συνέπεια και κόπο το νησί μας τις τελευταίες δεκαετίες, κι αυτό δεν αφορά μόνο τις επενδύσεις στον τουρισμό που είναι υψηλού επιπέδου, αλλά την ίδια του την κοινωνία. Μας μειώνει κι ευτελίζει ως κοινωνία ο χαρακτηρισμός και η κατηγορία ότι στη Σαντορίνη υπάρχει «υπερτουρισμός»'... '«υπερτουρισμός» δεν είναι ο συνωστισμός σε συγκεκριμένα σημεία και συγκεκριμένες στιγμές, που συμβαίνει λόγω κακή διαχείρισης!'.

Υπάρχει επίσης διαφοροποίηση στον τρόπο με τον οποίο οι ερωτώμενοι περιγράφουν το πρόβλημα. Ορισμένοι, δίνουν συγκεκριμένα παραδείγματα [ερ. 2, 3, 5 & 7]. Για παράδειγμα, ο **ερωτώμενος 5** αναφέρεται στις πολύωρες αναμονές στο τελεφερίκ (2-3 ώρες), υποδεικνύοντας ότι πρόκειται για πρόβλημα που συνδέεται με την ανεπάρκεια των υποδομών. Ο **ερωτώμενος 3** αναφέρεται στις πεπαλαιωμένες λιμενικές υποδομές και στη δυσκολία διαχείρισης της κρουαζιέρας. Άλλοι ερωτώμενοι, δίνουν

μεγαλύτερη έμφαση στις περιβαλλοντικές συνέπειες, περιγράφοντας τον «υπερτουρισμό» ως έναν σοβαρό παράγοντα καταστροφής των φυσικών πόρων [ερ. 1 & 12]. Ο **ερωτώμενος 12** αναφέρει επιπρόσθετα ότι ο «υπερτουρισμός» αλλοιώνει την αυθεντικότητα του τόπου και επηρεάζει αρνητικά την εμπειρία των επισκεπτών.

Όσον αφορά στις συνέπειες του φαινομένου στο νησί, οι απαντήσεις αναδεικνύουν αρχικά την αυξανόμενη πίεση στο οικοσύστημα της Σαντορίνης. Ο **ερωτώμενος 4** εστιάζει στην απώλεια καλλιεργήσιμης γης εξαιτίας της αυξημένης δόμησης, ενώ οι **ερωτώμενοι 6 & 13** επισημαίνουν τη μείωση των αμπελώνων και γενικότερα τη συρρίκνωση της αγροτικής και παραγωγικής γης, γεγονός που αντικατοπτρίζει την υποχώρηση του πρωτογενούς τομέα λόγω της υπερβολικής τουριστικής ανάπτυξης. Παράλληλα, ο **ερωτώμενος 12** αναφέρεται γενικότερα σε περιβαλλοντική καταστροφή και ο **ερωτώμενος 8** τονίζει πως οι αρνητικές επιπτώσεις που δημιουργούνται έχουν να κάνουν με τον κυκλοφοριακό φόρτο, την παροχή ρεύματος του ΔΕΔΔΗΕ, τον αυξημένο όγκο απορριμμάτων κλπ. Η αυξημένη τουριστική κίνηση ενισχύει την οικονομική δραστηριότητα, αλλά προκαλεί σοβαρά προβλήματα στη φυσική κληρονομιά του νησιού, το οποίο αποτελεί τον κύριο πόλο έλξης των επισκεπτών. Ειδικά στη Σαντορίνη, όπου η φυσική ομορφιά και οι παραδοσιακές καλλιέργειες συνδέονται άμεσα με την τουριστική της ταυτότητα, αυτές οι επιπτώσεις απειλούν τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητά της.

Οι κοινωνικές επιπτώσεις του «υπερτουρισμού» είναι εκτεταμένες, όπως προκύπτει από τις απαντήσεις των εμπλεκόμενων φορέων. Οι [ερ. 6, 8 & 13] υπογραμμίζουν τις δυσκολίες στη στέγαση των εργαζομένων και τις κοινωνικές εντάσεις που δημιουργούνται από την υπερφόρτωση των υποδομών. Ο **ερωτώμενος 8** αναφέρεται στη «ταχύτητα ζωής» που γίνεται εξοντωτική, επηρεάζοντας αρνητικά τον οικογενειακό βίο και τις σχέσεις των κατοίκων. Ένα άλλο βασικό ζήτημα είναι η απώλεια της τοπικής αυθεντικότητας, καθώς η εμπορευματοποίηση του τουρισμού στρέφει το νησί προς ένα mainstream τουριστικό προϊόν, αφήνοντας πίσω τις παραδοσιακές δραστηριότητες όπως η γεωργία, η χειροτεχνία, και άλλες πολιτιστικές εκφάνσεις [ερ. 4 & 12]. Χαρακτηριστικά ο **ερωτώμενος 4** αναφέρει...

... 'μείωση της αυθεντικότητας στον βωμό του mainstream, προς εξυπηρέτηση του τεράστιου όγκου επισκεπτών, μείωση των παραδοσιακών δραστηριοτήτων (καλλιέργεια, παραγωγή, μεταποίηση, χειροτεχνίες κλπ.) με στροφή στις τουριστικές δραστηριότητες,

εικόνα υπερφόρτωσης αντί γαλήνιας κυκλαδίτικης αισθητικής, δυσκολία εξυπηρέτησης όλων των επισκεπτών, δυσκολία δημιουργίας ομάδας-στόχος επισκεπτών (από δωμάτια ξενοδοχείων των δεκάδων χιλιάδων ευρώ την βραδιά έως επισκέπτες κρουαζιέρας), έντονη καταπόνηση του εργατικού δυναμικού, αδυναμία υποστήριξης στέγασης των εργαζομένων σε επιχειρήσεις και δημόσιους φορείς, υπεραυξημένες τιμές εφ' όλης της ύλης λόγω της υπεραξίας του 'brand name' Σαντορίνη, κίνδυνος εξαφάνισης καλλιέργειών καθώς η γη διαρκώς ανοικοδομείται'.

Όπως λοιπόν προκύπτει, η αυξημένη τουριστική κίνηση δημιουργεί κοινωνικές ανισότητες και εντάσεις, καθώς περιοχές με περιορισμένους πόρους όπως τα μικρά νησιά σαν τη Σαντορίνη, δυσκολεύονται να ανταποκριθούν στις ανάγκες τόσο των κατοίκων όσο και των επισκεπτών. Αυτό υποδεικνύει ότι η Σαντορίνη χρειάζεται καλύτερη διαχείριση για να ισορροπήσει τις ανάγκες των δύο αυτών ομάδων.

Όσον αφορά στην οικονομία του νησιού, ο «υπερτουρισμός» έχει έναν διπλό οικονομικό αντίκτυπο. Από τη μία πλευρά, ενισχύει τα έσοδα για επιχειρήσεις που σχετίζονται με τη φιλοξενία και την εστίαση. Από την άλλη πλευρά, η αύξηση των τιμών και των ενοικίων πλήττει την τοπική κοινότητα, ενώ η στροφή από τον πρωτογενή τομέα προς τον τουρισμό μειώνει τη διαφοροποίηση της τοπικής οικονομίας [ερ. 2, 4 & 6]. Αυτή η υπερβολική εξάρτηση από τον τουρισμό καθιστά την οικονομία του νησιού ευάλωτη σε διακυμάνσεις. Η απώλεια των παραδοσιακών δραστηριοτήτων, όπως η αμπελουργία, όχι μόνο περιορίζει την οικονομική ποικιλομορφία, αλλά και μειώνει τη δυνατότητα του νησιού να προσφέρει μοναδικά, αυθεντικά προϊόντα στους επισκέπτες του.

Ο όρος «υπερτουρισμός» θεωρείται από κάποιους ερωτώμενους προσβλητικός για τη φήμη του νησιού. Ο **ερωτώμενος 3** υποστηρίζει ότι η χρήση του όρου μειώνει την αξία του νησιού και προκαλεί μακροπρόθεσμες συνέπειες, όπως η μείωση των κρατήσεων, ενώ ο **ερωτώμενος 7** συνοψίζει τη γνώμη του σε μια λέξη: «*Δυσφήμιση*». Παρόλα αυτά, ορισμένοι ερωτώμενοι αναγνωρίζουν ότι το νησί έχει ξεπεράσει τη φέρουσα ικανότητά του, γεγονός που δικαιολογεί τη χρήση του όρου [ερ. 8]. Η αρνητική δημοσιότητα, αν και προβληματική, θα μπορούσε να αποτελέσει κίνητρο για τη βελτίωση της κατάστασης και την ενίσχυση της βιωσιμότητας του τουρισμού στη Σαντορίνη.

Ο **ερωτώμενος 6** συνοψίζει στο περίπου τις προαναφερθείσες συνέπειες αναφέροντας...

... 'υπάρχει υπερβολική κίνηση στους δρόμους ειδικά σε ώρες αιχμής, υποβάθμιση της ποιότητας ζωής των ντόπιων/εργαζόμενων, υποβάθμιση της ποιότητας εξυπηρέτησης από τις επιχειρήσεις προς τους επισκέπτες, αύξηση ενοικίων λόγω του ότι τα περισσότερα σπίτια εκμεταλλεύονται τουριστικά, αύξηση δόμησης, μείωση αμπελώνων και πρωτογενούς τομέα γενικότερα'.

7.2 ΠΩΣ ΑΞΙΟΛΟΓΟΥΝ ΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΤΙΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ «ΥΠΕΡΤΟΥΡΙΣΜΟΥ» ΣΤΗ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗ;

Η έρευνα εξέτασε τη σπουδαιότητα διάφορων αρνητικών επιπτώσεων που συνδέονται με την υπερβολική ανάπτυξη του τουρισμού σε ένα νησί, όπως εμφανίζονται στην διεθνή βιβλιογραφία. Οι απαντήσεις ταξινομήθηκαν σε κλίμακα από 1 (ελάχιστη σπουδαιότητα) έως 5 (μέγιστη σπουδαιότητα), και τα αποτελέσματα παρουσιάζουν ενδιαφέρον.

Οι ελλείψεις σε πόρους (τρόφιμα, νερό, καύσιμα κλπ.) κατά την τουριστική περίοδο εκτιμήθηκαν με ποικιλία απόψεων. Οι [ερ. 3, 4 & 8] την αξιολόγησαν ως ελάχιστης σημασίας (1), ενώ οι [ερ. 1 & 12] τη θεωρούν εξαιρετικά σοβαρή (5). Η πλειοψηφία των απαντήσεων συγκεντρώνεται στις ενδιάμεσες τιμές (2 και 3), δείχνοντας ότι πολλοί τη βλέπουν ως μέτριας σημασίας.

Η επιβάρυνση στις δημόσιες υπηρεσίες (νοσοκομεία, μεταφορές, κτλ.) κατά τις περιόδους αιχμής αξιολογήθηκε κυρίως ως σοβαρή. Οι [ερ. 2, 4, 5 & 13] την τοποθέτησαν στη μέγιστη σπουδαιότητα (5), ενώ οι περισσότεροι την βαθμολόγησαν με 4 [ερ. 8, 10, 11, 12]. Υπήρξαν λίγες χαμηλές αξιολογήσεις, με τον ερωτώμενο 3 να της αποδίδει ελάχιστη σημασία (1).

Η αλλοίωση της καθημερινής ζωής και της τοπικής κουλτούρας λόγω της υπερβολικής παρουσίας τουριστών αξιολογήθηκε από τους [ερ. 4, 5, 8, 10 & 12] ως εξαιρετικά σημαντική (5). Αντίθετα, ο ερωτώμενος 3 τη χαρακτήρισε ελάχιστης σημασίας (1), ενώ οι [ερ. 2, 6, 7 & 13] την αξιολόγησαν ως σημαντική αλλά όχι κρίσιμη (4).

Το ζήτημα των ευκαιριών εργασίας για το αν επικεντρώνονται μόνο σε συγκεκριμένους τομείς (π.χ., τουρισμό, εστίαση), συγκεντρώσε υψηλές αξιολογήσεις. Οι [ερ. 4, 5 & 10] το τοποθέτησαν στη μέγιστη σπουδαιότητα (5), ενώ οι [ερ. 2, 3 & 11] του έδωσαν χαμηλότερη βαθμολογία (2). Η πλειοψηφία κατέγραψε μέτρια σπουδαιότητα (3 ή 4) [ερ. 7, 8, 12, 1, 6, 9 & 13].

Οι αυξήσεις στις τιμές αγαθών και υπηρεσιών λόγω του υπερβολικού τουρισμού αναδείχθηκαν ως μείζον ζήτημα, με τους [ερ. 4, 5, 8, 9 & 12] να αποδίδουν μέγιστη σπουδαιότητα (5). Μόνο οι **ερωτώμενοι 3 & 11** έδωσαν χαμηλή βαθμολογία (2), ενώ οι υπόλοιποι κινήθηκαν στα ενδιάμεσα επίπεδα.

Η κοινωνική δυσaráσκεια λόγω του υπερβολικού αριθμού τουριστών αποτέλεσε επίσης σημαντικό ζήτημα. Οι [ερ. 5, 6, 10 & 12] την αξιολόγησαν ως εξαιρετικά σοβαρή (5), ενώ οι [ερ. 1, 2, 7, 8 & 13] ως σοβαρή (4). Υπήρξαν λίγες χαμηλές αξιολογήσεις, κυρίως από τους **ερωτώμενους 3, 9 & 11**.

Η υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος του νησιού (π.χ., υποβάθμιση τοπίων, μόλυνση παραλιών, καταστροφή φυσικών πόρων), αξιολογήθηκε ως το σοβαρότερο πρόβλημα. Οι περισσότεροι ερωτώμενοι την τοποθέτησαν στη μέγιστη σπουδαιότητα (5) [ερ. 1, 2, 4, 5, 8, 10, 12 & 13], ενώ μόνο οι **ερωτώμενοι 3 & 11** τη βαθμολόγησαν με τις χαμηλότερες τιμές (1 και 2, αντίστοιχα).

Η εκτός σχεδίου δόμηση συγκέντρωσε επίσης υψηλές αξιολογήσεις. Οι [ερ. 4, 5, 6, 8, 12 & 13] την χαρακτήρισαν ως εξαιρετικά σημαντική (5), ενώ οι [ερ. 2, 3, 7 & 10] την αξιολόγησαν με 4. Μόνο ο **ερωτώμενος 11** της έδωσε χαμηλή βαθμολογία (2).

Για την απλοποίηση των δεδομένων σε μια ενιαία τιμή, κρίθηκε βοηθητικός ο υπολογισμός της μέσης τιμής για κάθε αρνητική επίπτωση, που αντικατοπτρίζει τη μέση σπουδαιότητα κάθε επίπτωσης. Οι μέσες τιμές προκύπτουν ως εξής:

Ελλείψεις σε πόρους: 2,69

Επιβάρυνση στις δημόσιες υπηρεσίες: 3,77

Αλλοίωση της καθημερινής ζωής και της τοπικής κουλτούρας: 3,85

Οι ευκαιρίες εργασίας επικεντρώνονται μόνο σε συγκεκριμένους τομείς: 3,54

Αύξηση στις τιμές αγαθών και υπηρεσιών: 3,77

Κοινωνική δυσaráσκεια: 3,69

Υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος: 4,08

Εκτός σχεδίου δόμηση: 4,15

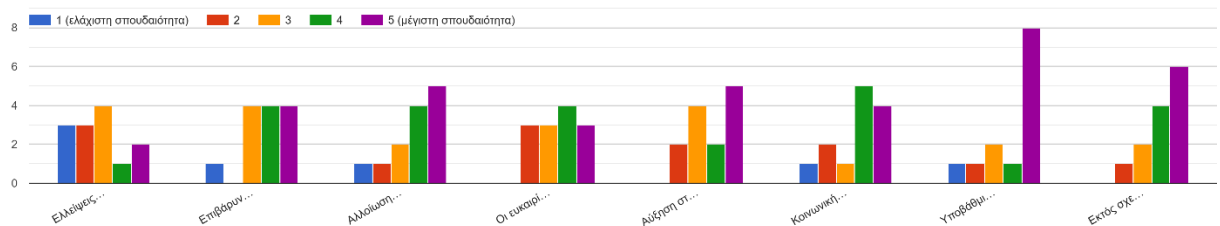
Σύμφωνα με τα παραπάνω, η εκτός σχεδίου δόμηση, η υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος και η αλλοίωση της τοπικής κουλτούρας αναδεικνύονται ως τα

σοβαρότερα προβλήματα, με την επιβάρυνση στις δημόσιες υπηρεσίες και την αύξηση στις τιμές των αγαθών και υπηρεσιών να ακολουθούν ως επίσης αρκετά σημαντικά. Επιπλέον, υπάρχουν διαφοροποιήσεις στην αξιολόγηση των ελλείψεων πόρων και της κοινωνικής δυσaráσκειας, υποδεικνύοντας ότι οι εμπειρίες των ερωτώμενων ποικίλλουν. Σίγουρα, η τοπική αυτοδιοίκηση θα πρέπει να επικεντρωθεί σε μέτρα προστασίας του περιβάλλοντος, διατήρησης της πολιτιστικής ταυτότητας και διαχείρισης των αυξήσεων στις τιμές, με στόχο τη διατήρηση της βιωσιμότητας του τουρισμού στο νησί.

Η παρακάτω γραφική παράσταση παρουσιάζει την κατανομή των απαντήσεων για κάθε κατηγορία αρνητικής επίπτωσης του τουρισμού, όπως αξιολογήθηκαν από τους ερωτώμενους.

Εικόνα 4: Σπουδαιότητα αρνητικών επιπτώσεων τουρισμού στη Σαντορίνη

Αξιολογήστε τη σπουδαιότητα των παρακάτω αρνητικών επιπτώσεων που συνδέονται άμεσα με την υπερβολική ανάπτυξη του τουρισμού στο νησί σε κλίμακα 1 έως 5

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Επιπρόσθετα, στα πλαίσια της περαιτέρω εμβάθυνσης στο θέμα του «υπερτουρισμού» στη Σαντορίνη, οι ερωτώμενοι κλήθηκαν να απαντήσουν για το αν πιστεύουν ότι η Σαντορίνη θα παραμείνει δημοφιλής προορισμός εάν το φαινόμενο του «υπερτουρισμού» δεν αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά. Η ανάλυση των απαντήσεων παρουσιάζει διαφορετικές απόψεις και πτυχές, αποκαλύπτοντας παράλληλα ανησυχίες και προσδοκίες.

Ο [ερ. 2] υπογραμμίζει ότι η μη αντιμετώπιση του «υπερτουρισμού» θα έχει αρνητικές επιπτώσεις στην ανταγωνιστικότητα του προορισμού. Αναφέρει την ανάγκη στρατηγικού σχεδιασμού που να περιλαμβάνει την ενίσχυση των υποδομών, τη διαχείριση των τουριστικών ροών και τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών, ενώ τονίζει ότι οι αποφάσεις πρέπει να λάβουν υπόψη τη φέρουσα ικανότητα του νησιού. Ο [ερ. 10] συμφωνεί ότι εάν το φαινόμενο του «υπερτουρισμού» στη Σαντορίνη δεν αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά, υπάρχει κίνδυνος να επηρεαστεί αρνητικά η φήμη του νησιού ως τουριστικού προορισμού, καθώς η υπερβολική συγκέντρωση επισκεπτών

μπορεί να οδηγήσει σε υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος, των υποδομών και της αυθεντικής τοπικής εμπειρίας, γεγονός που θα αποθαρρύνει τους πιο απαιτητικούς ταξιδιώτες. Χαρακτηριστικά αναφέρει...

... 'η επιτυχία ενός προορισμού δεν βασίζεται μόνο στη φήμη του αλλά και στη διατήρηση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών και της βιωσιμότητάς του. Εάν οι επισκέπτες αρχίσουν να βλέπουν τη Σαντορίνη ως έναν "υπερφορτωμένο" προορισμό, μπορεί να στραφούν σε εναλλακτικές επιλογές που προσφέρουν πιο αυθεντικές και ήρεμες εμπειρίες. Έτσι, η δημοφιλία της θα μπορούσε να μειωθεί μακροπρόθεσμα'.

Από την άλλη, ο [ερ. 3] απορρίπτει την άποψη ότι η Σαντορίνη πάσχει από «υπερτουρισμό», ισχυριζόμενος ότι αυτό δεν αποδεικνύεται κάπως. Ωστόσο, αναγνωρίζει ότι το νησί αντιμετωπίζει σοβαρές πιέσεις ανταγωνισμού λόγω έλλειψης υποδομών και οργάνωσης. Ο [ερ. 9] είναι κατηγορηματικός, τονίζοντας ότι το φαινόμενο του «υπερτουρισμού» πρέπει να αντιμετωπιστεί. Ο [ερ. 8] εκφράζει φόβους ότι η Σαντορίνη θα χάσει τα συγκριτικά της πλεονεκτήματα και την ομορφιά της αν συνεχιστεί το φαινόμενο, κάτι που δείχνει την ανησυχία για μακροπρόθεσμες συνέπειες.

Οι απόψεις για τη διατήρηση της δημοφιλίας της Σαντορίνης ποικίλλουν. Οι [ερ. 1 & 11] εκφράζουν απόλυτη βεβαιότητα ότι η Σαντορίνη θα παραμείνει δημοφιλής, απαντώντας καταφατικά χωρίς περαιτέρω ανάλυση. Παρόμοια, οι [ερ. 5 & 13] αναγνωρίζουν τη μοναδικότητα του νησιού και προβλέπουν λόγω της ιστορίας και της γεωμορφολογίας της ότι θα παραμείνει δημοφιλής, αλλά σημειώνουν ότι θα υπάρξει πτώση στη ζήτηση και στην ποιότητα του τουριστικού προϊόντος. Ο [ερ. 4] υποστηρίζει ότι η Σαντορίνη θα διατηρήσει τη δημοφιλία της, αλλά θέτει το ερώτημα για ποιο κοινό θα είναι δημοφιλής, υπονοώντας ότι μπορεί να υπάρξει αλλαγή στο προφίλ των επισκεπτών. Επίσης ο [ερ. 12] αναφέρει παρόμοια ότι, ενώ το νησί θα συνεχίσει να προσελκύει επισκέπτες λόγω της μοναδικότητάς του, αυτοί μπορεί να είναι επισκέπτες χαμηλότερης αγοραστικής δύναμης αν δεν αντιμετωπιστεί η ακρίβεια. Οι πιο επιφυλακτικοί είναι οι [ερ. 6 & 7], οι οποίοι εκτιμούν ότι η δημοφιλία θα διατηρηθεί μόνο για μερικά χρόνια.

Όπως προκύπτει από τα παραπάνω η Σαντορίνη είναι ένας προορισμός με μοναδικά χαρακτηριστικά, που της δίνουν τη δυνατότητα να διατηρήσει τη δημοφιλία της. Ωστόσο, οι απόψεις των ερωτώμενων δείχνουν ότι η επιτυχία αυτή εξαρτάται από την αντιμετώπιση του «υπερτουρισμού» μέσω της βελτίωσης των υποδομών και της

διατήρησης της αυθεντικής εμπειρίας. Ορισμένοι εκφράζουν αισιοδοξία για το μέλλον, ενώ άλλοι προειδοποιούν για τους κινδύνους που μπορεί να προκύψουν αν συνεχιστούν οι παρούσες τάσεις. Η πλειοψηφία των απαντήσεων πάντως, αντικατοπτρίζει την ανάγκη για ολιστική στρατηγική, που να λαμβάνει υπόψη τόσο τις ανάγκες των επισκεπτών όσο και τη βιωσιμότητα του νησιού, για να εξασφαλιστεί ότι η Σαντορίνη θα παραμείνει κορυφαίος προορισμός μακροπρόθεσμα.

7.3 ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ Η ΤΡΕΧΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΜΕΤΡΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ «ΥΠΕΡΤΟΥΡΙΣΜΟΥ» ΣΤΟ ΝΗΣΙ;

Η ανάλυση των απόψεων που καταγράφηκαν από τους ερωτώμενους, αποκαλύπτει ένα φάσμα προβληματισμών, προτάσεων και εκτιμήσεων σχετικά με την υφιστάμενη κατάσταση μέτρων και πολιτικών για την αντιμετώπιση του «υπερτουρισμού» και τις δυνατότητες βελτίωσης στο νησί. Ορισμένοι ερωτώμενοι εκφράζουν έντονα την απογοήτευσή τους για την πλήρη απουσία επαρκών πολιτικών. Ο [ερ. 1] δηλώνει ξεκάθαρα ότι «μέχρι τώρα δεν υπάρχουν πολιτικές αντιμετώπισης». Παρόμοια είναι η τοποθέτηση του [ερ. 7], ο οποίος αναφέρει ότι «δεν υπάρχουν ιδιαίτερες πολιτικές». Ο [ερ. 2] υπογραμμίζει την έλλειψη ενός συνολικού στρατηγικού πλαισίου, σημειώνοντας ότι «η Σαντορίνη δεν έχει μελετήσει σε βάθος τις ιδιαιτερότητές της ως προορισμός», ενώ παράλληλα κατακρίνει την έλλειψη οράματος και στρατηγικής για την ανάπτυξη βιώσιμου τουρισμού. Ο [ερ. 3] επικεντρώνεται στην ανεπάρκεια του δημόσιου τομέα, δηλώνοντας ότι...

... πιστεύουμε ότι η Σαντορίνη χρειάζεται επείγοντος νέες σύγχρονες υποδομές και οργάνωση. Δεν μπορούμε να λειτουργούμε αντι-τουριστικά! Η Σαντορίνη θα έπρεπε να αποτελεί πρότυπο νησί τουριστικής ανάπτυξης, με τις δημόσιες υποδομές να γηγούνται και όχι να είναι ανύπαρκτες με τον ιδιωτικό τομέα να έχει σηκώσει όλο το βάρος της διαχείρισης των τουριστικών ροών! Η Σαντορίνη θα έπρεπε να έχει από 20ετίας DMO που θα χαράζει τουριστικές πολιτικές δεκαετιών. Η Σαντορίνη θα έπρεπε να αποτελεί νησί και προορισμό πρότυπο σε όλα, κι αντί αυτού τι βλέπουμε; Αδυναμίες του δημόσιου τομέα παντού. Κι όχι μόνο αυτό, αλλά δυστυχώς κρίνουμε ότι ο δημόσιος τομέας δεν δείχνει σημάδια βελτίωσης. Πολιτική για τον τουρισμό είναι η διαχείριση. Οι υποδομές και η οργάνωση'.

Παρά την κριτική, υπάρχουν και ερωτώμενοι που αναγνωρίζουν ότι έχουν γίνει κάποια αρχικά βήματα, αν και σε πολύ πρώιμο στάδιο. Ο [ερ. 4] σημειώνει ότι «οι

πολιτικές βρίσκονται σε νηπιακά στάδια εφαρμογής». Ο [ερ. 12] αναφέρει ότι έχει επιβληθεί αντίτιμο 20 ευρώ στους επισκέπτες κρουαζιέρας σε περίπτωση που επιθυμούν να βγουν και να δουν το νησί, για την καλύτερη ρύθμιση της τουριστικής κίνησης. Ο [ερ. 10] επιβεβαιώνει ότι υπάρχουν μέτρα, αναφέροντας ότι «η Σαντορίνη έχει εφαρμόσει ημερήσια όρια στον αριθμό επιβατών από κρουαζιερόπλοια ώστε να μειώσει την υπερσυγκέντρωση τουριστών». Ταυτόχρονα προτείνει και μια πληθώρα περαιτέρω μέτρων όπως, τη διαχείριση ροών επισκεπτών μέσω μέτρα της ηλεκτρονικής κράτησης για δημοφιλή σημεία (π.χ. στην Οία για το ηλιοβασίλεμα) ή της προώθησης λιγότερο γνωστών περιοχών του νησιού, την επέκταση της τουριστικής περιόδου με προσπάθειες για προώθηση του τουρισμού εκτός της υψηλής περιόδου (π.χ. άνοιξη και φθινόπωρο) ώστε να μειωθεί η πίεση το καλοκαίρι, την προστασία του περιβάλλοντος και του τοπίου με εφαρμογή αυστηρότερων κανονισμών για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και την αποφυγή της υπερανάπτυξης, την εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση μέσω της ενημέρωσης των τουριστών σχετικά με τον υπεύθυνο τουρισμό και την ανάγκη σεβασμού της τοπικής κουλτούρας και φύσης, τη φορολόγηση και τις επενδύσεις μέσω της εφαρμογής ειδικών τελών για τουρίστες (π.χ. περιβαλλοντικό τέλος) με τα έσοδα να επενδύονται σε υποδομές και περιβαλλοντική αποκατάσταση. Υπογραμμίζει πως η εφαρμογή τέτοιων μέτρων απαιτεί συντονισμό μεταξύ τοπικών αρχών, κεντρικής κυβέρνησης και τουριστικών επιχειρήσεων για να επιτευχθεί ισορροπία μεταξύ ανάπτυξης και βιωσιμότητας. Πέρα από τις υπάρχουσες πολιτικές, καταγράφονται επιπλέον ενδιαφέρουσες προτάσεις για τη βελτίωση της κατάστασης. Ο [ερ. 8] παρέχει συγκεκριμένα παραδείγματα πολιτικών που θα μπορούσαν να εφαρμοστούν, όπως η χρονοκατανομή επιβατών από κρουαζιέρες (berth allocation), η οποία θα ρυθμίσει τις ανεξέλεγκτες ροές κρουαζιέρας, η χρήση ηλεκτρονικού εισιτηρίου στο τελεφερίκ, το οποίο θα ρυθμίσει τις ουρές στο παλιό λιμάνι και τα Φηρά, ο περιορισμός της εκτός σχεδίου δόμησης που θα περισώσει την ομορφιά του νησιού, η μη κατασκευή νέων ξενοδοχειακών κλινών και η προσέλκυση επισκεπτών με ιδιαίτερα ενδιαφέροντα. Ο [ερ. 5] υπογραμμίζει τη σημασία του σεβασμού προς το νησί από τους μόνιμους κατοίκους, θεωρώντας ότι οι λύσεις ξεκινούν από την αλλαγή νοοτροπίας και ο [ερ. 9] εστιάζει στην ανάγκη επιβολής ορίων στις αφίξεις κρουαζιέρων, προκειμένου να μειωθεί η υπερσυγκέντρωση επισκεπτών. Παράλληλα, ο [ερ. 11] προτείνει την υλοποίηση του Στρατηγικού Σχεδίου της Σαντορίνης, για το οποίο θα γίνει λεπτομερέστερη αναφορά στη συνέχεια του κεφαλαίου.

Ωστόσο, δεν λείπουν οι αβέβαιες ή αποστασιοποιημένες τοποθετήσεις, με τον [ερ. 6] να δηλώνει ότι δεν γνωρίζει αν υπάρχουν πολιτικές. Συνολικά, η έλλειψη συντονισμού και ολοκληρωμένου σχεδιασμού καταγράφεται ως βασική πρόκληση για τη Σαντορίνη. Επιπρόσθετα, από τις παραπάνω απαντήσεις προκύπτει ότι η Σαντορίνη βρίσκεται σε ένα κρίσιμο σημείο. Οι ανεπάρκειες του δημόσιου τομέα και η απουσία στρατηγικού σχεδιασμού εντείνουν τα προβλήματα του «υπερτουρισμού», ενώ τα μέτρα που έχουν εφαρμοστεί είναι ελάχιστα και παραμένουν αποσπασματικά. Παρ' όλα αυτά, οι προτάσεις που καταγράφονται, όπως η χρονοκατανομή επιβατών, οι περιορισμοί στην ανάπτυξη και η προστασία του περιβάλλοντος, δείχνουν ότι υπάρχουν εφικτές λύσεις. Η επιτυχία τους, όμως, εξαρτάται από την άμεση συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων φορέων και τη δημιουργία ενός συνεκτικού πλαισίου διαχείρισης, ώστε η Σαντορίνη να αποτελέσει πρότυπος προορισμός βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης.

7.4 ΠΩΣ ΑΞΙΟΛΟΓΟΥΝ ΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΤΙΣ ΠΙΘΑΝΕΣ ΛΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΤΟΥ «ΥΠΕΡΤΟΥΡΙΣΜΟΥ» ΣΤΗ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗ;

Οι απαντήσεις των ερωτώμενων όσον αφορά στη σπουδαιότητα πιθανών λύσεων και πολιτικών αντιμετώπισης των επιπτώσεων του «υπερτουρισμού» στη Σαντορίνη, όπως εμφανίζονται στη διεθνή βιβλιογραφία, βάσει κλίμακας από 1 έως 5, αναλύονται παρακάτω.

Η βελτίωση των υποδομών, όπως οι δρόμοι, οι επεκτάσεις λιμανιών/αεροδρομίων, αναδεικνύεται ως η πιο ευρέως αποδεκτή και κρίσιμη λύση. Οι περισσότεροι ερωτώμενοι (9 στους 13), τη θεωρούν μεγίστης σημασίας (5) [ερ. 2, 3, 5, 6, 7, 9, 10, 11 & 12], ενώ οι υπόλοιποι την αξιολογούν με 4, με εξαίρεση τον ερωτώμενο 13 που την αξιολογεί με μόλις 2. Αυτή η σχεδόν καθολική αποδοχή υπογραμμίζει την αντίληψη ότι οι υποδομές είναι το θεμέλιο για τη διαχείριση του τουρισμού, τη βελτίωση της ποιότητας ζωής και της τουριστικής εμπειρίας.

Οι πολιτικές χωροταξίας (καθορισμός περιοχών για τουριστική, εμπορική ή οικιστική χρήση για την αποφυγή υπερσυγκέντρωσης τουριστών σε ευαίσθητες περιοχές κτλ.) συγκεντρώνουν επίσης υψηλή βαθμολογία. Οι [ερ. 2, 3, 4, 5, 8, 9, 12 & 13] τη βαθμολογούν με 5, ενώ οι υπόλοιποι [ερ. 1, 6, 10 & 11] την αξιολογούν με 4. Αυτή η λύση πιθανώς υποστηρίζεται κυρίως λόγω της μακροπρόθεσμης επίδρασης που μπορεί να έχει στην αποσυμφόρηση των τουριστικών περιοχών και την προστασία των φυσικών πόρων.

Οι τεχνολογικές λύσεις (π.χ., τοποθέτηση αισθητήρων σε δημοφιλή τουριστικά σημεία για την παρακολούθηση της κυκλοφορίας του κόσμου, εφαρμογές πληροφόρησης σε πραγματικό χρόνο για την κίνηση στα πιο δημοφιλή σημεία, ηλεκτρονικές κρατήσεις κτλ.), αντιμετωπίζονται με σχεδόν καθολική αποδοχή. Κανείς δεν τις αξιολογεί με 1 με εξαίρεση τον **ερωτώμενος 13** που την αξιολογεί με 2. Οι **[ερ. 3, 8 & 9]** τις χαρακτηρίζουν μέγιστα σημαντικές (5), ενώ οι **[ερ. 1, 2, 4, 5, 7 & 10]** τις βαθμολογούν με 4. Θεωρούνται από την πλειοψηφία των φορέων πρακτικές, ευέλικτες και αποτελεσματικές, γεγονός που δείχνει τη γενική εμπιστοσύνη στην καινοτομία για την επίλυση σύγχρονων προβλημάτων.

Η εφαρμογή μέτρων ασφαλείας (κάμερες ασφαλείας σε πολυσύχναστα μέρη, πλάνια εκκένωσης σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης κτλ.), θεωρείται σημαντική αλλά με διαφοροποιημένη βαρύτητα. Οι **[ερ. 3, 4, 9 & 11]** την αξιολογούν με 5, ενώ οι **[ερ. 1, 2, 5, 7, 10 & 12]** και ο **[ερ. 13]**, τη βαθμολογούν με 4 και 3 αντίστοιχα. Αυτή η λύση εμφανίζει μικρότερη συνολική προτεραιότητα σε σχέση με τις υποδομές ή τη χωροταξία, αλλά παραμένει αρκετά σημαντική.

Η ιδέα επιβολής ορίων στους τουρίστες (π.χ., μέσω επιβολής εισιτηρίων και φόρων), είναι περισσότερο διχαστική. Παρόλο που ο **ερωτώμενος 10** τη θεωρεί μεγίστης σημασίας (5) και ο **ερωτώμενος 1** τη βαθμολογεί με 4, η πλειοψηφία των ερωτώμενων την αξιολογούν με 3 **[ερ. 2, 6, 7, 8, 9 & 13]**, ενώ κάποιοι την τοποθετούν χαμηλά (1 ή 2, όπως οι **ερ. 4 & 11**). Αυτή η λύση φαίνεται να θεωρείται δύσκολο να εφαρμοστεί ή να γίνει αποδεκτή από την ευρύτερη κοινωνία και τους φορείς του τουρισμού.

Η στρατηγική demarketing (π.χ., μείωση της διαφήμισης των πιο επισκέψιμων τοποθεσιών και προώθηση εναλλακτικών τοποθεσιών), δεν φαίνεται να συγκεντρώνει ευρεία υποστήριξη. Οι περισσότεροι ερωτώμενοι (8 στους 13, όπως οι **ερ. 2, 3, 4, 5, 6, 7, 11 & 13**) τη βαθμολογούν με 2, υποδεικνύοντας χαμηλή σπουδαιότητα πιθανώς λόγω των περιορισμένων άμεσων αποτελεσμάτων της. Μόνο ο **ερωτώμενος 8** τη θεωρεί κρίσιμη (5), υπογραμμίζοντας την περιορισμένη απήχηση αυτής της στρατηγικής.

Όπως προκύπτει, οι μέσες τιμές για κάθε πολιτική αντιμετώπισης είναι οι εξής:

Όρια στον αριθμό των τουριστών: 2,69

Τεχνολογικές λύσεις: 3,85

Στρατηγική demarketing: 2,62

Βελτίωση των υποδομών: 4,58

Εφαρμογή μέτρων ασφαλείας: 4,08

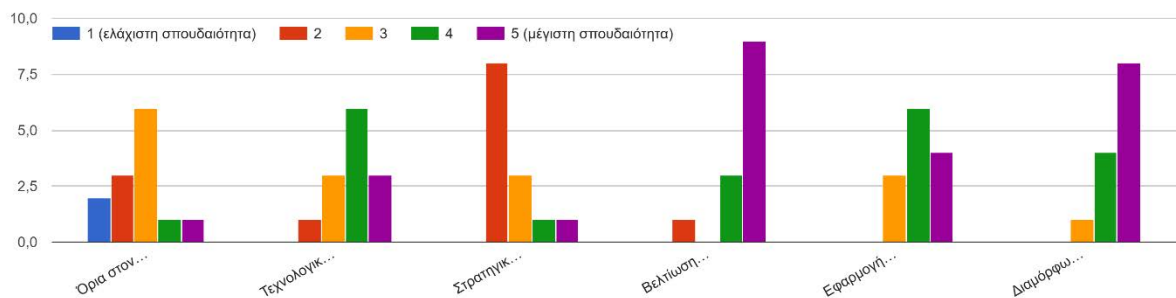
Διαμόρφωση πολιτικών χωροταξίας: 4,54

Σύμφωνα με τα παραπάνω, οι λύσεις που απαιτούν μακροπρόθεσμο σχεδιασμό έχουν τη μεγαλύτερη αποδοχή, ενώ τα μέτρα που ενδέχεται να περιορίσουν την τουριστική ροή (π.χ., όρια ή demarketing) αντιμετωπίζονται με μεγαλύτερη επιφυλακτικότητα. Η βελτίωση των υποδομών και η διαμόρφωση πολιτικών χωροταξίας αναδεικνύονται ως οι πιο κρίσιμες και ευρέως αποδεκτές λύσεις. Τα μέτρα ασφαλείας εμφανίζουν επίσης μεγάλη υποστήριξη, ενώ οι τεχνολογικές λύσεις, αν και σημαντικές, δεν κατέχουν την ίδια προτεραιότητα με τις υποδομές ή τη χωροταξία.

Η παρακάτω γραφική παράσταση παρουσιάζει την κατανομή των απαντήσεων για κάθε πολιτική αντιμετώπισης του «υπερτουρισμού», όπως αξιολογήθηκαν από τους ερωτώμενους.

Εικόνα 5: Σπουδαιότητα πιθανών πολιτικών αντιμετώπισης του «Υπερτουρισμού» στη Σαντορίνη

Αξιολογήστε τη σπουδαιότητα των παρακάτω πιθανών λύσεων και πολιτικών αντιμετώπισης των επιπτώσεων του υπερτουρισμού στο νησί σε κλίμακα 1 έως 5.

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Επιπρόσθετα, στα πλαίσια της περαιτέρω εμβάθυνσης σχετικά με τα μέτρα και τις πολιτικές αντιμετώπισης για τον «υπερτουρισμό», οι ερωτώμενοι κλήθηκαν να απαντήσουν για το ποια περαιτέρω μέτρα θα ήθελαν να δουν να εφαρμόζονται στο νησί. Βάσει των απαντήσεων, παρουσιάζεται μια ποικιλία απόψεων και προτάσεων σχετικά με μέτρα που θα μπορούσαν να εφαρμοστούν για την αντιμετώπιση των προκλήσεων που συνδέονται με τον τουρισμό και τη βιωσιμότητα στη Σαντορίνη.

Ο [ερ. 1] δηλώνει ρητά την υποστήριξή του στον περιορισμό του Airbnb, όπως ακριβώς και ο [ερ. 9], που θεωρεί ότι ο περιορισμός του Airbnb θα έχει θετική συμβολή. Ο [ερ. 8] συνδέει τον περιορισμό του Airbnb με την παύση αδειοδότησης νέων τουριστικών κλινών και με την απαγόρευση στρατηγικών επενδύσεων, ενέργειες που θα βοηθήσουν το νησί να μην συνεχίσει να «γιγαντώνεται», όπως υποστηρίζει.

Ο **ερωτώμενος 3**, εκπροσωπώντας τον ξενοδοχειακό κλάδο, αναδεικνύει τις δράσεις που ήδη υλοποιούνται από τους ξενοδόχους για την περιβαλλοντική προστασία και όχι μόνο. Πολύ χαρακτηριστικά αναφέρει ότι...

... 'με τον περιορισμό των Airbnb συμφωνούμε απολύτως και συμμεριζόμαστε απεριόριστα την πρωτοβουλία του Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου Ελλάδος «Μιλάμε για τη ζωή μας» που αναφέρεται στα προβλήματα που έχει δημιουργήσει η βραχυχρόνια μίσθωση. Ο κλάδος μας είναι ο πρώτος και κύριος εργοδότης στο νησί, με τους περισσότερους ξενοδόχους πια να δημιουργούν κατοικίες για το εποχιακό τους προσωπικό, με επενδύσεις εκατομμυρίων σε σπίτια εργαζομένων που πραγματοποιούνται αυτή τη στιγμή στο νησί. Εμείς ως μέλη της κοινωνίας έχουμε παράσχει φιλοξενία σε δεκάδες δημοσίους υπαλλήλους που δεν βρίσκουν σπίτια, ενώ υλοποιούμε προγράμματα περιβαλλοντικής προστασίας στα ξενοδοχεία μας. Σας το λέω με βεβαιότητα ότι αυτά που κάνουν τα ξενοδοχεία για το περιβάλλον δεν τα κάνει κανείς. Από τη διαχείριση των απορριμμάτων μέχρι τις δένδροφυτεύσεις και τις δεξαμενές για την αξιοποίηση του βρόχινου νερού ώστε να κάνουμε «οικονομία» στους φυσικούς πόρους'.

Ο **ερωτώμενος 2** εστιάζει στη σημασία του εκσυγχρονισμού των δημόσιων υποδομών για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και την προστασία των φυσικών πόρων, θεωρώντας ότι αυτές οι δράσεις είναι κρίσιμες για τη διατήρηση του τουριστικού προϊόντος. Λεπτομερέστερα, αναφέρει...

... 'αντιλαμβανόμαστε πλήρως τη σημαντικότητα και αναγκαιότητα θεσμοθέτησης ειδικών χωροταξικών πλαισίων όσο και των τοπικών πολεοδομικών σχεδίων όπως και καταγραφή της φέρουσας ικανότητας των επιχειρήσεων για την εύρυθμη λειτουργία τους, ύστερα όμως από επικαιροποιημένες και τεκμηριωμένες ως προς την πληρότητα των στοιχείων τους επιστημονικές μελέτες και με την προϋπόθεση πως θα έχουν προκύψει μέσα από μία διαδικασία ουσιαστικής διαβούλευσης με τους αρμόδιους φορείς και τις τοπικές κοινωνίες. Ανάγκη εκσυγχρονισμού και δημιουργίας δημόσιων υποδομών ειδικά για το άμεσο μέλλον με απαντήσεις στην κλιματική αλλαγή και το ενεργειακό μοντέλο

προστατεύοντας έτσι τους φυσικούς πόρους όσο και το ίδιο τελικά το τουριστικό προϊόν. Επίσης ως φορέας δηλώνουμε πάγια πρόθυμοι να συμμετάσχουμε σε οποιαδήποτε διαδικασία, συνεισφέροντας με την εμπειρία μας από την διαχρονικά ενεργή ενασχόλησή μας σε θέματα που άπτονται του θαλάσσιου τουρισμού και της κρουαζιέρας’.

Ο **ερωτώμενος 5** εστιάζει στην ανάγκη περιορισμού στις οικοδομικές και επαγγελματικές άδειες, καθώς και στην αυστηρή τήρηση των νομικών πλαισίων σε όλους τους τομείς. Παρόμοια, ο **ερωτώμενος 6** προτείνει περιορισμό της δόμησης και καθορισμό κατάλληλων χρήσεων γης με διάκριση των περιοχών σε ζώνες (π.χ., οικιστικές, εμπορικές, τουριστικές, γεωργικές), ώστε να προστατευθούν ευαίσθητες περιοχές (που δεν μπορούν να χτιστούν) από την υπερβολική τουριστική ανάπτυξη. Ο **ερωτώμενος 4** προτείνει τον περιορισμό της κρουαζιέρας και την επιβολή ορίου στον αριθμό των τουριστικών κλινών, ενώ προσθέτει πως χρειάζεται προστασία των μνημείων και της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς και στρατηγικό μάρκετινγκ για την ανάδειξη του προορισμού. Τη θέση για περιορισμό κλινών υποστηρίζει και ο **ερωτώμενος 7**, συνδυάζοντάς τον με τη διαχείριση των ωραρίων των κρουαζιερόπλοιων. Συμπληρωματικά ο **ερωτώμενος 13** προτείνει επανασχεδιασμό των υφιστάμενων οικισμών με ειδικά προεδρικά διατάγματα ανά οικισμό, θέσπιση περιοχών απόλυτης προστασίας της φύσης και της αγροτικής παραγωγικής γης με πλήρη απαγόρευση δόμησης, μέτρα στήριξης της αγροτικής παραγωγής και καθορισμό ανώτατου ορίου στα ενοικιαζόμενα αυτοκίνητα, γουρούνες κλπ.

Η ανάλυση των απαντήσεων αποκαλύπτει μια ευρεία συναίνεση σε βασικά ζητήματα. Ο περιορισμός της δραστηριότητας του Airbnb αναγνωρίζεται ως μέτρο που μπορεί να συμβάλει στη μείωση της πίεσης στην τοπική κοινωνία της Σαντορίνης και στη διαχείριση της τουριστικής ανάπτυξης. Η προστασία των φυσικών πόρων και η περιβαλλοντική βιωσιμότητα αποτελούν κοινές προτεραιότητες για την πλειοψηφία των ερωτώμενων. Ο περιορισμός του αριθμού των τουριστικών κλινών και της κρουαζιέρας προτείνεται για τη διατήρηση της φέρουσας ικανότητας του προορισμού. Όπως προκύπτει υπάρχει ανάγκη για στρατηγικό πολεοδομικό σχεδιασμό και βελτίωση των υποδομών, ενώ παράλληλα οι επαγγελματίες δείχνουν προθυμία να συνεισφέρουν με την εμπειρία τους. Παρότι υπάρχουν διαφοροποιήσεις στις προτάσεις, η συνολική τάση εστιάζει σε μέτρα που προωθούν τη βιώσιμη ανάπτυξη και τη διατήρηση της ισορροπίας μεταξύ τουριστικής δραστηριότητας και ποιότητας ζωής.

7.5 ΠΩΣ ΑΝΤΙΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ ΟΙ ΤΟΠΙΚΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΤΗΝ ΕΜΠΛΟΚΗ ΚΑΙ ΤΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΑΛΛΟΥΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ «ΥΠΕΡΤΟΥΡΙΣΜΟΥ»;

Η ανάλυση των απαντήσεων σχετικά με τη συνεργασία μεταξύ των φορέων για την αντιμετώπιση του προβλήματος του «υπερτουρισμού» στη Σαντορίνη αναδεικνύει διαφορετικές απόψεις και προσεγγίσεις. Ορισμένοι ερωτώμενοι εκφράζουν θετική αντίληψη για τη συνεργασία. Ο **ερωτώμενος 1** δηλώνει απλώς ότι συμφωνεί, ενώ ο **ερωτώμενος 2** αναφέρεται αναλυτικά στη στενή συνεργασία του με άλλους φορείς, όπως ο Σύλλογος Εμπόρων και Επαγγελματιών Δήμου Θήρας, το Cyclades Preservation Fund, το Πανεπιστήμιο Αιγαίου και το ΚΕΠΕΑ Σύρου, υπογραμμίζοντας πως είναι πάντα διαθέσιμος για ουσιαστικό και εποικοδομητικό διάλογο αλλά και διεκδίκηση. Αναφέρει επίσης: *«Τονίζουμε διαρκώς την ανάγκη συντονισμού και συνεργασίας όλων των φορέων καθώς υπάρχουν θέματα που αφορούν συνολικά τις Κυκλάδες και που θα πρέπει να αντιμετωπίζονται με συντονισμένες ενέργειες προκειμένου να υπάρξει καλύτερο αποτέλεσμα»*. Ο **ερωτώμενος 3** χαρακτηριστικά αναφέρει...

... 'βεβαίως ναι. Συνεργαζόμαστε με την Ένωση Συνεταιρισμών Θηραϊκών προϊόντων προωθώντας στα ξενοδοχεία μας τα τοπικά προϊόντα, καθώς και με ιδιώτες παραγωγούς για τον ίδιο λόγο και με τον ίδιο στόχο. Επίσης συνεργαζόμαστε και είμαστε πάντοτε χορηγοί φιλοξενίας σε περιβαλλοντικούς συλλόγους με στόχο την υλοποίηση περιβαλλοντικών δράσεων'.

Ο **ερωτώμενος 13** επίσης υποστηρίζει πως έχει συνεργαστεί με τον Δήμο, τοπικούς φορείς και τοπικές οικολογικές οργανώσεις. Παρόμοια θετική στάση στη συνεργασία φαίνεται και από τον **ερωτώμενο 8**, αν και η απάντησή του περιορίζεται σε ένα απλό «ναι».

Από την άλλη πλευρά, υπάρχουν ερωτώμενοι που δηλώνουν την απουσία συνεργασίας. Οι **[ερ. 4, 5 & 6]** απαντούν ξεκάθαρα «όχι», υποδεικνύοντας ότι δεν υπάρχει καμία σχετική δραστηριότητα από την πλευρά τους. Ο **ερωτώμενος 7** αναφέρει πως δεν υπάρχει «ιδιαίτερη» συνεργασία, αφήνοντας να εννοηθεί μια ενδεχομένως περιορισμένη δράση. Επιπλέον, σε κάποιες περιπτώσεις καταγράφεται απουσία γνώσης ή ξεκάθαρης τοποθέτησης. Οι **[ερ. 9 & 11]** δεν απάντησαν, ενώ οι **[ερ. 10 & 12]** δηλώνουν ότι δεν γνωρίζουν αν υπάρχει συνεργασία, γεγονός που αποκαλύπτει είτε έλλειψη εμπλοκής είτε ανεπαρκή ενημέρωση.

Συγκριτικά, οι απαντήσεις αναδεικνύουν την ύπαρξη μιας σαφούς διάκρισης ανάμεσα σε φορείς που αναγνωρίζουν τη σημασία της συνεργασίας και σε άλλους που παραμένουν αμέτοχοι ή αδιάφοροι. Οι πιο θετικές και οργανωμένες απαντήσεις, όπως αυτές των [ερ. 2 & 3], τονίζουν το ρόλο του συντονισμού, των κοινών δράσεων και της προώθησης των τοπικών συμφερόντων ως βασικούς μηχανισμούς για την αντιμετώπιση του «υπερτουρισμού». Αντίθετα, οι αρνητικές ή ασαφείς τοποθετήσεις αποκαλύπτουν την απουσία ενδιαφέροντος ή στρατηγικής κατεύθυνσης. Ορισμένοι φορείς έχουν αντιληφθεί τη σημασία της συνεργασίας και επιδεικνύουν ενεργή συμμετοχή μέσα από πρακτικές δράσεις και στρατηγικές πρωτοβουλίες, ενώ άλλοι είτε δεν δραστηριοποιούνται είτε δεν έχουν επαρκή ενημέρωση για το πρόβλημα. Ταυτόχρονα, η απουσία ξεκάθαρης απάντησης από μερίδα των ερωτώμενων αναδεικνύει την ανάγκη για ευρύτερη πληροφόρηση, ευαισθητοποίηση και κινητοποίηση.

Σε γενικές γραμμές η συνεργασία μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων δεν είναι ακόμα γενικευμένη και υπάρχει σημαντικό περιθώριο βελτίωσης. Οι απαντήσεις που περιγράφουν συντονισμένες ενέργειες [ερ. 2 & 3], επιβεβαιώνουν την αποτελεσματικότητα τέτοιων πρακτικών, ενώ παράλληλα καταδεικνύουν την ανάγκη για επέκτασή τους. Συνολικά, προκύπτει η επιτακτική ανάγκη ενίσχυσης της συνεργασίας και ενημέρωσης όλων των φορέων για τη βιώσιμη διαχείριση του «υπερτουρισμού» στη Σαντορίνη.

Για το συγκεκριμένο ερευνητικό ερώτημα, κρίθηκε εύλογο οι ερωτώμενοι να απαντήσουν και σε ερώτηση σχετική με την εμπλοκή της τοπικής κοινωνίας στη λήψη αποφάσεων για τη διαχείριση του τουρισμού στη Σαντορίνη. Τα ευρήματα των απαντήσεων ανέδειξαν ποικιλία απόψεων και στάσεων μεταξύ των ερωτηθέντων, αποκαλύπτοντας τόσο θετικά στοιχεία όσο και αδυναμίες στη διαδικασία αυτή.

Ο **ερωτώμενος 1** συμφώνησε απλά στο ότι η τοπική κοινωνία της Σαντορίνης εμπλέκεται στη διαδικασία λήψης αποφάσεων για θέματα τουρισμού, χωρίς να παρέχει περισσότερες λεπτομέρειες, γεγονός που υποδηλώνει μια γενική αποδοχή της συμμετοχής της τοπικής κοινωνίας, χωρίς όμως να τεκμηριώνεται πώς ακριβώς αυτή υλοποιείται ή ποια είναι η αποτελεσματικότητά της. Αντίθετα, ο **ερωτώμενος 2** αναφέρθηκε διεξοδικά στην ανάγκη εμπλοκής για τη λήψη αποφάσεων όλων των τοπικών φορέων, όπως οι τοπικές αρχές, οι επιχειρηματικοί φορείς, οι επαγγελματίες του τουρισμού και φυσικά οι κάτοικοι. Υποστήριξε πως μόνο μια συνολική και συμμετοχική

προσέγγιση μπορεί να διασφαλίσει ότι οι ανάγκες όλων των ενδιαφερομένων μερών θα ληφθούν υπόψη και ότι τα μέτρα που θα εφαρμοστούν θα είναι προς όφελος του συνόλου της κοινότητας. Αυτή η τοποθέτηση αναδεικνύει τη σύνθετη φύση της διαχείρισης του τουρισμού και την ανάγκη ευρύτερου συντονισμού. Ο **ερωτώμενος 3** παρουσίασε μια πιο προσωπική και εμπειρική οπτική, εξηγώντας πως μέχρι πρόσφατα η συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας ήταν περιορισμένη, αλλά χάρη στις πρωτοβουλίες, τις κινητοποιήσεις και τις πιέσεις του, η κατάσταση έχει βελτιωθεί. Επισήμανε χαρακτηριστικά ...

... 'γιατί αν δεν μιλήσουν και ζητήσουν συλλογικά οι επιχειρηματίες του τόπου, αυτοί που έχουν επενδύσει και βιοπορίζονται από τον τουρισμό, ποιος θα ζητήσει; Φυσικά και πρέπει να μιλάνε και να απαιτούν από τους δημόσιους διαχειριστές οι τοπικές κοινωνίες! Το θέμα είναι να γίνεται σεβαστή η βούλησή τους! Εμείς ως ένωση καταφέραμε να μαζέψουμε για πρώτη φορά στην ιστορία του νησιού όλους τους συλλόγους της Σαντορίνης που είναι περισσότεροι από 15, και να κάνουμε μια κοινή συζήτηση για τα προβλήματα και τις ανάγκες του τόπου μας. Αυτό πιστεύουμε ότι έχουμε χρέος να το κάνουμε και να μπορούμε μπροστά για το καλό του τόπου μας, γιατί το αξίζει η Σαντορίνη κι εμείς, ως κάτοικοι κι επιχειρηματίες!'

Η προσέγγισή του υποδεικνύει ότι η τοπική κοινωνία δεν συμμετέχει μόνο παθητικά στη λήψη αποφάσεων, αλλά αναλαμβάνει ενεργό ρόλο, με πρωτοβουλίες που προάγουν τη συλλογικότητα. Ο **ερωτώμενος 4** ήταν λιγότερο αισιόδοξος, δηλώνοντας πως η τοπική κοινωνία δεν εμπλέκεται αποτελεσματικά στις αποφάσεις. Αυτή η άποψη υπογραμμίζει πιθανή ανεπάρκεια στην πρακτική εφαρμογή της συμμετοχής. Παρόμοια απαισιοδοξία εκφράστηκε και από τον **ερωτώμενο 7**, ο οποίος θεωρεί ότι η συμμετοχή είναι ελάχιστη. Αυτές οι απόψεις αποκαλύπτουν ένα χάσμα μεταξύ των προσδοκιών και της πραγματικότητας, ενώ παράλληλα ενισχύουν την ανάγκη για περισσότερη συνεργασία και εμπιστοσύνη μεταξύ των τοπικών κοινωνιών και των φορέων λήψης αποφάσεων. Ο **ερωτώμενος 5** αναφέρθηκε στη σημασία της τοπικής κοινωνίας, χαρακτηρίζοντάς την ως «κινητήριο δύναμη». Η δήλωσή του αναδεικνύει την πεποίθηση ότι χωρίς τη συμμετοχή της κοινότητας, η ανάπτυξη και η βιωσιμότητα του τουρισμού δεν είναι εφικτές. Αντίθετα, οι **[ερ. 6 & 9]** δεν απάντησαν καθόλου την συγκεκριμένη ερώτηση, ενώ ο **ερωτώμενος 10** δήλωσε ότι δεν είναι σίγουρος για το επίπεδο εμπλοκής της τοπικής κοινωνίας. Αυτή η έλλειψη ξεκάθαρης άποψης ίσως αντανακλά την απουσία πληροφόρησης ή εμπειρίας σχετικά με τη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Οι **ερωτώμενοι 8 & 13** απάντησαν επισημαίνοντας ότι, η συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας υλοποιείται

μέσω των εκπροσώπων της Τουριστικής Επιτροπής που έχει συστήσει ο Δήμος Θήρας, οι οποίοι αντιπροσωπεύουν όλα τα επαγγέλματα του νησιού. Αυτό δείχνει ότι υπάρχουν ήδη θεσμοθετημένα όργανα που προσπαθούν να διασφαλίσουν τη συμμετοχή, αν και παραμένει ερώτημα πόσο αποτελεσματικά λειτουργούν αυτά τα όργανα. Τέλος, οι [ερ. 11 & 12] δήλωσαν απλώς «ναι», υποδηλώνοντας αποδοχή της ύπαρξης συμμετοχής, αλλά χωρίς περαιτέρω ανάλυση ή κριτική.

Συνοψίζοντας, οι απαντήσεις καταδεικνύουν μια ποικιλομορφία απόψεων για τη συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας στη λήψη αποφάσεων για τον τουρισμό στη Σαντορίνη. Ενώ πολλοί ερωτηθέντες αναγνωρίζουν την ανάγκη για συμμετοχικότητα και θεωρούν ότι υπάρχουν πρωτοβουλίες προς αυτή την κατεύθυνση, κάποιοι εκφράζουν ανησυχία για την αποτελεσματικότητα ή την έκταση αυτής της συμμετοχής. Η γενική εικόνα υπογραμμίζει την ανάγκη για μεγαλύτερη διαφάνεια, ενίσχυση της εκπροσώπησης και ενεργό διάλογο μεταξύ των φορέων, ώστε να διασφαλιστεί ότι η τοπική κοινωνία θα έχει ουσιαστικό ρόλο στη διαχείριση του τουρισμού, κάτι που θεωρείται κρίσιμο για τη βιωσιμότητα και την ευημερία της Σαντορίνης.

7.6 ΠΟΙΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΜΕΤΡΑ ΘΕΩΡΟΥΝΤΑΙ, ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟΥΣ ΦΟΡΕΙΣ, ΟΙ ΠΙΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ ΣΕ ΒΑΘΟΣ ΧΡΟΝΟΥ;

Η ανάλυση των απαντήσεων σχετικά με τις σκέψεις των ερωτώμενων για το μέλλον της Σαντορίνης, τις στρατηγικές και τα μέτρα που θεωρούν πιο αποτελεσματικά για τη διατήρηση της τοπικής ταυτότητας και του φυσικού περιβάλλοντός της, αποκαλύπτει διαφορετικές οπτικές και προτεραιότητες των εμπλεκόμενων φορέων. Κοινό σημείο των απόψεών τους είναι η ανάγκη για ισορροπία ανάμεσα στην οικονομική ανάπτυξη και στη διατήρηση της ταυτότητας του νησιού, ενώ καταγράφεται έντονη ανησυχία για τη βιωσιμότητά του βάσει της σημερινής κατάστασης.

Πολλοί ερωτώμενοι αναφέρονται στην ανάγκη προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος και της τοπικής αρχιτεκτονικής. Στις προτάσεις τους περιλαμβάνονται μέτρα όπως ο περιορισμός των νέων τουριστικών καταλυμάτων [ερ. 3 & 12], η διαφύλαξη της γεωργικής γης και των αμπελώνων, η απαγόρευση της ανεξέλεγκτης ανοικοδόμησης και η αυστηρή ρύθμιση της δόμησης σε παραδοσιακούς οικισμούς όπως το Εμπορείο, ο Πύργος και το Μεγαλοχώρι [ερ. 3]. Οι συμμετέχοντες επισημαίνουν ότι η διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και της ταυτότητας του νησιού απαιτεί

παρεμβάσεις όπως η υπογειοποίηση των καλωδίων ρεύματος, η απαγόρευση των αλουμινένιων κουφωμάτων, η διατήρηση των παραδοσιακών όψεων των κτιρίων, η αφαίρεση των ηλιακών θερμοσίφωνων (με επιδότηση στους ιδιοκτήτες για εγκατάσταση αντλίας θερμότητας σε μη εμφανή θέση) και των κλιματιστικών όπου είναι ορατά, η έγκριση για κατασκευή οποιασδήποτε πέργκολας ή τοποθέτηση τέντας και η χρήση μόνο παραδοσιακών ξύλινων ταμπελών, με οποιαδήποτε παράβαση να τιμωρείται με πρόστιμο και με αναστολή λειτουργίας αν πρόκειται για επιχείρηση, μέχρι αποκαταστάσεως [ερ. 3]. Τέτοιες ενέργειες θεωρούνται κρίσιμες για τη διαφύλαξη του χαρακτήρα της Σαντορίνης.

Σημαντικό μέρος των προτάσεων επικεντρώνεται στη βελτίωση των υποδομών, τόσο για την καλύτερη εξυπηρέτηση των επισκεπτών όσο και για την αντιμετώπιση προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι μόνιμοι κάτοικοι. Οι ερωτώμενοι τονίζουν την ανάγκη κατασκευής νέου λιμανιού [ερ. 2, 3 & 7], τη δημιουργία χώρων στάθμευσης [ερ. 3 & 12], την ενίσχυση των κέντρων εξυπηρέτησης τουριστών [ερ. 2], καθώς και τη βελτίωση του οδικού δικτύου [ερ. 7]. Παράλληλα, επισημαίνεται η ανάγκη δημιουργίας βιομηχανικής περιοχής στο Μονόλιθο, όπου θα συγκεντρωθούν οι βιοτεχνικές μονάδες, προκειμένου να ελαχιστοποιηθεί η περιβαλλοντική και οικιστική επιβάρυνση σε άλλες περιοχές. Ειδικά για τους παραδοσιακούς οικισμούς, προτείνεται η αποτροπή της κυκλοφορίας οχημάτων με την ταυτόχρονη δημιουργία χώρων στάθμευσης περιμετρικά [ερ. 3].

Η διαχείριση της τουριστικής ανάπτυξης αποτελεί έναν σημαντικό άξονα των προτάσεων. Ορισμένοι φορείς υπογραμμίζουν ότι η ανεξέλεγκτη επέκταση τουριστικών μονάδων υποβαθμίζει την ποιότητα του τουριστικού προϊόντος [ερ. 3 & 12] και προτείνουν συγκεκριμένους περιορισμούς, όπως τη μείωση του αριθμού των κλινών για νέες τουριστικές μονάδες σε εντός και εκτός σχεδίου περιοχές στις 100 (50 δωμάτια), ώστε να μην υπάρχουν μεγάλες και μη διαχειρίσιμες μονάδες σε σχέση με το μέγεθος του νησιού και τον περιορισμό της δυνατότητας ενοικίασης κατοικιών χωρίς σήμα του ΕΟΤ, στην αγορά του διαμοιρασμού (Airbnb) [ερ. 3]. Χαρακτηριστικά ο [ερ. 12] αναφέρει: «θεωρώ ότι το μέλλον της Σαντορίνης δε θα είναι και πολύ λαμπρό αν δεν ξεκινήσει να εστιάζει στην ποιότητα και επιμένει στην ποσότητα των τουριστών». Ειδική αναφορά γίνεται στην ανάγκη ρύθμισης των τουριστικών ροών, με την εφαρμογή συστήματος διαχείρισης των αφίξεων στα λιμάνια και στους χώρους υψηλής επισκεψιμότητας, όπως η Οία και τα Φηρά [ερ. 3] ώστε να αποφευχθεί ο συνωστισμός. Μια άλλη ενδιαφέρουσα

πρόταση αφορά τη διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος μέσω της προβολής εναλλακτικών σημείων του νησιού λιγότερο γνωστών, από τον κλασικό τουρισμό που επικεντρώνεται στην Οία και το ηλιοβασίλεμά της «*φτάνει με την Οία!*» [ερ. 12].

Οι ερωτώμενοι τονίζουν επίσης την ανάγκη αντιμετώπισης των σοβαρών κοινωνικών προβλημάτων που σχετίζονται με τη στέγαση, τόσο για τους μόνιμους κατοίκους όσο και για τους εποχικούς εργαζόμενους. Υπάρχει πρόταση να υποχρεώνονται τα νέα ξενοδοχεία να διαμορφώνουν χώρους στέγασης για το προσωπικό τους εντός των ιδιοκτησιών τους, χωρίς δικαίωμα μετατροπής αυτών των χώρων σε τουριστικά καταλύματα [ερ. 3]. Η έλλειψη στέγης και η αύξηση του κόστους ζωής θεωρούνται ανασταλτικοί παράγοντες για τη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής στο νησί [ερ. 3 & 7].

Παράλληλα, ο **ερωτώμενος 1** επικεντρώνεται στην ανάγκη ενημέρωσης και στήριξης των ντόπιων κατοίκων, ώστε οι ίδιοι να απαιτήσουν τον περιορισμό της εκμετάλλευσης του νησιού τους, εστιάζοντας σε έναν περισσότερο συμμετοχικό ρόλο της τοπικής κοινωνίας. Ο **ερωτώμενος 4**, από την άλλη, αναφέρει χαρακτηριστικά...

... 'θεωρώ ότι θα εμφανιστεί καμπή στον αριθμό των ετήσιων εσόδων του νησιού (κάτι που θα επηρεάσει αρνητικά σημαντικό ποσοστό του ΑΕΠ), και πως με το πέρασμα του χρόνου θα αλλάζει η αναλογία των μη ιθαγενών επιχειρηματιών έναντι των ιθαγενών. Οι προτάσεις μου έχουν ως βασικούς άξονες την επαγρύπνηση και λήψη μέτρων από την πολιτεία, το στρατηγικό marketing και την ομόνοια των δραστηριοποιούμενων στο νησί, με στόχο τη λήψη στρατηγικών αποφάσεων για την διαμόρφωση του χαρακτήρα του νησιού σε ένα σκηνικό που αλλοιώνεται ραγδαία'.

Ο **ερωτώμενος 5** προτείνει πολλά επαγγέλματα να είναι κλειστά, κοινωνική πρωτοβουλία καθαριότητας, τήρηση των νόμων, οι τοπικές αρχές να επιβάλουν όρους καθαριότητας, σεμινάρια εκπαίδευσης, τονίζοντας την ανάγκη για συλλογική προσπάθεια. Ο **ερωτώμενος 8** αναφέρεται στο πρόγραμμα της παράταξής του («Θηραϊκή Πολιτεία, δύναμη στους πολίτες»), όπου περιγράφονται αναλυτικά οι προτάσεις τους για την τουριστική ανάπτυξη (https://www.thiraikipoliteia.gr/wp-content/uploads/2023/09/Thiraiiki_Politeia_Programma_2023_Aug.pdf). Ο **ερωτώμενος 11** (ενώ αναφορά γίνεται και από τον **ερωτώμενο 3**), επισημαίνει την καθυστέρηση στην υλοποίηση του Στρατηγικού Σχεδίου που είχε ανακοινωθεί με την υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης το 2019, αναφέροντας πιο

συγκεκριμένα το εξής: «το 2019 φέραμε στο νησί μια Διεθνή Εταιρεία και μας έφτιαξε το Στρατηγικό Σχέδιο του προορισμού, υπό την αιγίδα της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης. Το 2021 ο πρωθυπουργός κος Κυριάκος Μητσοτάκης ανακοίνωσε από την Σαντορίνη την υλοποίηση του Στρατηγικού Σχεδίου. Δυστυχώς μέχρι σήμερα δεν έχει υλοποιηθεί σχεδόν κανένα κομμάτι του Σχεδίου, εκτός ελάχιστων περιπτώσεων. Γι' αυτόν τον λόγο υπάρχει συνωστισμός επισκεπτών σε κάποια σημεία του νησιού π.χ. τελεφερίκ, ηλιοβασίλεμα της Οίας κλπ.». Επιπλέον, επισημαίνεται η ανάγκη για συστήματα διαχείρισης των τουριστικών ροών, όπως το “berth allocation” στα λιμάνια και τα “time slots” σε τουριστικά σημεία, ενώ τέλος προτείνεται η δημιουργία ενός Φορέα Διαχείρισης Προορισμού (DMO) για τη σωστή διαχείριση και εποπτεία του τουρισμού στο νησί [ερ. 3]. Ο ερωτώμενος 13 έχει καταθέσει δημόσια σημαντικές προτάσεις για τη διαχείριση των προκλήσεων που αντιμετωπίζει η Σαντορίνη. Στο πλαίσιο της Μελέτης Φέρουσας Ικανότητας για τον Δήμο Θήρας (2019), υπογραμμίζεται η ανάγκη για έλεγχο της τουριστικής ανάπτυξης, προστασίας των φυσικών πόρων και ενίσχυσης των τοπικών κοινοτήτων. Επιπλέον, συμμετείχε ενεργά καταθέτοντας τις προτάσεις του για βιώσιμη ανάπτυξη και στις διαβουλεύσεις του Δήμου Θήρας για το Ειδικό Πολεοδομικό Σχέδιο (ΕΠΣ) το 2022 και το 2024, όπως είναι ενδεικτικά ο καθορισμός και η οριοθέτηση αγροτικής γης υψηλής πυκνότητας για απόλυτη προστασία λαμβάνοντας υπόψη καλλιέργειες όπως αμπέλια και τομάτες, ο έλεγχος χρήσεων γης και όρων δόμησης ειδικά για περιοχές εκτός σχεδίου, η προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού όπως ο αγροτουρισμός, η σωστή διαχείριση των απορριμμάτων κλπ.

Συνοψίζοντας, οι απαντήσεις αποκαλύπτουν ένα κοινό αίσθημα ανησυχίας για το μέλλον της Σαντορίνης, με τους περισσότερους ερωτώμενους να τονίζουν ότι η υπερεκμετάλλευση του νησιού απειλεί τόσο τη φυσική του ομορφιά όσο και την τοπική του ταυτότητα. Ταυτόχρονα, διακρίνεται η ανάγκη για συντονισμένη δράση που θα εστιάζει στην προστασία του περιβάλλοντος, στη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, στη βελτίωση των υποδομών και στη διασφάλιση της κοινωνικής ισορροπίας και συνοχής. Οι διαφορετικές προτάσεις αναδεικνύουν την ανάγκη για έναν ενιαίο στρατηγικό σχεδιασμό που θα λαμβάνει υπόψη την πολυπλοκότητα των ζητημάτων που αντιμετωπίζει το νησί.

8. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η απλούστευση των διαδικασιών διέλευσης των συνόρων, η βελτίωση των μεταφορικών συνδέσεων προς τις αγορές - με την αεροπορική εξυπηρέτηση να κυριαρχεί -, οι πιο οικονομικές μεταφορές, τα κοινωνικά και ψυχολογικά κίνητρα για αύξηση στον αριθμό των ταξιδιών καθώς και η αύξηση της τουριστικής ελκυστικότητας, αποτέλεσαν κρίσιμους παράγοντες στο «άνοιγμα» πολλών προορισμών προς τον μαζικό τουρισμό. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια, μερικοί προορισμοί αναζητούν τρόπους για να περιορίσουν τον αριθμό των επισκεπτών, καθότι έχουν φτάσει σε μη βιώσιμα επίπεδα εξαιτίας της υπερβολικής επισκεψιμότητας. Ο «υπερτουρισμός» χωρίς τις απαραίτητες ρυθμίσεις και πολιτικές, επιδεινώνει την ποιότητα ζωής των κατοίκων ενός προορισμού, μειώνει την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών και επηρεάζει αρνητικά το περιβάλλον. Το φαινόμενο αυτό αποτελεί ένα από τα πιο πιεστικά ζητήματα στον τομέα της τουριστικής διαχείρισης, με τις επιπτώσεις του να γίνονται αισθητές σε πολλούς δημοφιλείς προορισμούς παγκοσμίως. Η περίπτωση της Σαντορίνης, ενός από τους πιο δημοφιλείς προορισμούς παγκοσμίως, αναδεικνύει την πολυπλοκότητα του ζητήματος. Ενώ το νησί προσελκύει εκατομμύρια επισκέπτες ετησίως χάρη στη μοναδική του φυσική ομορφιά, την αρχιτεκτονική και την πολιτιστική του κληρονομιά, αντιμετωπίζει σοβαρές προκλήσεις που θέτουν σε κίνδυνο τη βιωσιμότητά του. Οι επιπτώσεις του «υπερτουρισμού» στη Σαντορίνη γίνονται αισθητές σε πολλαπλά επίπεδα, υπογραμμίζοντας την ανάγκη για μια ολιστική και συντονισμένη στρατηγική διαχείρισης. Λαμβάνοντας υπόψη τόσο τη θεωρητική διάσταση του «υπερτουρισμού» όσο και τα εμπειρικά δεδομένα που προέκυψαν από την ποιοτική έρευνα, προκύπτει ότι το πρόβλημα του «υπερτουρισμού» συνδέεται άμεσα με την απουσία ολοκληρωμένου σχεδιασμού, την έλλειψη συντονισμού μεταξύ των φορέων, και τη μη ορθολογική διαχείριση των διαθέσιμων πόρων. Τα συμπεράσματα που προκύπτουν από την παρούσα μελέτη καταδεικνύουν την ανάγκη για ριζικές παρεμβάσεις, όχι μόνο σε επίπεδο τοπικών πολιτικών, αλλά και σε επίπεδο νοοτροπίας σχετικά με τη διαχείριση των τουριστικών ροών. Σίγουρα, δεν υπάρχει άμεση ή μοναδική λύση σε αυτό το πρόβλημα, και φαίνεται ότι δεν περιορίζεται μόνο στα νησιά, αν και αυτά μπορεί να είναι οι πιο ευάλωτοι προορισμοί και συχνά οι λιγότερο ικανοί να ελέγξουν την κατάσταση εξαιτίας των περιορισμένων πόρων που διαθέτουν. Οι συνέπειες της έλλειψης δράσης για αντιστροφή της κατάστασης θα μπορούσαν να οδηγήσουν τον εκάστοτε προορισμό που υποφέρει από τον «υπερτουρισμό», να μείνει χωρίς μόνιμους κατοίκους (όπως στην περίπτωση της

Βενετίας), μετατρέποντάς τον σε κάτι παρόμοιο με ένα θεματικό πάρκο. Η Σαντορίνη φαίνεται βέβαια, να μην κινδυνεύει από το συγκεκριμένο πρόβλημα, τουλάχιστον προς το παρόν.

Η ανάλυση που βασίστηκε σε συνεντεύξεις με εμπλεκόμενους φορείς ανέδειξε αρχικά έναν σημαντικό διχασμό απόψεων σχετικά με την ύπαρξη του φαινομένου του «υπερτουρισμού» στο νησί. Ορισμένοι ερωτώμενοι αναγνωρίζουν το πρόβλημα και τις σοβαρές του επιπτώσεις, ενώ άλλοι απορρίπτουν τον όρο ως υπερβολικό. Αυτός ο διχασμός στις απόψεις αντικατοπτρίζει την πολυπλοκότητα του ζητήματος και την απουσία ενός κοινώς αποδεκτού πλαισίου για την αξιολόγησή του, καταδεικνύοντας την ανάγκη για μια στρατηγική που να λαμβάνει υπόψη τις/α διαφορετικές/α οπτικές και συμφέροντα. Παρόλα αυτά, κοινή είναι η διαπίστωση ότι το νησί αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα, με πιο σημαντικά την υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος, την αλλοίωση της τοπικής κουλτούρας και την εκτός σχεδίου δόμηση. Ωστόσο, παραμένει ανησυχητικό το γεγονός ότι καμία αναφορά δεν έγινε στη μελέτη της φέρουσας ικανότητας του νησιού, γεγονός που υπογραμμίζει ένα κρίσιμο κενό στη διαχείριση του φαινομένου. Η φέρουσα ικανότητα, ως βασικό εργαλείο βιώσιμης ανάπτυξης, θα μπορούσε να προσφέρει σαφή κατευθυντήρια γραμμή για τη διαχείριση των τουριστικών ροών και τη λήψη στρατηγικών αποφάσεων. Παράλληλα, οι ερωτώμενοι αναγνωρίζουν τη μοναδικότητα της Σαντορίνης ως τον κύριο λόγο που τη διατηρεί στην κορυφή των παγκόσμιων τουριστικών προορισμών. Ταυτόχρονα, όμως, τίθενται σημαντικές προϋποθέσεις για τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητά της.

Η εργασία καταγράφει πληθώρα επιπτώσεων που σχετίζονται με τον «υπερτουρισμό» στη Σαντορίνη. Σε κοινωνικό επίπεδο, η πίεση στους δημόσιους χώρους, η ηχορύπανση, και η αύξηση του κόστους ζωής οδηγούν σε αλλοίωση της καθημερινότητας και της τοπικής κουλτούρας και σε δυσκολίες για τους μόνιμους κατοίκους να συνεχίσουν να ζουν στο νησί, στις παραδοσιακές τους κοινότητες. Πολλοί αναγκάζονται να μετακινηθούν, παραχωρώντας τα σπίτια τους για τουριστικές χρήσεις. Σε περιβαλλοντικό επίπεδο, η υποβάθμιση των φυσικών πόρων, η μόλυνση, η διαχείριση των απορριμμάτων και η υπερκατανάλωση νερού αποτελούν σημαντικές προκλήσεις. Το φυσικό περιβάλλον της Σαντορίνης, που αποτελεί το κύριο τουριστικό της κεφάλαιο, υφίσταται σοβαρή υποβάθμιση, θέτοντας σε κίνδυνο τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα του προορισμού, ενώ η απουσία στρατηγικού σχεδιασμού από τον δημόσιο τομέα

εντείνει τα προβλήματα. Η μεγάλου βαθμού οικονομική εξάρτηση του νησιού από τον τουρισμό εντείνει την ευπάθειά του. Παρότι η τουριστική δραστηριότητα προσφέρει σημαντικά έσοδα, η μονοκαλλιέργεια του τουρισμού περιορίζει την ανθεκτικότητα της τοπικής οικονομίας σε εξωγενείς κρίσεις, όπως π.χ. η πανδημία COVID-19.

Οι τοπικοί φορείς συμφωνούν ότι, παρά την αναγνώριση του προβλήματος του «υπερτουρισμού», τα υπάρχοντα μέτρα για την αντιμετώπισή του είναι ανεπαρκή και αποσπασματικά. Ειδικότερα, η τοπική αυτοδιοίκηση και οι αρμόδιοι φορείς δεν έχουν αναπτύξει μια ολοκληρωμένη στρατηγική διαχείρισης της όλο και αυξανόμενης τουριστικής ανάπτυξης, ενώ η εφαρμογή περιοριστικών μέτρων είναι συχνά αδύναμη λόγω της οικονομικής εξάρτησης του νησιού από τον τουρισμό. Ενώ κάποιες προσπάθειες έχουν γίνει, όπως ο περιορισμός του αριθμού των κρουαζιερόπλοιων ή η επιβολή φόρων για την τουριστική διαμονή και τους επισκέπτες κρουαζιέρας, αυτές δεν επαρκούν για να μειώσουν σημαντικά τις πιέσεις που ασκούνται στον προορισμό. Παρόλα αυτά, η διεθνής εμπειρία προσφέρει πολύτιμες γνώσεις για την αντιμετώπιση του «υπερτουρισμού». Στη Βαρκελώνη, η εφαρμογή του PEUAT (Ειδικό Αστικό Σχέδιο Τουριστικών Καταλυμάτων) έχει επιτρέψει τον έλεγχο των τουριστικών ροών μέσω της διανομής καταλυμάτων σε λιγότερο επιβαρυνμένες περιοχές. Στη Μαγιόρκα, ο φόρος βιωσιμότητας χρηματοδοτεί περιβαλλοντικά έργα που στηρίζουν τη μακροπρόθεσμη τουριστική ανάπτυξη. Στη Μάλτα, οι περιορισμοί στον αριθμό των τουριστικών καταλυμάτων βοηθούν στον έλεγχο της υπερβολικής επισκεψιμότητας, ενώ στη Μαδέρα η εφαρμογή ηλεκτρονικού συστήματος κρατήσεων για πρόσβαση σε δημοφιλή αξιοθέατα εξασφαλίζει τη διαχείριση των επισκεπτών με τρόπο που προστατεύει το φυσικό περιβάλλον. Οι πρωτοβουλίες αυτές δείχνουν ότι τα μέτρα διαχείρισης μπορούν να προσαρμοστούν στις ιδιαιτερότητες κάθε προορισμού, εφόσον υπάρχει συντονισμός μεταξύ των φορέων και ισχυρή πολιτική βούληση. Μέσα από την παρούσα ανάλυση αναδείχθηκαν πολλές προτάσεις για τη διαχείριση του φαινομένου στη Σαντορίνη όπως τις πρότειναν οι εμπλεκόμενοι φορείς. Μεταξύ αυτών, η χρονοκατανομή των επισκεπτών από κρουαζιερόπλοια, οι περιορισμοί στην ανάπτυξη τουριστικών υποδομών/καταλυμάτων και η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος αναγνωρίζονται ως εφικτές λύσεις. Ωστόσο, η επιτυχία αυτών των μέτρων εξαρτάται από την ενεργό συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων φορέων. Η απουσία συντονισμού και η αποσπασματική εφαρμογή μέτρων μέχρι στιγμής έχουν περιορίσει την αποτελεσματικότητα των προσπαθειών. Η σύσταση επίσης, ενός τοπικού DMO

(Οργανισμού Διαχείρισης Προορισμού) μπορεί να παίζει καθοριστικό ρόλο, παρέχοντας το απαραίτητο θεσμικό και οργανωτικό πλαίσιο για την υλοποίηση μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής. Επιπλέον, η ενσωμάτωση καλών πρακτικών από τη διεθνή εμπειρία, η εκπαίδευση των τουριστών σχετικά με τον αντίκτυπό τους στον προορισμό, η ενίσχυση των υποδομών με βιώσιμο τρόπο καθώς και η προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού, όπως ο αγροτουρισμός και ο πολιτιστικός τουρισμός, είναι απαραίτητα βήματα για την εξασφάλιση της βιωσιμότητας της Σαντορίνης και της διατήρησης της μοναδικότητάς της.

Μέσα από την έρευνα αναγνωρίζεται ότι η συνεργασία μεταξύ των τοπικών φορέων της Σαντορίνης είναι περιορισμένη αλλά απαραίτητη. Παρόλο που αναγνωρίζεται ότι υπάρχει η ανάγκη για μια πιο συμμετοχική και συντονισμένη προσέγγιση, οι φορείς εκφράζουν απογοήτευση για την περιορισμένη συνεργασία μεταξύ των διαφόρων εμπλεκόμενων φορέων. Προς αυτήν λοιπόν την κατεύθυνση υπογραμμίζουν πως η ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών με άλλους δημοφιλείς προορισμούς θα μπορούσε να βελτιώσει τις τοπικές στρατηγικές, η σύναψη συνεργασιών με πανεπιστήμια και ερευνητικούς φορείς θα ενίσχυε την τεκμηρίωση και τη λήψη αποφάσεων, καθώς και πως υπάρχει ανάγκη για συμμετοχή των ντόπιων κατοίκων στη διαδικασία λήψης αποφάσεων.

Ο «υπερτουρισμός» στη Σαντορίνη είναι ένα πολυσύνθετο φαινόμενο, με βαθιές κοινωνικές, περιβαλλοντικές και οικονομικές προεκτάσεις. Η ολιστική αντιμετώπιση του προβλήματος απαιτεί συντονισμένες προσπάθειες, με τη συμμετοχή όλων των εμπλεκόμενων φορέων και της τοπικής κοινωνίας. Η διαμόρφωση μιας μακροπρόθεσμης στρατηγικής που θα εξισορροπεί την τουριστική ανάπτυξη με την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και τη διατήρηση της τοπικής κουλτούρας είναι απαραίτητη. Μόνο με τη δημιουργία ενός συνεκτικού πλαισίου διαχείρισης, η Σαντορίνη μπορεί να εξελιχθεί σε πρότυπο βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης, διατηρώντας τη μοναδικότητά της και την ελκυστικότητά της για τις επόμενες γενιές.

Για μελλοντική έρευνα, είναι σημαντικό να εξεταστούν περαιτέρω, οι αντιλήψεις και οι στάσεις της τοπικής κοινωνίας της Σαντορίνης σχετικά με τον «υπερτουρισμό», μέσω επιτόπιων ερευνών, καθώς η συμμετοχή τους θα μπορούσε να προσφέρει μία πιο άμεση και εμπειριστατωμένη οπτική για τα ζητήματα που αφορούν την περιοχή τους. Οι μαρτυρίες των κατοίκων είναι απαραίτητες για τη διαμόρφωση μιας πιο σφαιρικής

κατανόησης του ζητήματος, καθώς αποτελούν τους βασικούς φορείς που βιώνουν καθημερινά τις επιπτώσεις και τις προκλήσεις του «υπερτουρισμού». Επιπλέον, θα μπορούσε να διεξαχθεί έρευνα στους τουρίστες κατά την αναχώρησή τους από το νησί, προκειμένου να αξιολογηθεί η συνολική εμπειρία τους κατά τη διάρκεια της παραμονής τους στη Σαντορίνη. Αυτή η διπλή προσέγγιση θα μπορούσε να παρέχει μια ακόμα πιο ολοκληρωμένη εικόνα, συνδυάζοντας τις αντιλήψεις των κατοίκων με την οπτική των επισκεπτών, ενώ θα μπορούσε να συμβάλει στον εντοπισμό των κύριων παραγόντων που επηρεάζουν την ποιότητα ζωής και την εμπειρία του προορισμού. Τα δεδομένα αυτά θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν για τη βελτίωση των υφιστάμενων στρατηγικών διαχείρισης του τουρισμού και τη διαμόρφωση νέων, περισσότερο στοχευμένων πολιτικών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

ΕΛΣΤΑΤ, (2023). Αποτελέσματα της Απογραφής Πληθυσμού-Κατοικιών έτους 2021 που αφορούν στο Μόνιμο Πληθυσμό της Χώρας. Ανάκτηση από: https://www.statistics.gr/documents/20181/17286366/APOF_APOT_MON_DHM_KOI_N.pdf/41ae8e6c-5860-b58e-84f7-b64f9bc53ec4

ΕΛΣΤΑΤ, (2024α). Greece in figures (Ιούλιος-Σεπτέμβριος 2024). Ανάκτηση από: https://www.statistics.gr/documents/20181/18330371/GreeceInFigures_2024Q3_EN.pdf/b61b366c-45bb-fcf5-0e5c-7922dd088230

ΕΛΣΤΑΤ, (2024β). Nisia Aigaiou, Kriti Census Results of Population and Housing ELSTAT 2021. Ανάκτηση από: https://www.statistics.gr/documents/20181/18409455/population_NISIA_EN.pdf/e6736c1a-a139-d951-b684-0117fb6fc74d

Ν. 4875/2021, άρθρα 3-10, *Πρότυποι Τουριστικοί Προορισμοί Ολοκληρωμένης Διαχείρισης, Οργανισμοί Διαχείρισης και Προώθησης Προορισμού*. Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (ΦΕΚ 250/23-12-2021).

Σπιλάνης, Γ. (2018). Ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία της Οδηγίας 2014/89/ΕΕ «περί θεσπίσεως πλαισίου για τον θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό». Laboratory of Island Development. Ανάκτηση από: <https://lidaegean.blogspot.com/2018/05/201489.html>

Βουλέλλης, Π., ΕΛΛΕΤ & ΣΠΕ (2021). *Καταγραφή κοινωνικών, οικονομικών και περιβαλλοντικών δεδομένων για τον υπολογισμό της φέρουσας ικανότητας του Δ. Θήρας*. Δήμος Θήρας, Μάρτιος 2021. Ανάκτηση από: <https://www.thira.gov.gr/el/egovernment/anakinoseis/katagrafi-kinonikon,-ikon/kon-ke-perib/kon-dedomenon-ipologismou-ferousas-ikanotitas-tou-d.-thiras-40000641.html>

Ν. 2742/1999. *Χωροταξικός σχεδιασμός και αιεφόρος ανάπτυξη και άλλες διατάξεις*. Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (ΦΕΚ 3155 Β'/12-12-2013).

Τσεκούρας, Γ. και Μαυρογεώργης, Θ., (2020). Αξιολόγηση, Αναθεώρηση και Εξειδίκευση του Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου. Αθήνα: Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, Διεύθυνση Χωροταξικού Σχεδιασμού.

ΙΝΣΕΤΕ, (2021). Ελληνικός Τουρισμός 2030| Σχέδια Δράσης. Ανάκτηση από: <https://insete.gr/wp-content/uploads/pdf/proorismoi/proorismos-santorini.pdf>

Δημοτικό Λιμενικό Ταμείο Θήρας, (2024). Αφίξεις κρουαζιερόπλοιων. Ανάκτηση από: <https://www.santoriniports.gov.gr/el/cruise-arrivals/2024/11>

Καπότου, Χ. (2024). Σαντορίνη: Αύξηση 30% των επισκεπτών κρουαζιέρας το 2024 και 2025. Ανάκτηση από: <https://www.sustainablecyclades.gr/2024/03/05/krouaziera-afxisi-30-ton-episkepton-sti-santorini-to-2024-2025/>

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

Ajuntament de Barcelona and Barcelona Activa (2014). Ανάκτηση από https://ajuntament.barcelona.cat/turisme/sites/default/files/documents/141204_barcelona_tourism_activity_0.pdf

Ajuntament de Barcelona (2022). PEUAT: SPECIAL TOURIST ACCOMMODATION PLAN. Ανάκτηση από: <https://ajuntament.barcelona.cat/pla-allotjaments-turistics/en>

Amsterdam Marketing (2018). Spreiden van Internationale Bezoekers naar de Metropool Amsterdam: Amsterdam Bezoeken Holland Zien. Ανάκτηση από: <https://www.iamsterdam.com/media/pdf/corporate/abhz-brochure-2018.pdf>

Atzori, R. (2020). Destination stakeholders' perceptions of overtourism impacts, causes, and responses: The case of Big Sur, California. *Journal of Destination Marketing & Management*, 17, 100440.

Becken, S., Mahon, R., Rennie, H. and Shakeela, A. (2014). The Tourism Disaster Vulnerability Framework: An application to tourism in small island destinations. *Nat. Hazards*, 71, 955–972. <https://doi.org/10.1007/s11069-013-0946-x>.

Bertocchi, D. & Visentin, F. (2019). ‘The Overwhelmed City’: Physical and Social Over-Capacities of Global Tourism in Venice. *Sustainability*, 11(24), pp. 1-19.

Bertocchi, D., Camatti, N., Giove, S. and Borg, J. (2020, January 9). Venice and Overtourism: Simulating Sustainable Development Scenarios through a Tourism Carrying Capacity Model. *Sustainability*.

Bloomberg (2021). After a Year Without Rowdy Tourists, European Cities Want to Keep It That Way. Ανάκτηση από: <https://www.bloomberglia.com/2021/08/17/after-a-year-without-rowdy-tourists-european-cities-want-to-keep-it-that-way/>

Boletín Oficial de las Islas Baleares (2017). Decree-law 13/2017 of the 29th of December. Ανάκτηση από: <http://www.ecotasa.es/wp-content/uploads/2018/02/14728.pdf>

Bornhorst, T., Ritchie, J. B., & Sheehan, L. (2010). Determinants of tourism success for DMO and destination: An empirical examination of stakeholders' perspectives. *Elsevier Journal of Tourism Management*, 30(3), 1–18.

Briguglio, L., Avellino, M. (2021). Overtourism, Environmental Degradation and Governance in Small Islands with Special Reference to Malta. In: Roberts, J.L., Nath, S., Paul, S., Madhoo, Y.N. (eds) *Shaping the Future of Small Islands*. Palgrave Macmillan, Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-15-4883-3_17

Burgen, S., (2017). Barcelona Adds Segway Ban To Curbs On Tourism. *The Guardian*. Ανάκτηση από <https://www.theguardian.com/travel/2017/aug/11/barcelona-spain-anti-tourism-protest-segway-ban>

Butler, R. and Dodds, R. (2022, April 29). Island Tourism: Vulnerable or Resistant to Overtourism? *Sustainability*.

Butler, R.W. (1980). The concept of a tourist area cycle of evolution: Implications for management of resources. *Canadian Geographer*, 24(1), pp. 5–12.

CBS (2022). StatLine Hotels; guests, overnight stays, country of residence, region. Ανάκτηση από: <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/en/dataset/82061ENG/table?searchKeywords=amsterdam>

Città di Venezia, (2019). #EnjoyRespectVenezia. Ανάκτηση από: <https://www.comune.venezia.it/en/content/enjoyrespectvenezia>

Città di Venezia, (2022). Detourism: sustainable itineraries. Ανάκτηση από: <https://www.comune.venezia.it/en/content/detourism-itinerari-sostenibili>

Citta' Di Venezia. (2017). Project of territorial governance of tourism in Venice. Ανάκτηση από: <https://www.comune.venezia.it/sites/comune.venezia.it/files/documenti/documenti/territorial%20governance%202017.pdf>

Constantoglou, M. and Klothaki, T. (2021). How Much Tourism Is Too Much? Stakeholder's Perceptions on Overtourism, Sustainable Destination Management During the Pandemic of COVID-19 Era in Santorini Island Greece. *Journal of Tourism and Hospitality Management*, Vol. 9, No. 5, 288-313 doi: 10.17265/2328-2169/2021.05.004

Da Costa Cristiano, S., Rockett, G.C., Portz, L.C. and de Souza Filho, J.R. (2020). Beach landscape management as a sustainable tourism resource in Fernando de Noronha Island (Brazil). Ανάκτηση από <https://doi.org/10.1016/j.marpolbul.2019.110621>.

Dhiraj, A. and Kumar, S. (2021). Overtourism: Causes, Impacts and Solution. Στο A. H. Anukrati Sharma, *Overtourism as Destination Risk* (pp. 49-56). emerald insight.

Dodds, R., & Butler, R. (2019). The phenomena of overtourism: A review. *International Journal of Tourism Cities*. 5(4), pp. 519-528.

Ehlers, F. (2018). “Die Geister, die er rief: wie Amsterdam versucht, die Flut der Touristen zu kanalisieren, ohne dabei sein Gesicht zu verlieren”, *Der Spiegel*, August, 22–23.

Euronews (2022a). Barcelona imposes new cruise tax on tourists to combat emissions from ‘monster ships’. Ανάκτηση από: [https://www.euronews.com/travel/2022/06/07/barcelona-imposes-new-cruise-tax-on-tourists-to-combat-emissions-fr om-monster-ships](https://www.euronews.com/travel/2022/06/07/barcelona-imposes-new-cruise-tax-on-tourists-to-combat-emissions-from-monster-ships)

García-Hernández, M., de la Calle-Vaquero, M., and Yubero, C. (2017). Cultural heritage and urban tourism: Historic city centres under pressure. *Sustainability*, 9(1346), 1-19.

Genç, K., Türkay, O. and Ulema, Ş. (2022). Tourism gentrification: Barcelona and Venice. *Turismo y Sociedad*, XXXI, 125-140. DOI: <https://doi.org/10.18601/01207555.n31.06>

Gerritsma, R. & Vork, J. (2017). Amsterdam residents and their attitude towards tourists and tourism. *Coactivity: Philosophy, Communication/Santalka: Filosofija, Komunikacija*, 25(1), pp. 85-98.

- Gerritsma, R. (2019). “Overcrowded Amsterdam: Striving for a balance between trade, tolerance and tourism”, in Milano, C., Cheer, J. M. and Novelli, M. (Eds.), *Overtourism: Excesses, Discontents and Measures in Travel and Tourism*, CABI, Wallingford, pp. 125-147.
- Girard, L. and Nijkamp, P. (2009). *Cultural Tourism and Sustainable Local Development*.
- Goodwin, H. (2017, October). *The Challenge of Overtourism*. Responsible Tourism Partnership Working Paper 4.
- Goodwin, H. (2019, April). *Overtourism: Causes, Symptoms and Treatment*. *Tourismus Wissen – quarterly*.
- Goodwin, H. (2021, March 11). *City destinations, overtourism and governance*. *INTERNATIONAL JOURNAL OF TOURISM CITIES*, pp. 916-921.
- Greek National Tourism Organisation, (2024). *Visit Greece - Santorini*. Ανάκτηση από: http://www.visitgreece.gr/en/greek_islands/santorini
- Hall, C.M. and Wood, K.J. (2021). *Demarketing tourism for sustainability: Degrowing tourism or moving the deckchairs on the titanic?* *Sustainability*, 13, 1585.
- Harrison, D., & Sharpley, R. (2017). *Mass tourism in a small world*. Oxfordshire, Wallingford, UK: CABI.
- Hospers, Gert-Jan (2019). *Overtourism in European Cities: From Challenges to Coping Strategies*, CESifo Forum, ISSN 2190-717X, ifo Institut – Leibniz-Institut für Wirtschaftsforschung an der Universität München, München, Vol. 20, Iss. 03, pp. 20-24
- Hosteltur (2014, September 7). *Turismo de masas: El riesgo de morir de éxito* | *Economía*. Ανάκτηση από https://www.hosteltur.com/171500_turismo-masas-riesgo-morir-exito.htm.
- Hughes, N. (2018). ‘Tourist go home’: anti-tourism industry protest in Barcelona, *Social Movement Studies*, 17(4), pp. 471-477.
- Iamexpat (2022). *Amsterdam council sets cap for tourism, max 20 million per year*. Ανάκτηση από: <https://www.iamexpat.nl/expat-info/dutch-expat-news/amsterdam-council-sets-cap-tourism-max-20-million-year>
- Jordan, P. (2016, September 20). ‘OVERTOURISM’ IN EUROPEAN CITIES: THE PRESSURE IS ON. Ανάκτηση από <https://www.linkedin.com/pulse/overtourism-european-cities-pressure-peter-jordan/>
- Kallio, H., Pietila, A. M., Johnson, M. & Docent, M. K. (2016). *Systematic methodological review: Developing a framework for a qualitative semi-structured interview guide*. *Journal of Advanced Nursing* 72(12) pp. 2954-2965
- Katsigianni, P. and Delladetsima, P-M. A., (2014). *Social perceptions of natural and environmental risks: The case of Santorini*.

- Kaurav, R.P.S., Baber, R., Chowdhary, N. & Kapadia, S. (2015). Destination performance: Importance of redefining DMOs. *Asia-Pacific Journal of Innovation in Hospitality and Tourism*, 4(1), 125-142.
- Kim, M., Choi, K.-W., Chang, M. and Lee, C.-H. (2020). Overtourism in Jeju Island: The Influencing Factors and Mediating Role of Quality of Life. *J Asian Financ. Econ. Bus.* 2020, 7, 145–154. Ανάκτηση από <https://doi.org/10.13106/jafeb.2020.vol7.no5.145>.
- Koens, K., Postma, A. and Papp, B. (2018, November 23). Is Overtourism Overused? Understanding the Impact of Tourism in a City Context. *Sustainability*. doi:10.3390/su10124384
- Kuenen, L. (2022). From overtourism to under-tourism—and back?.
- Lambea Llop, N. (2017). A policy approach to the impact of tourist dwellings in condominiums and neighbourhoods in Barcelona. *Urban Research & Practice*, 10(1), pp. 120-129.
- Latouche, S. (2019). Overtourism vs. Sustainable Development of Tourism. Attempts to Handle Overtourism Following the Example of Venice.
- Lichrou, M., O'Malley, L. & Patterson, M. (2010). Narratives of a tourism destination: Local particularities and their implications for place marketing and branding. *Place Brand Public Dipl* 6, 134–144. <https://doi.org/10.1057/pb.2010.10>
- Lonely Planet, (2024). Santorini is romantic island sunsets. Ανάκτηση από: <https://www.lonelyplanet.com/greece/cyclades/santorini-thira>
- McLeod, M., Dodds, R., Butler, R. and Eds. (2022). *Island Tourism Sustainability and Resiliency*; Routledge: London, UK.
- Medway, D., Warnaby, G. & Dharni, S. (2010). Demarketing places: Rationales and strategies. *Journal of Marketing Management*, 27:1-2, 124-142, DOI: 10.1080/02672571003719096
- Milano, C., Cheer, J. M., and Novelli, M. (2018). Overtourism: a growing global problem. Ανάκτηση από <https://theconversation.com/overtourism-a-growing-global-problem-100029>.
- Minoia, P. (2017). Venice reshaped? Tourism gentrification and sense of place. In N. Bellini & C. Pasquinelli (Eds.), *Tourism in the City - Towards an integrative agenda on urban tourism* (pp. 261 - 274). Heidelberg, Germany: Springer.
- Modak, S. (2017, April 28). Venice Looks to Limit Tourist Numbers With New Measures. Ανάκτηση από Traveler: <https://www.cntraveler.com/story/venice-looks-to-limit-tourist-numbers-with-new-measures>.
- Moltsa, F. and Papanota, D. (2020). *Confronting Overtourism in Santorini Through Specific Measures and Efficient Stakeholder Management*. Thessaloniki, Greece: International Hellenic University.

Muler Gonzalez, V., Coromina, L. and Galí, N. (2018), Overtourism: Residents' perceptions of tourism impact as an indicator of resident social carrying capacity—Case study of a Spanish heritage town.

Municipality of Amsterdam (2019), City in Balance: 2018–2022, Amsterdam.

Municipality of Thira, (2022). Santorini - At a glance. Ανάκτηση από: http://www.santorini.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=113&Itemid=65&lang=en

Negruşa, A. L., & Coroş, M. M. (2016). Destination management organizations' (DMOS') roles and performance—literature review. *Romania*, 267-274.

News. (2023, Νοέμβριος 23). Online κράτηση και πληρωμή εισιτηρίου θα εφαρμοσθεί δοκιμαστικά από τον Απρίλιο για τους επισκέπτες της Βενετίας. Ανάκτηση από News.gr: <https://www.news.gr/travel/article/3478578/online-kratysi-ke-pliromi-isisitiriou-tha-efarmosthi-dokimastika-apo-ton-aprilio-gia-tous-episkeptes-tis-venetias.html>.

Papadopoulou, G., (2020). "An Overview of the Cruise Industry in Greece from 2010-2019," SPOUDAI Journal of Economics and Business, University of Piraeus, vol. 70(1-2), pp. 39-57.

Paredes-Rodriguez, A.A. & Spierings, B. (2020). Dynamics of protest and participation in the governance of tourism in Barcelona: a strategic action field perspective. *Journal of Sustainable Tourism*, 28(12), pp. 2118-2135

Pasma, M. (2022, 29 July). Coping with Overtourism: 8 case studies across Europe. University of Groningen.

Peeters, P., Gössling, S., Klijs, J., Milano, C., Novelli, M., Dijkmans, C., Eijgelaar, E., Hartman, S., Heslinga, J., Isaac, R., Mitas, O., Moretti, S., Nawijn, J., Papp, B. and Postma, A. (2018). Research for TRAN Committee - Overtourism: impact and possible policy responses, European Parliament, Policy Department for Structural and Cohesion Policies, Brussels.

Prabowo, R., (2022). Overtourism and Animal Abuse in Santorini. *SEIKO : Journal of Management & Business*, 5(2), pp. 474-486. DOI: <https://doi.org/10.37531/sejaman.v5i2.2084>

RICS (2022). What we can learn from: Berlin's Airbnb battle. Ανάκτηση από: <https://www.rics.org/nl/news-insight/latest-news/news-opinion/what-can-we-learn-from-berlins-airbnb-battle/>

RTL Nieuws (2021). Aantal Accommodaties Airbnb in Amsterdam met driekwart gedaald. Ανάκτηση από: <https://www.rtlnieuws.nl/economie/artikel/5261014/airbnb-amsterdam-verhuuradressen-registratieplicht-gemeente>

Rullan, O., & Vives-Miró, S. (2017). Desposesión de vivienda por turistización? Revalorización y desplazamientos en el Centro Histórico de Palma (Mallorca)1. *Revista de Geografía Norte Grande*, 67, 53–71.

- Secchi, M. (2017, 05 July). Can Venice save itself from its own popularity? CNN. Ανάκτηση από: <https://edition.cnn.com/travel/article/venice-too-many-tourists/index.html>
- Sheehan, L., Presenza, A. & Minguzzi, A. (2007). Analyzing the Performance of Destination Management Organizations. An Empirical Study, Sinergie Rapporti di Ricerca, Vol. 25, No. 72, pp. 113-125.
- Simmons J., (2018). Overtourism in Venice. Ανάκτηση από <https://www.responsibletravel.com/copy/ overtourism-in-venice>.
- Stanchev, R. (2017-18). The most affected European destinations by over-tourism.
- Statista, (2022). International air arrivals in Santorini, Greece 2010–2021.
- Staykova, N. K. (2023). OVERTOURISM IN MALLORCA AND ITS EFFECT ON TOURISTS. Bachelor's Thesis. Universitat de les Illes Balears.
- StayUnique (2022). What you should know about the PEUAT. Ανακτήθηκε από: <https://stay-u-nique.com/en/holiday-rental-barcelona/peuat/>
- Sünnetçioğlu, S., Mercan, Ş.O., Özkök, F. and Sünnetçioğlu, A. (2021). Overtourism Perception in the Islands: The Case of Bozcaada and Gökçeada. Anais Brasil. Estud. Turísticos, 11. Ανάκτηση από <https://doi.org/10.5281/zenodo.5771042>.
- Tattara G., (2017). Per un turismo sostenibile a Venezia, Conference: 4.04 2017 San Leonardo Venezia, 1-21, Ανάκτηση από https://www.researchgate.net/profile/Giuseppe_Tattara/publication/315741410_Per_un_turismo_sostenibile_a_Venezia/links/58e1179892851c36954b224b/Per-un-turismo-sostenibile-aVenezia.pdf.
- Terkenli, T. S. (2005). New landscape spatialities: The changing scales of function and symbolism. Landscape and Urban Planning 70 (1 – 2): 165 – 176.
- Torres, C., Jordà, G., de Vilchez, P., Vaquer-Sunyer, R., Rita, J., Canals, V., Cladera, A., Escalona, J. M., & Miranda, M. Á. (2021). Climate change and its impacts in the Balearic Islands: a guide for policy design in Mediterranean regions. Regional Environmental Change, 21(4), 107. <https://doi.org/10.1007/s10113-021-01810-1>
- Tourism Press (2022). ΕΠΟΤ: Τα θετικά και οι προκλήσεις του Νόμου για τους DMO. Ανάκτηση από: <https://tourismpress.gr/epot-ta-thetika-kai-oi-prokliseis-tou-nomou-gia-tous-dmo/>
- TourismReview (2022). OVERTOURISM IN BARCELONA: FROM "TOURIST GO HOME" TO "PLEASE COME BACK". Ανάκτηση από: <https://www.tourism-review.com/authorities-need-to-prevent-overtourism-in-barcelona-news12403>
- UNWTO. (2004). Survey of destination management organisations. Madrid, Spain: United Nations World Tourism Organisation.

UNWTO. (n.d). Small Islands Developing States. Ανάκτηση από <https://www.unwto.org/sustainable-development/small-islands-developing-states>.

Vagena, A. (2021, June). OVERTOURISM: Definition and Impact. Academia Letters.

Varghese, B., & Paul, N. (2014). A literature review on Destination Management Organization (DMO). *Zenith International Journal of Multidisciplinary Research*, 4(12).

World Tourism Organization (UNWTO) (2018), 'Overtourism'? – *Understanding and Managing Urban Tourism Growth beyond Perceptions, Executive Summary*, UNWTO, Madrid, Ανάκτηση από <https://doi.org/10.18111/9789284420070>.

Yrigoy, I., Horrach, P., Escudero, L. & Mulet, C. (2024). Co-opting overtourism: tourism stakeholders' use of the perceptions of overtourism in their power struggles. *Journal of Sustainable Tourism*, 32:4, 818-834, DOI: 10.1080/09669582.2023.2178445

Hetter, K. (2019). This town is the real star of 'Big Little Lies. CNN. Ανάκτηση από: <https://edition.cnn.com/travel/article/big-little-lies-where-to-go-in-monterey/index.html/>

U.S. Census Bureau (2022). *American Community Survey 5-year estimates*. Ανάκτηση από: *Census Reporter Profile page for Census Tract 115.02, Monterey, CA* [Census Tract 115.02, Monterey, CA - Profile data - Census Reporter](https://www.census.gov/prod/2022/publications/115.02-monterey-ca-profile-data-census-reporter.html)

Mahoney, E. (2019). Shaping sustainable tourism in Monterey county. 90.3 kazu. Ανάκτηση από: <https://www.kazu.org/post/shaping-sustainable-tourism-monterey-county#stream/0>

Monterey County Convention and Visitor Bureau (MCCVB). (2023). Business plan 2023-24 & 2023-24 annual report. Ανάκτηση από: <https://www.seemonterey.com/members/tools/reports/>

Malta Tourism Authority (2023). *Tourism in Malta – Facts and Figures 2023*. Malta: MTA

Attard, S. (2018). The Evolution of Malta's tourism product over recent years. *Central Bank of Malta Quarterly Review* 2018(4): 41-55.

Scicluna, M. (2017). Quality tourism in The Times of Malta, April 19, 2017.

Mulvihill, L. (2016). Thirteen Truths (Good and Bad) You'll Discover When Visiting Malta. in *Europe, Lifestyle, Malta, Retirement/Living, Travel*. Ανάκτηση από: <https://www.liveandinvestoverseas.com/travel/13-truths-when-visiting-malta/>

Briguglio, L. & Vella., L (1995). The Competitiveness of the Maltese Islands in Mediterranean International Tourism. In *The Competitiveness of the Maltese Islands in Mediterranean International Tourism*, Conlin, M. and Baum, T. (eds) *Island Tourism: Management Principles and Practice*. UK: Wiley

Said, N. (2017). From mass tourism to ecotourism: the case of the Balearic Islands, the Maltese Islands and the republic of Cyprus. *Occasional Papers on Islands and Small States*, No. 2017/03. Ανάκτηση από: <https://www.um.edu.mt/library/oar/handle/123456789/41220>

Walmsley, A. (2017). Overtourism and underemployment: a modern labour market dilemma. Paper presented at Responsible Tourism in Destinations 13 – Tackling Overtourism – Local Responses, 29-30 September 2017 – Hannesarholt, Reykjavik, Iceland.

Cocks (2018). Malta feels the pain of its tourism boom: residents speak out. Malta Today, 28 September 2018. Ανάκτηση από: https://www.maltatoday.com.mt/environment/townscapes/89708/malta_feels_the_pain_of_its_tourism_boom_residents_speak_out#.XIZ0KyhKgU

Jet, J. (2018). How is overtourism impacting travel to popular destinations? Ανάκτηση από: <https://www.forbes.com/sites/johnnyjet/2018/08/20/how-is-overtourism-impacting-travel-to-popular-destinations/#7bc980ca35b8>

McKinsey & Company (2017). Coping with success: Managing overcrowding in tourism destinations. Ανάκτηση από: <https://mck.co/2GgBYzl>

Almeida, A., Correia, A. & Pimpão, A. (2013). Segmentation by benefits sought: The case of rural tourism in Madeira. Curr. Issues Tour.17, 813–831.

Almeida, A. & Teres, S. (2021). Implementação de Políticas Públicas sobre a Habitação Social na Região Autónoma da Madeira. Ανάκτηση από: [Implementação de Políticas Públicas sobre a Habitação Social na Região Autónoma da Madeira – Provedoria de Justiça](#)

Majdak, P. & de Almeida, A.M.M. (2022). Pre-Emptively Managing Overtourism by Promoting Rural Tourism in Low-Density Areas: Lessons from Madeira. Sustainability, 14, 757. <https://doi.org/10.3390/su14020757>

Nepal, R. & Nepal, S.K. (2019). Managing overtourism through economic taxation: Policy lessons from five countries. Tour. Geogr., 23, 1094–1115. <https://doi.org/10.1080/14616688.2019.1669070>

Mihalic, T. (2020). Conceptualising overtourism: A sustainability approach. Ann. Tour. Res., 84, 103025. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2020.103025>

Higgins-Desbiolles, F., Carnicelli, S., Krolkowski, C., Wijesinghe, G. & Boluk, K. (2019). Degrowing tourism: Rethinking tourism. J. Sustain. Tour., 27, 1926–1944. <https://doi.org/10.1080/09669582.2019.1601732>

Zaragozí, B., Trilles, S., Gutiérrez, A. & Miravet, D. (2021). Development of a common framework for analysing public transport smart card data. Energies, 14, 6083. <https://doi.org/10.3390/en14196083>

Ismeri Europa, (2011). Growth Factors in the Outermost Regions: Final Report; European Commission: Brussels, Belgium; Volume II. Ανάκτηση από: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/studies/rup_growth/rup_growth_sum_en.pdf

American Hellenic News, (2024). *Greece Gives Incentives for Long-Term Rentals, Regulates Airbnb Amid Housing Crisis*. Ανακτήθηκε από: <https://www.amhenews.gr/greece-gives-incentives-for-long-term-rentals-regulates-airbnb-amid-housing-crisis/>

Οικονομικός Ταχυδρόμος, (2023). Airbnb in Greece: A booming economy. Ανακτήθηκε από: <https://www.ot.gr/2023/08/15/english-edition/airbnb-in-greece-a-booming-economy/>

Oklevik, O., Gössling, S., Hall, C., Steen Jacobsen, J., Grøtte, I., & McCabe, S. (2019). Overtourism, optimisation, and destination performance indicators: A case study of activities in Fjord Norway. *Journal of Sustainable Tourism*, 27(12), 1804-1824. doi:10.1080/09669582.2018.1533020

Milano, C., Novelli, M., & Cheer, J. M. (2019). Overtourism and tourismphobia: A journey through four decades of tourism development, planning and local concerns. *Tourism Planning & Development*, 16, 353-354. doi:10.1080/21568316.2019.1599604

UNWTO. (2019). “Overtourism”? Understanding and managing urban tourism growth beyond perceptions. Madrid: WTO. Ανάκτηση από: <https://atlantea.news/wp-content/uploads/2018/09/overtourism.pdf>

EIKONEΣ

https://www.greekferries.gr/weather_greece/santorini-gr.htm

<https://depositphotos.com/gr/vector/santorini-island-greece-gray-political-map-officially-thira-classical-greek-566389122.html>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΔΠΜΣ Σχεδιασμός
και Ανάπτυξη Τουρισμού
και Πολιτισμού

Εμπειρική Έρευνα

“Μελέτη των επιπτώσεων και των πολιτικών αντιμετώπισης του «Υπερτουρισμού» στο νησί της Σαντορίνης, μέσα από προσωπικές διαδικτυακές συνεντεύξεις με τους τοπικούς εμπλεκόμενους φορείς του τουρισμού στο νησί”.

Υπεύθυνη Έρευνας: Γκανά Ειρήνη

Τηλ. Αφαίρεση προσωπικών δεδομένων (Υπηρεσία
Βιβλιοθήκης & Πληροφόρησης Πανεπιστημίου
Email: Θεσσαλίας)

Ερωτήσεις συνεντεύξεων στους τοπικούς εμπλεκόμενους φορείς του τουρισμού στη Σαντορίνη

Γενικά στοιχεία:

Εμπλεκόμενος φορέας (αναφέρετε τα στοιχεία του φορέα που εκπροσωπείτε π.χ Δήμος Θήρας, Λιμενικό Ταμείο Θήρας, Ένωση Ξενοδόχων Σαντορίνης κλπ.):.....

Πρόσωπο επαφής με τον εμπλεκόμενο φορέα (αναφέρετε τα στοιχεία σας ως εκπρόσωπος του φορέα σας, ονοματεπώνυμο και ιδιότητα):.....

Χρόνια προϋπηρεσίας στον φορέα που εκπροσωπείτε:.....

Ερωτήσεις συνεντεύξεων:

ΟΜΑΔΑ Α (αντιλήψεις, επιπτώσεις, αιτίες και κίνδυνοι του φαινομένου του «υπερτουρισμού» στη Σαντορίνη)

1. Πώς αντιλαμβάνεστε το φαινόμενο του «υπερτουρισμού»;.....
2. Ποιες θεωρείτε ότι είναι οι αρνητικές επιπτώσεις που προκαλεί ο «υπερτουρισμός» στη Σαντορίνη;.....

3. Αξιολογήστε τη σπουδαιότητα των παρακάτω αρνητικών επιπτώσεων που συνδέονται άμεσα με την υπερβολική ανάπτυξη του τουρισμού στο νησί σε κλίμακα 1 έως 5 (σημειώστε με X).

Επιπτώσεις «Υπερτουρισμού»	Αξιολόγηση επιπτώσεων				
	1 (ελάχιστη σπουδαιότητα)	2	3	4	5 (μέγιστη σπουδαιότητα)
Ελλείψεις σε πόρους (π.χ., τρόφιμα, νερό, καύσιμα) κατά την τουριστική περίοδο					
Επιβάρυνση στις δημόσιες υπηρεσίες (νοσοκομεία, μεταφορές, κτλ.) κατά τις περιόδους αιχμής					
Αλλοίωση της καθημερινής ζωής και της τοπικής κουλτούρας εξαιτίας της υπερβολικής παρουσίας τουριστών					
Οι ευκαιρίες εργασίας επικεντρώνονται μόνο σε συγκεκριμένους τομείς (π.χ., τουρισμό, εστίαση)					
Αύξηση στις τιμές αγαθών και υπηρεσιών λόγω του τουρισμού					
Κοινωνική δυσαρέσκεια λόγω υπερβολικού αριθμού τουριστών					
Υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος του νησιού (π.χ., υποβάθμιση τοπίων, μόλυνση παραλιών, καταστροφή φυσικών πόρων)					

Εκτός σχεδίου δόμηση					
-----------------------------	--	--	--	--	--

4. Πιστεύετε ότι η Σαντορίνη θα παραμείνει δημοφιλής προορισμός εάν το φαινόμενο δεν αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά;.....

ΟΜΑΔΑ Β (λύσεις, πολιτικές αντιμετώπισης, μέτρα για το φαινόμενο του «υπερτουρισμού» στη Σαντορίνη)

5. Υπάρχουν πολιτικές αντιμετώπισης των προβλημάτων που δημιουργεί ο «υπερτουρισμός» στη Σαντορίνη;.....
6. Αξιολογήστε τη σπουδαιότητα των παρακάτω πιθανών λύσεων και πολιτικών αντιμετώπισης των επιπτώσεων του «υπερτουρισμού» στο νησί σε κλίμακα 1 έως 5 (σημειώστε με X).

Πολιτικές αντιμετώπισης / Μέτρα	Αξιολόγηση πολιτικών αντιμετώπισης				
	1 (ελάχιστη σπουδαιότητα)	2	3	4	5 (μέγιστη σπουδαιότητα)
Όρια στον αριθμό των τουριστών (π.χ., μέσω επιβολής εισιτηρίων και φόρων)					
Τεχνολογικές λύσεις (π.χ., τοποθέτηση αισθητήρων σε δημοφιλή τουριστικά σημεία για την παρακολούθηση της κυκλοφορίας του κόσμου, εφαρμογές πληροφόρησης σε πραγματικό χρόνο για την κίνηση στα πιο δημοφιλή σημεία, ηλεκτρονικές κρατήσεις κτλ.)					
Στρατηγική demarketing (π.χ., μείωση της διαφήμισης των πιο επισκέψιμων τοποθεσιών)					

και προώθηση εναλλακτικών τοποθεσιών)					
Βελτίωση των υποδομών (δρόμοι, επεκτάσεις λιμανιών/ αεροδρομίων κτλ.)					
Εφαρμογή μέτρων ασφαλείας (κάμερες ασφαλείας σε πολυσύχναστα μέρη, πλάνια εκκένωσης σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης κτλ.)					
Διαμόρφωση πολιτικών χωροταξίας (καθορισμός περιοχών για τουριστική, εμπορική ή οικιστική χρήση για την αποφυγή υπερσυγκέντρωσης τουριστών σε ευαίσθητες περιοχές κτλ.)					

7. Ποια άλλα μέτρα θα θέλατε να δείτε να εφαρμόζονται (π.χ. περιορισμός AirBnB); Τι μπορεί να συνεισφέρει ο τομέας σας σε αυτό;.....
8. Υπάρχει συνεργασία του φορέα σας με άλλους εμπλεκόμενους φορείς (π.χ. τουριστικές επιχειρήσεις, οργανισμούς προστασίας περιβάλλοντος) για την αντιμετώπιση του προβλήματος;.....
9. Εμπλέκεται η τοπική κοινωνία στη λήψη αποφάσεων για τη διαχείριση του τουρισμού;.....
10. Ποιες είναι οι σκέψεις σας για το μέλλον της Σαντορίνης, και ποιες προτάσεις θα κάνατε για τη διατήρηση της τοπικής ταυτότητας και των φυσικών πόρων του νησιού;.....

